

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Kristinos Jakovlevos
Viešosios teisės: Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės šakos
V kurso studentės

Magistro darbas

**Ginkluotų konfliktų su nevalstybiniais dariniais kvalifikavimas pagal tarptautinę teisę:
konflikto Gazoje atvejo analizė
Qualification of Conflicts with non-state Entities under International Law: Gaza
Conflict as the Case Study**

Vadovė: asist. dr. Gabija Grigaitė-Daugirdė
Recenzentė: doc. dr. Indrė Isokaitė

Vilnius
2026

TURINYS

IVADAS	4
1. Ginkluoto konflikto samprata tarptautinėje humanitarinėje teisėje	6
1.1. Tarptautinio ginkluoto konflikto samprata ir kvalifikavimo kriterijai.....	14
1.2. Netarptautinio ginkluoto konflikto samprata ir kvalifikavimo kriterijai	18
1.3. Transnacionalinio ginkluoto konflikto samprata	23
2. Ginkluoti konfliktai su nevalstybiniais dariniais ir teroristinėmis grupuotėmis.....	26
2.1. Teroristinių išpuolių ir ginkluoto konflikto atribojimo problematika.....	28
2.2. 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių reikšmė ginkluoto konflikto kvalifikavimo doktrinai....	32
2.3. Nevalstybinio darinio vykdomos <i>de facto</i> valdžios teisinė reikšmė	35
2.4. Okupacijos ir efektyvios kontrolės sąsaja ginkluoto konflikto kvalifikavime.....	37
3. 2023 m. spalio 7 d. įvykių kvalifikavimo analizė.....	38
3.1. Palestinos valstybingumo reikšmė konflikto kvalifikavimui.....	39
3.2. Faktinė situacija Gazoje 2023 m. spalio 7 d.	43
3.3. Konflikto Gazoje kvalifikavimo problematika tarptautinės humanitarinės teisės požiūriu	46
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	50
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	53
SANTRAUKA.....	64
SUMMARY	65

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame magistro darbe analizuojama 2023 m. spalio 7 d. prasidėjusio ginkluoto konflikto tarp Izraelio ir „Hamas“ teisinė kvalifikacija tarptautinės humanitarinės teisės požiūriu. Darbe nagrinėjama tarptautinių ir netarptautinių ginkluotų konfliktų samprata, jų atribojimo kriterijai bei šių kriterijų taikymo problematika šiuolaikinių transnacionalinių grėsmių kontekste. Ypatingas dėmesys skiriamas teroristinių išpuolių įtakai ginkluoto konflikto kvalifikavimui, nevalstybinių ginkluotų grupių statusui, Palestinos valstybingumo ir Gazos okupacijos tęstinumo reikšmei nustatant konflikto teisinį pobūdį.

Pagrindiniai žodžiai: ginkluotas konfliktas, tarptautinė humanitarinė teisė, Izraelis, Gazos Ruožas.

This master's thesis analyzes the legal characterization of the armed conflict between Israel and Hamas, which began on October 7, 2023, from the perspective of international humanitarian law. The thesis examines the concepts of international and non-international armed conflicts, the criteria for distinguishing between them, and the challenges of applying these criteria in the context of contemporary transnational threats. Particular attention is paid to the impact of terrorist attacks on the classification of armed conflict, the status of non-state armed groups, and the significance of Palestinian statehood and the continued occupation of Gaza in determining the legal nature of the conflict.

Keywords: armed conflict, international humanitarian law, Israel, Gaza Strip.

IVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Šiuolaikiniai ginkluoti konfliktai pasižymi sparčiai tobulėjančių naujausių karinių technologijų panaudojimu. Tačiau šiai dienai karinės srities atradimais naudojasi ne tik valstybės, bet ir nevalstybinio pobūdžio dariniai, galintys sukaupti pajėgią karinę galią ir vykdyti ilgalaikes ginkluotas atakas. Be to, tokie subjektai nebėra pavienis reiškinys: šiuo metu veikia bent kelios nevyriausybinės ginkluotos grupuotės, kurios geba ilgai ir aršiai priešintis oficialioms valstybių vyriausybėms arba net *de facto* vykdyti teritorijos kontrolę. Nevalstybiniai dariniai gali tapti oficialių vyriausybių atitikmeniu, todėl riba tarp valstybės ir nevyriausybinio subjekto vykdomų veiksmų siaurėja, taip sukeldama praktinių iššūkių kvalifikuojant ginkluoto konflikto rūšį ir nustatant aktualių tarptautinės humanitarinės teisės normų taikymą. Iššūkių kelia ir pavienių teroristinių išpuolių, kurie tradiciškai nelaikomi ginkluoto konflikto pradžia nulemiančiu faktu, vertinimas. Valstybei reaguojant į tokias atakas, aktuali tampa savigynos teisės įgyvendinimas, dėl kurio teisės doktrinoje nėra vieningo sutarimo. 2023 m. spalio 7 d. situacija, kuomet „Hamas“ įvykdė išpuolį prieš Izraelį, išryškino tarptautinėje teisėje keliamus klausimus dėl ginkluoto konflikto slenksčio nustatymo, valstybės teisės reaguoti į išpuolį, Gazos Ruožo teritorijos kontrolės pobūdžio ir Palestinos valstybingumo reikšmės nustatant kilusio konflikto rūšį.

Darbo objektas. Tarptautinės humanitarinės teisės normos, remiantis kuriomis kvalifikuojamas ginkluotas konfliktas su nevalstybiniais dariniais, įskaitant teroristines grupuotes.

Darbo tikslas. Remiantis tarptautinės humanitarinės teisės taisyklėmis bei jų aiškinimu tarptautinės humanitarinės teisės teorijoje ir tarptautinių teismų jurisprudencijoje, kvalifikuoti 2023 m. spalio 7 d. įvykdytą išpuolį ir dėl jo prasidėjusius Izraelio ir „Hamas“ pajėgų ginkluotus susirėmimus.

Darbo uždaviniai. Magistro darbo tikslui pasiekti sprendžiami šie uždaviniai:

1. Atskleisti ginkluoto konflikto ir jo rūšių (tarptautinio ir netarptautinio) sampratą bei jų kvalifikavimo kriterijus tarptautinėje humanitarinėje teisėje.
2. Išanalizuoti ginkluotų konfliktų su nevalstybiniais subjektais teisinio kvalifikavimo problemas, ypatingą dėmesį skiriant pavienių teroristinių išpuolių ir ginkluoto konflikto atribojimui.
3. Ištirti valstybės atsakomybės už nevalstybinių ginkluotų darinių veiksmus sąlygas ir jų reikšmę ginkluoto konflikto kvalifikavimui.

4. Įvertinti nevalstybinių darinių vykdomos *de facto* teritorijos kontrolės reikšmę ginkluoto konflikto rūšies nustatymui.
5. Įvertinti Gazos Ruožo okupacijos statuso įtaka ginkluoto konflikto kvalifikavimui.
6. Kvalifikuoti 2023 m. spalio 7 d. išpuolį ir dėl jo prasidėjusius Izraelio ir „Hamis“ pajėgų ginkluotus susirėmimus pagal tarptautinės humanitarinės teisės normas.

Tyrimo metodai. Šiame darbe nagrinėjama 2023 m. spalio 7 d. kilusi situacija yra plačiai analizuojama tiek teisės doktrinoje, tiek mokslo populiarinimo šaltiniuose ir pasižymi sudėtingu faktiniu kontekstu. Dėl šios priežasties analizei taikomi keli tyrimo metodai, leidžiantys visapusiškai ir objektyviai įvertinti 2023 m. spalio 7 d. kilusio ginkluoto konflikto rūšį. Objekto tyrimas atliktas taikant sisteminės analizės, aprašomąjį, lyginamąjį, apibendrinamąjį, lingvistinį bei teleologinį metodus.

1. Sisteminės analizės metodas taikomas aiškinant tarptautinės humanitarinės teisės normas, reglamentuojančias ginkluotų konfliktų kvalifikavimą, analizuojant tarptautines sutartis, teismų praktiką bei doktriną, taip pat apibendrinant atliktą analizę magistro darbo išvados.
2. Aprašomasis metodas naudojamas siekiant nuosekliai ir išsamiai pristatyti tarptautinio ir netarptautinio ginkluotų konfliktų sampratą, jų kvalifikavimo kriterijus bei nevalstybinių darinių vaidmenį konflikto kvalifikavime.
3. Lyginamasis metodas taikomas siekiant palyginti skirtingas ginkluotų konfliktų rūšis, jų kvalifikavimo kriterijus, taip pat skirtingus doktrinos požiūrius į konfliktų su nevalstybiniais subjektais kvalifikavimą.
4. Lingvistinis metodas taikomas analizuojant teisės normose vartojamas sąvokas (pvz., „ginkluotas konfliktas“, „nevalstybinis darinys“, „okupacija“, „efektyvi kontrolė“) siekiant tiksliai nustatyti jų reikšmę.
5. Teleologinis metodas naudojamas aiškinant tarptautinės humanitarinės teisės normų tikslus ir siekiant atskleisti jų paskirtį bei taikymo ribas šiuolaikinių ginkluotų konfliktų kontekste.

Atliekant tyrimą taikomas kompleksinis šių metodų derinimas, leidžiantis išsamiai atskleisti nagrinėjamos temos problematiką, įgyvendinti darbo tikslus bei uždavinius, pateikti magistro darbo išvadas.

Darbo originalumas. Darbo originalumas pasireiškia tuo, kad jame ne tik kompleksiskai analizuojamas ginkluotų konfliktų su nevalstybiniais dariniais kvalifikavimas pagal tarptautinę humanitarinę teisę, bet ir pateikiamas teorijos praktinis pritaikymas konkrečiam 2023 m. spalio 7 d. išpuoliui ir jo nulemtiems smurtinio pobūdžio veiksams Gazoje. Nors užsienio doktrinoje

šià situacijà yra analizavę tokie autoriai kaip Gill, Mastorodimos ir van Steenberghe, jų darbuose nėra vieningos išvados dėl minimų įvykių kvalifikavimo. Šiame darbe kritiškai vertinamos užsienio mokslininkų pozicijos, taip suformuojant asmeninę autorės poziciją dėl 2023 m. spalio 7 d. išpuolio ir po to sekusių veiksmų vertinimo. Atlikta analizė, kuri apima nevalstybinių darinių vykdomos *de facto* teritorijos kontrolės, okupacijos režimo ir Palestinos valstybingumo vertinimo aspektus gali būti aktuali Lietuvai formuojant pozicijas dėl valstybingumo pripažinimo, nevalstybinių darinių pripažinimo teroristinėmis organizacijomis, taip pat vertinant valstybės teisę pasinaudoti savigyna reaguojant į teroristinės organizacijos įvykdytas pavienes atakas.

Svarbiausi šaltiniai. Teoriniams aspektams nagrinėti naudojami tarptautinės teisės moksliniai straipsniai, monografijos bei vadovėliai, kuriuose aptariama tarptautinės humanitarinės teisės raida, ginkluotų konfliktų kvalifikavimo kriterijai bei nevalstybinių darinių teisinis statusas. Praktiniai tyrimo aspektai analizuojami remiantis tarptautinės teisės šaltiniais – 1949 m. Ženevos konvencijomis ir jų papildomais protokolais, taip pat tarptautinių teismų praktika, ypač Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimais. Be to, darbe naudojami tarptautinių organizacijų dokumentai, valstybių pozicijos bei kiti aktualūs šaltiniai, susiję su konflikto Gazoje kvalifikavimu ir šiuolaikinių ginkluotų konfliktų teisiniu vertinimu.

1. Ginkluoto konflikto samprata tarptautinėje humanitarinėje teisėje

Ginkluoti konfliktai paprastai kyla tuomet, kai politiniai ir diplomatiniai nesutarimų sprendimo instrumentai tampa neefektyvūs ir valstybės ar kiti subjektai imasi ginkluotos jėgos panaudojimo. Ginkluotos jėgos panaudojimas vienareikšmiškai prieštarauja vienam iš pamatinių tarptautinės viešosios teisės principų – jėgos panaudojimo ir grasinimo ją panaudoti draudimui, numatytam Jungtinių Tautų Chartijos¹ (toliau – Chartija) 2 straipsnio 4 dalyje. Nors šiame straipsnyje tiesiogiai nenurodomas ginkluotas jėgos panaudojimo pobūdis, dauguma teoretikų mano, kad jame įtvirtintas būtent tik karinės jėgos draudimas, neapimantis nekarinių prievartos formų, pavyzdžiui, ekonominių sankcijų ar kibernetinių atakų². Atitinkamai, jėgos panaudojimo ir grasinimo ją panaudoti principas pažeidžiamas panaudojus ginkluotą jėgą, kurios koncepcija yra tiesiogiai susijusi su jėgos panaudojimo draudimu³. Kita vertus, *jus ad*

¹ Jungtinių Tautų Chartija (1945). *Valstybės žinios*, 2002-02-13, Nr. 15-557.

² Justia (2024). *Use of Force under International Law* [interaktyvus]. <https://www.justia.com/international-law/use-of-force-under-international-law/>.

³ MARXSEN, Christian (2025-05). *Armed Attack*. Oxford Public International Law [interaktyvus]. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e241>.

*bellum*⁴ institutas „pateisina“ ginkluotos jėgos panaudojimą prigimtines individualios ar kolektyvinės savigynos (Chartijos 51 straipsnis) ir pagal Chartijos VII skyrių priimtos Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos (toliau – ST) rezoliucijos atvejais. Akcentuotina, kad savigyna (atsakomasis veiksmas) turi atitikti proporcingumo ir būtinumo principus⁵, kurių nepaisydama valstybė gali būti pripažinta pažeidusi tarptautinės teisės normas. Taigi, ginkluotos jėgos panaudojimo draudimas nėra absoliutus, tačiau tokios jėgos panaudojimo atveju pradeda veikti kitas – *jus in bello*⁶ – institutas.

Jus in bello institutas, kurio teisinio reguliavimo pagrindą sudaro 1949 m. Ženevos konvencijos ir jų Papildomi protokolai, numato konflikto dalyvių pareigas ir pažeidžiamų asmenų (civilių) apsaugą jau kilusio ginkluoto konflikto metu. Tai reiškia, kad nepaisant to, ar ginkluota jėga panaudota teisėtai (savigynos ar ST rezoliucijos atvejais), ar neteisėtai (pažeidžiant Chartijos 2 straipsnio 4 dalį), ginkluotame konflikte dalyvaujantys subjektai ir civiliai nepraranda suteikiamos apsaugos. Todėl *jus in bello* institutui svarbus prasidėjusio ginkluoto konflikto momentas, nuo kurio pradeda galioja tarptautinės humanitarinės teisės (toliau – THT) normos.

THT nepateikia nei vieningos ir aiškos ginkluoto konflikto sampratos, nei apibrėžia momentą, nuo kurio galima nustatyti ginkluoto konflikto pradžią. 1949 m. Ženevos konvencijų bendrasis 2 straipsnis tik numato konvencijų taikymo sritį. Konvencijų nuostatų privalu laikytis a) paskelbto karo atveju; b) kokio nors kito dviejų arba kelių Aukštųjų Susitariančių Šalių ginkluoto konflikto metu; c) kai okupuojama visa Aukštosios Susitariančios Šalies teritorija arba jos dalis, net jeigu okupacijai nesipriešinama ginklu; d) taikos metu⁷. Pasitelkus lingvistinį metodą matyti, kad konvencijos skiria karo ir ginkluoto konflikto situacijas. Toks reguliavimas nėra atsitiktinumas: paskelbtas karas atspindi abiejų šalių oficialiai pripažintą karo būseną, o „kitų ginkluotų konfliktų“ formų egzistavimas nepriklauso nuo to, kaip pačios šalys įvardija ar apibūdina situaciją⁸. Visgi, literatūroje siekiama aiškiau atskirti karo ir ginkluoto konflikto būsenas pabrėžiant, kad bet koks karas – tai konfliktas, tačiau ne bet koki ginkluotą konfliktą galima pavadinti karu⁹. Praktikoje dažniausiai karais vadinami ginkluoti konfliktai, vykstantys

⁴ *Jus ad bellum* nurodo sąlygas, dėl kurių valstybės gali naudoti ginkluotąsias pajėgas.

⁵ Tarptautinio Teisingumo Teismo 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, para. 176.

⁶ *Jus in bello* reglamentuoja subjektų elgesį ginkluoto konflikto metu.

⁷ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijos. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 63-1907, bendrasis 2 straipsnis.

⁸ VITÉ, Sylvain (2009-03). Typology of armed conflicts in international humanitarian law: legal concepts and actual situations. *International Review of the Red Cross*, Volume 91, No. 873, 69-94 [interaktyvus]. <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/irrc-873-vite.pdf>, p. 72.

⁹ ČIOČYS, Petras Algirdas (2004). *Tarptautinė humanitarinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 61.

tarp valstybių. Kita vertus, 2022 m. vasario 23 m. pradėti Rusijos Federacijos karinio pobūdžio veiksmai prieš suverenią Ukrainą medijoje kvalifikuojami įvairiai: randama ir karinės agresijos¹⁰, karo¹¹, invazijos¹², ir ginkluoto konflikto¹³ kvalifikavimo užuominų. Manytina, kad situacijai suteiktu pavadinimu siekiama sušvelninti įvykių reikšmę geopolitinėje arenoje (įsiveržimą į kitą šalį pavadinant operacijos vardu, pavyzdžiui *Operation Iraqi Freedom*¹⁴), arba atvirkščiai - išryškinti padėties aktualumą, suteikiant jai ypatingą statusą (pavyzdžiui, Opijaus karai¹⁵). Tačiau politikų retorika neturi įtakos teisiniam situacijos kvalifikavimui: *jus ad bellum* požiūriu reikšmingas yra jėgos panaudojimo teisėtumas, o *jus in bello* taikymą lemia objektyvus ginkluoto konflikto egzistavimo faktas, nepriklausomai nuo to, ar jėgos panaudojimas buvo teisėtas. Visgi, siekiant išvengti sąvokų painiavos, šiame darbe bus naudojama tik „ginkluoto konflikto“ formuluotė ir nagrinėjamas tik su ja susijęs teisinis reguliavimas. Tam, kad atskleisti ginkluoto konflikto sampratą ir jo pradžios nustatymo momentą, toliau bus analizuojama tarptautinės teisės doktrina, tarptautinio teismo ir įsteigtų tribunolų jurisprudencija.

Doktrinoje randama įvairių ginkluoto konflikto apibrėžimų. Literatūroje galima sutikti itin trumpą bei lakonišką nuomonę, kuri ginkluotą konfliktą apibūdina kaip situaciją, kuomet tiesiog „imamasi ginkluotos jėgos“¹⁶. Europos Parlamento atlikta studija pateikia išsamesnį išaiškinimą, pagal kurį ginkluotas konfliktas - tai situacija, kuomet vyksta ginkluotas susidūrimas (susirėmimas) tarp a) valstybių ginkluotųjų pajėgų; b) vyriausybinių institucijų ir organizuotų ginkluotų grupuočių arba c) tik tarp tokių grupuočių valstybės teritorijoje¹⁷. Geriausiai koncepciją išplėtojo Tarptautinis baudžiamasis tribunolas buvusiai Jugoslavijai (toliau - Tribunolas) *The Prosecutor v. Duško Tadić* byloje, nurodydamas, kad „<... ginkluotas

¹⁰ Amnesty International (n.d.). *Russia's aggression in Ukraine* [interaktyvus]. <https://www.amnesty.org/en/projects/russias-aggression-in-ukraine/>.

¹¹ Center for strategic and international studies (2026-01-27). *Russia's Grinding War in Ukraine* [interaktyvus]. <https://www.csis.org/analysis/russias-grinding-war-ukraine>.

¹² Encyclopaedia Britannica (2026). *The Russian invasion of Ukraine* [interaktyvus]. <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Russian-invasion-of-Ukraine>

¹³ International Committee of the Red Cross (2024). *FAQ: ICRC work in Russia-Ukraine international armed conflict* [interaktyvus]. <https://www.icrc.org/en/article/FAQ-icrc-work-russia-ukraine-international-armed-conflict>

¹⁴ 2003 m. JAV pradėta karinė operacija prieš Iraką, kurios tikslas - pašalinti Saddamo Husseino režimą. JAV veiksmai lėmė S. Husseino žlugimą, tačiau situacija sukėlė ilgalaikius nestabilumus šalyje.

¹⁵ 1839–1842 ir 1856–1860 vykę konfliktai tarp Kinijos Čingų dinastijos bei Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos kilę dėl slapta į Kiniją gabenamo opijaus.

¹⁶ TSAGOURIAS, Nicholas ir MORRISON, Alasdair (2013). *International Humanitarian Law* [interaktyvus]. Cambridge: Cambridge University Press. https://assets.cambridge.org/97811070/90590/excerpt/9781107090590_excerpt.pdf, p. 1.

¹⁷ CLAPP, Sebastian (2023-12). *Armed conflict: A glossary of terms* [interaktyvus]. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/757582/EPRS_ATA\(2023\)757582_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/757582/EPRS_ATA(2023)757582_EN.pdf).

konfliktas egzistuoja tada, kai tarp valstybių naudojama ginkluota jėga¹⁸ arba kai tarp vyriausybinių institucijų ir organizuotų ginkluotų grupuočių, arba tarp tokių grupuočių pačioje valstybėje vyksta ilgalaikis ginkluotas smurtas (*armed violence*).¹⁹ Būtent šis Tribunolo pateiktas ginkluoto konflikto apibrėžimas apima svarbiausius požymius: subjektus ir jų statusą, ginkluotos jėgos panaudojimo faktą ir veiksmų intensyvumo lygį. Pastarasis faktorius yra itin svarbus, kadangi dėl savo prigimties protestai ir neramumai šalies viduje bei pavieniai teroristiniai išpuoliai nepatenka į ginkluoto konflikto kategoriją. Be to, veiksmų intensyvumas bei subjektų statusas yra esminiai kriterijai, kuriais remiantis kvalifikuojama ginkluoto konflikto rūšis (1.1 ir 1.2 skyriai). Visgi, ginkluotos jėgos panaudojimo faktas yra esminis - būtent jis identifikuoja, kad diplomatinės priemonės nepasiteisino ir prasidėjo ginkluotas konfliktas. Būtent nuo pastarojo momento pradeda veikti THT normos.

Kita vertus, praktikoje gali kilti problemų nustatant ginkluoto konflikto pradžios momentą. Teoriškai, vien ginkluotos atakos, kuri yra ginkluotos jėgos panaudojimo forma, panaudojimas galėtų būti riba, nurodanti konflikto pradžią. Tačiau ne visada ginkluota ataka *jus ad bellum* prasme automatiškai reiškia ginkluoto konflikto egzistavimą *jus in bello* prasme²⁰. Šiame kontekste svarbu nustatyti bent keletą esminių faktorių: koks subjektas ir prieš ką įvykdė ginkluotą ataką, ar buvo panaudoti atsakomieji veiksmai bei pastarosios pobūdį (ar ji gali būti prilyginama ginkluotam užpuolimui). Pavyzdžiui, tarpvalstybinių konfliktų atvejais, praktiškai bet koks vienos valstybės jėgos panaudojimas prieš kitą yra pakankamas pagrindas taikyti THT²¹, t. y. identifiкуoti prasidėjusį ginkluotą konfliktą. Tais atvejais, kai konfliktas vyksta ne tarp dviejų valstybių (valstybė - nevalstybinis darinys arba nevalstybinis darinys - nevalstybinis darinys), taikomas griežtesnis ginkluoto konflikto pradžios nustatymo slenkstis, kuris bus plačiai nagrinėjamas 1.2 skyriuje.

Manytina, kad ginkluota ataka automatiškai nesukelia ginkluoto konflikto net ir tarpvalstybinių situacijų atvejais, ypač jei tai buvo pavienis smūgis (raketa, dronas), be to, svarbi ir nuo atakos nukentėjusios valstybės reakcija. Gali būti, kad valstybė nesiims

¹⁸ Karo teisės kontekste vartojamos kelios tarpusavyje susijusios, tačiau skirtingą teisinę reikšmę turinčios sąvokos. Terminas „ginkluota jėga“ (*armed force*) paprastai apibūdina faktinį valstybės karinių pajėgų ar karinės galios panaudojimą. Tuo tarpu „jėgos panaudojimas“ (*use of force*) ir „ginkluotas užpuolimas“ (*armed attack*) yra savarankiškos teisinės kategorijos, naudojamos vertinant jėgos panaudojimo teisėtumą tarptautinėje teisėje.

¹⁹ Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Apeliacinės kolegijos 1995 m. spalio 2 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Duško Tadić*, Nr. IT-94-1-AR72, p. 70.

²⁰ STAHN, Carsten (2006). 'Jus ad bellum', 'jus in bello'... 'jus post bellum'? Rethinking the Conception of the Law of Armed Force. *European Journal of International Law*, Volume 17, No. 5, 921-943 [interaktyvus]. <https://www.ejil.org/pdfs/17/5/111.pdf>, p. 927.

²¹ RONA, Gabor (2015-11-11). The Start, End, and Territorial Scope of Armed Conflict. *Just Security* [interaktyvus]. <https://www.justsecurity.org/27543/start-end-territorial-scope-armed-conflict/>.

atsakomųjų veiksmų (neįgyvendins savigynos teisės) ir konflikto situacija nebus eskaluojama. Praktikoje šią poziciją iliustruoja 2025 m. rugsėjo 9 d. Izraelio įvykdyta ataka prieš Dohoje (Katare) įsikūrusią „ Hamas“ būstinę. Raketų smūgiai į pastatą judriame gyvenamajame priemiestyje nusinešė šešių žmonių gyvybes, tarp jų ir Kataro piliečio, kuris buvo vidaus saugumo pajėgų narys²². Šis Izraelio veiksmas akivaizdžiai pažeidė jėgos naudojimo ir grasinimo ją panaudoti principą, kitos valstybės suverenitetą bei sukėlė padarinius – civilio žūtį. Atitinkamai, situacija galėjo būti kvalifikuojama kaip tarpvalstybinio ginkluoto konflikto pradžia, tačiau Kataras nepasinaudojo savigynos teise, o tik diplomatinio lygmeniu pasmerkė Izraelio įvykdytą ataką. Žinoma, kiekviena situacija turi būti nagrinėjama įvertinus visą kontekstą: Izraelio smūgis buvo įvykdytas Kataro tarpininkautų derybų dėl ugnies nutraukimo Gazoje metu. Ši situacija, be kita ko, išryškino kitą esminį požymį, taikomą ginkluotai atakai. Pasak Izraelio valdžios, ataka buvo nukreipta į „teroristų vadus“²³. Todėl šiame kontekste išryškėja ginkluotos atakos pobūdžio (tikslas) svarba ginkluoto konflikto kvalifikavime.

Tarptautinio Teisingumo Teismo (toliau – TTT) nuomone, „<...> būtina atskirti sunkiausias jėgos panaudojimo formas (tas, kurios laikomos ginkluotu užpuolimu) nuo kitų, mažiau sunkių formų“²⁴. Teismai ir mokslininkai paprastai skiria nedidelio masto jėgos panaudojimo atvejus nuo situacijų, kuomet ginkluotos atakos gali būti prilygintos ginkluotam užpuolimui ir sukelia ginkluoto konflikto situaciją. Pavyzdžiui, TTT *Nikaragvos* byloje konstatavo, kad „paprastas pasienio incidentas“ nepasiekia ginkluoto užpuolimo lygio²⁵. Panašiai, Eritrėjos–Etiopijos Pretenzijų Komisija (*angl. Claims Commision*) nustatė, kad „geografiškai riboti susirėmimai <...> palei atokią, nepažymėtą ir ginčijamą sieną <...> nebuvo tokio masto, kad atitiktų ginkluotą užpuolimą“, ir kad „lokalizuoti pasienio susidūrimai tarp nedidelių pėstininkų dalinių, net jei jų metu žūsta žmonės, nelaikytini ginkluotu užpuolimu pagal Jungtinių Tautų Chartiją.“²⁶

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog tam, kad ginkluota ataka būtų laikoma ginkluotu užpuolimu ir, atitinkamai, konstatuotų ginkluoto konflikto pradžią, karinio pobūdžio veiksmai

²² ULRICHSEN, Kristian Coates (2025-10-14). *Israel's Attack on Qatar and the Failure of GCC Defense Cooperation* [interaktyvus]. <https://arabcenterdc.org/resource/israels-attack-on-qatar-and-the-failure-of-gcc-defense-cooperation/>.

²³ Aljazeera (2025-09-09). *Israel attacks Hamas leadership in Qatar: What we know* [interaktyvus]. <https://www.aljazeera.com/news/2025/9/9/israel-attacks-hamas-leadership-in-qatar-all-to-know>.

²⁴ Tarptautinio Teisingumo Teismo 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua* (Nicaragua v. United States of America), para. 191.

²⁵ *Idem*, para. 195.

²⁶ BLANK, Laurie R. (2020-11-13). Irreconcilable Differences: The Thresholds for Armed Attack and Irreconcilable Differences: The Thresholds for Armed Attack and International Armed Conflict. *Notre Dame Law Review*, Volume 96, Issue 1, 249-290 [interaktyvus]. <https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4929&context=ndlr>, p. 253-254.

turi atitikti tam tikrą pavojingumo lygį. Tačiau praktikoje tai padaryti nėra lengva: TTT jurisprudencija šiuo klausimu nėra nuosekli ir konkreti. Jau minėtoje *Nikaragvos* byloje Teismas konstatavo, kad reguliariųjų ginkluotųjų pajėgų, nereguliarių sukilėlių ar kitų ginkluotų grupių kitos valstybės sienos kirtimas paprastai atitiks ginkluoto užpuolimo slenkstį²⁷. Tačiau, pavyzdžiui, trečiosios valstybės vykdomas ginklų ar kitokio palaikymo teikimas sukilėliams ar ginkluotoms grupėms šio slenksčio nepasiekia²⁸. TTT nenuosekli praktika pastebima ir nagrinėjant *Nikaragvos* ir *Naftos platformų*²⁹ bylose pateiktus išaiškinimus. Jeigu pirmojoje byloje Teismas suformulavo ginkluotos atakos „masto ir poveikio“ kriterijus, tai *Naftos platformų* sprendime TTT nustatė, kad net vieno karinio laivo užminavimas gali būti laikomas ginkluotu užpuolimu³⁰. Atitinkamai, iš pirmo žvilgsnio Izraelio ataka prieš Katarą galėtų atitikti ginkluoto konflikto pradžios momentą: valstybė įvykdė ginkluotą ataką prieš kitą suverenią valstybę, nulėmusią civilių aukas ir diplomatinio lygmeniu išreikštą Izraelio veiksmų pasmerkimą³¹. Autorės nuomone, atsižvelgiant į Izraelio pavienės atakos pobūdį ir Kataro savigynos teisės nepasinaudojimu, negalima kvalifikuoti ginkluoto konflikto pradžios.

Kita vertus, visada akcentuoti savigyną, kaip ginkluoto konflikto pradžią identifikuojantį kriterijų, THT požiūriu gali būti netikslu. Toks požiūris gali būti grindžiamas tuo, kad *jus ad bellum* prasme savigynos teisės panaudojimas galimas ginkluoto užpuolimo, kuris Chartijos kontekste siejamas su vienos valstybės ginkluotu veiksmu prieš kitą valstybę, atveju. Tai reiškia, kad dar prieš savigynos panaudojimą prasidėjęs ginkluotas užpuolimas konstatuoja ginkluoto konflikto pradžią. Be to, kritika išreikštai pozicijai pasireikštų ir kitais dviem aspektais: išankstinės (prevencinės) savigynos ir invazijos atvejais.

Apskritai, pats išankstinės savigynos reiškinytis nėra vertinamas vienareikšmiškai. Vieni autoriai palaiko idėją, kad valstybė gali panaudoti ginkluotą jėgą reaguodama į būsimą ir neišvengiamą ginkluotą užpuolimą³². Kiti teigia, jog šis su *Karolinos*³³ incidentu siejamas reiškinytis negali būti laikomas tarptautinės paprotinės teisės dalimi, kadangi šiuo klausimu tarp

²⁷ Tarptautinio Teisingumo Teismo 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, para. 195.

²⁸ *Idem*.

²⁹ Tarptautinio Teisingumo Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*.

³⁰ *Idem*, para 72.

³¹ Aljazeera (2025-09-09). *Israel attacks Hamas leadership in Qatar: What we know* <https://www.aljazeera.com/news/2025/9/9/israel-attacks-hamas-leadership-in-qatar-all-to-know>

³² Tarptautinio Teisingumo Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, para 268.

³³ 1837 m. įvykęs incidentas, suformavęs klasikinę išankstinės savigynos doktriną, pagal kurią išankstinis jėgos panaudojimas leidžiamas taikant proporcingumo, būtinumo ir atakos neišvengiamumo principus.

valstybių nėra vieningo sutarimo, įrodančio papročio egzistavimą.³⁴ Iš tiesų, prevencinės savigynos doktriną itin palaiko JAV ir Izraelis. Pavyzdžiui, pastarasis teisino savo 1981 m. birželio 7 d. įvykdytas atakas prieš Irako branduolinius įrenginius kaip savigynos priemonę. Pasak Izraelio, Irako reaktoriai buvo skirti atominių bombų, kurios būtų panaudotos prieš Izraelį, gamybai³⁵, todėl turėjo būti sunaikinti. Nepaisant Izraelio retorikos, ST šį išpuolį pripažino tarptautinės teisės pažeidimu³⁶. Šios doktrinos praktinį tęstinumą iliustruoja ir 2025 m. birželio 13 d. Izraelio suduotas prevencinis smūgis Irano branduoliniams objektams, kuris buvo grindžiamas siekiu neutralizuoti besiformuojančią grėsmę. Visgi amerikiečiai dar labiau išplėtė išankstinės savigynos taikymą nurodydami, kad jie pirmieji gali teisėtai panaudoti ginkluotą jėgą reaguojant į „bendresnio pobūdžio nesaugumo situaciją“³⁷.

Toks požiūris, įtvirtintas vadinamojoje Bušo doktrinoje, susiformavo po 2001 m. rugsėjo 11-osios išpuolių ir buvo išreikštas 2002 m. JAV Nacionalinio saugumo strategijoje. Praktikoje ši doktrina buvo pritaikyta 2003 m., kai JAV, remdamosi plačia ST rezoliucijų interpretacija, tačiau neturėdamos aiškos JT ST sankcijos, pradėjo karinę operaciją Irake, siekdamas nuginkluoti režimą, kovoti su terorizmu ir užkirsti kelią galimai ateityje kilsiančiai grėsmei³⁸. Vis dėlto 2003 m. JAV veiksmų Irake teisėtumas tarptautinėje bendruomenėje buvo vertinamas itin kritiškai. Dauguma valstybių nepripažino, kad abstrakti būsima grėsmė ar hipotetinis masinio naikinimo ginklų egzistavimas savaime pateisina jėgos panaudojimą be aiškos ST sankcijos. Panašios diskusijos atsinaujino ir 2025 m. vasarą, kai Izraelis (o vėliau ir JAV) remdamosi būtinybe neutralizuoti dar tik besiformuojančią grėsmę sudavė smūgius Iranui. Tačiau Europos valstybių pozicijose dominuoja atsargesnis požiūris, pagal kurį vien hipotetinė grėsmė savaime nesudaro pakankamo pagrindo išplėstai savigynos doktrinai taikyti. Todėl manytina, kad dauguma Europos valstybių nepalaiko prevencinės savigynos idėjos. Tokios pat pozicijos laikosi ir TTT *Kongo Demokratinė Respublika v Uganda* byloje konstatavęs, kad „Chartijos 51 straipsnis gali pateisinti jėgos panaudojimą savigynai tik griežtai laikantis jame nustatytų ribų. Jis neleidžia valstybei naudoti jėgos siekiant apsaugoti tariamus saugumo interesus, peržengiant šias ribas. Atitinkama valstybė gali pasinaudoti kitomis priemonėmis,

³⁴ NILSSON, Charlotta (2008). *The Legality of Anticipatory Self-Defence in International Law*. Master thesis, Public International Law, University of Lund, Sweden [interaktyvus]. <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1560475&fileId=1565324>, p. 12.

³⁵ Letter from the representative of Israel to the Security Council (1981-06-08), A/36/313 (S/14510).

³⁶ Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos 1981 m. birželio 19 d. rezoliucija Nr. 487.

³⁷ ANDREIAS, V.A.V. (n.d.) *Anticipatory self-defence in international law: legal or just a construct for using force?* [interaktyvus]. <https://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122935>, p. 7.

³⁸ NILSSON, Charlotta (2008). *The Legality of Anticipatory Self-Defence in International Law*. Master thesis, Public International Law, University of Lund, Sweden [interaktyvus]. <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1560475&fileId=1565324>, p. 18.

įskaitant, visų pirma, kreipimąsi į Saugumo Tarybą.³⁹ Taigi, prevencinė savigyna gali būti prilyginta ginkluotam užpuolimui ir sukelti ginkluoto konflikto pradžią.

Kitas atvejis, kuomet ginkluoto konflikto pradžia nepriklauso nuo savigynos įgyvendinimo yra invazija. Invazija - tai ginkluoto konflikto forma, kuomet vienos valstybės kariuomenė (arba ginkluotas nevalstybinis darinys) neteisėtai įsiveržia į kitos suverenios valstybės teritoriją. Dažniausiai invazijos tikslas yra užimti teritoriją ir ją kontroliuoti, todėl tokio veiksmo padarinys paprastai būna okupacija. Paradoksalu, tačiau okupacija gali būti ir „taiki“⁴⁰. Tokiais atvejais okupuojamosios teritorijos gyventojai nesipriešina okupanto veiksams. Taigi, invazijos (ir iš jos sekančios okupacijos) atveju gali net nebūti panaudota ginkluota jėga. Todėl ginkluoto konflikto pradžią nurodantis kriterijus gali pasireikšti ne raketų smūgiais, o ginkluotųjų pajėgų sienos kirtimu. Atitinkamai, THT normos pradėtų galioti nuo neteisėto sienos peržengimo momento. Praktikoje šią poziciją iliustruoja 2022 m. vasario 24 d. įvykęs Rusijos Federacijos įsiveržimas į Ukrainą. Nors Ukrainos karinės pajėgos parodė pasipriešinimą (įgyvendinta teisė į savigyną) Rusijos veiksams, pasak Blank, net pasipriešinimo invazijai nebuvimas nepaneigia ginkluoto konflikto situacijos⁴¹. Taigi, invazijos atveju ginkluoto konflikto pradžia prasideda nuo momento, kai užsienio valstybės karinės pajėgos neteisėtai (be valstybės sutikimo) kerta sieną.

Atsižvelgiant į išdėstytą medžiagą galima daryti išvadą, kad tarptautinėse sutartyse aiškiai neapibrėžta ginkluoto konflikto samprata ir jo pradžios momentą nustatantys kriterijai gali kelti praktinių problemų nustatant ginkluoto konflikto pradžią (atitinkamai ir momentą, nuo kurio taikomos THT normos). Kita vertus, Ženevos konvencijų bendrasis 2 straipsnis nurodo, kad THT normos turi būti taikomos paskelbto karo, okupacijos, taikos ir ginkluoto konflikto metu. Tribunolo jurisprudencijoje suformuluota ginkluoto konflikto samprata identifikuoja tris elementus (subjektų statusas, ginkluotos jėgos panaudojimas ir veiksmų intensyvumo lygis), atskiriančius ginkluotą konfliktą nuo kitų smurto formų. Tačiau kaip akcentuojama doktrinoje ir praktikoje, ne visi ginkluotos jėgos panaudojimo atvejai gali būti prilyginami ginkluotam užpuolimui ir, atitinkamai, sukelti ginkluotą konfliktą. Todėl, ar konkrečiu atveju pasiekta ginkluoto užpuolimo riba dėl kurios galima konstatuoti ginkluoto konflikto pradžią ir taikyti

³⁹ Tarptautinio Teisingumo Teismo 2005 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*, para. 148.

⁴⁰ FERRARO, Tristan (2012-03). Occupation and other forms of administration of foreign territory. *International Committee of the Red Cross*, 1-147 [interaktyvus] <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/publications/icrc-002-4094.pdf>, p. 4

⁴¹ *Idem*.

THT, turi būti nustatoma atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes kiekvienu individualiu atveju⁴². Jeigu tarpvalstybinio konflikto nustatymo riba, pasak teisės specialistų, yra itin žema⁴³, tai netarptautinį ginkluotą konfliktą identifikuoja griežtesni kriterijai.

1.1. Tarptautinio ginkluoto konflikto samprata ir kvalifikavimo kriterijai

Tarptautiniam ginkluotam konfliktui aktualus teisinis reguliavimas yra nustatytas Ženevos konvencijų bendrajame 2 straipsnyje ir I Papildomame protokole. Atitinkamai, tarptautinio ginkluoto konflikto teisė taikoma ginkluoto konflikto tarp dviejų ar daugiau valstybių atveju ir okupacijos metu. Valstybėms, kurios yra I Papildomo protokolo šalys, pagal jo 1 straipsnio 4 dalį, tarptautinio ginkluoto konflikto teisė taikoma ir ginkluotiems konfliktams, vykstantiems tarp valstybių ir nacionalinio išsivadavimo judėjimų⁴⁴.

Tarptautinis ginkluotas konfliktas turi bent kelis skiriamuosius požymius. Pirmiausia, tarptautinis ginkluotas konfliktas pasižymi tuo, kad konfliktuojančiais subjektais gali būti valstybės (valstybė prieš valstybę) arba tautos, kovojančios už savo nepriklausomybę⁴⁵. Praktikoje sunkumų gali kelti nepriklausomybės karų, numatytų I Papildomo protokolo 1 straipsnio 4 dalyje, kvalifikavimas. Taip yra todėl, nes nepriklausomybės karai yra siejami su pasipriešinimu metropolijoms⁴⁶. Pažymėtina, kad po Antrojo pasaulinio karo dauguma kolonijų jau tapo savarankiškoms valstybėmis, todėl 1977 m. priimto I Papildomo protokolo nuostata dėl nepriklausomybės karų kvalifikavimo šiai dienai turi mažai praktinio aktualumo. Kita vertus, šios nuostatos sukūrimas buvo sąmoningas sprendimas, atspindintis to meto geopolitinį kontekstą ir tarptautinės bendruomenės siekį įteisinti tautos, kovojančios už savo nepriklausomybę, statusą.

Iš tiesų, nacionalinio išsilaisvinimo karų sąvoka kilusi iš marksistinės-leninistinės idėjos, kuri kolonijinį išsilaisvinimą laikė esminiu elementu darbininkų kovoje už išsivadavimą iš

⁴² MARXSEN, Christian (2025-05). *Armed Conflict*. Oxford Public International Law [interaktyvus]. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e241>.

⁴³ MILANOVIC, Marko and HADZI-VIDANOVIC, Vidan (2012-01-20). A Taxonomy of Armed Conflict. *Research Handbook on International Conflict and Security Law: Jus ad Bellum, Jus in Bello, and Jus Post Bellum*. Edward Elgas Publishing, Inc. DOI978184980857, p. 256, 274.

⁴⁴ KINACIOGLU, Muge (2007-09-01). War, Aggression and Self-Defence. *European Journal of International Law, Volume 18, Issue 4*, 778-782 [interaktyvus]. <https://academic.oup.com/ejil/article/18/4/778/453786>, p. 780.

⁴⁵ POPOVYCH, Tereziia; TOPOLNYTSKA, Mariana; VASHKOVYCH, Victoriia (2023). Criteria for Defining an Armed Conflict in International Legal Acts. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law, Issue 78, Part I* [interaktyvus]. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.1.8>, p. 60.

⁴⁶ BUHL, Kenneth Øhlenschläger (2009). Legalization of Civil Wars: The Legal Institutionalization of Non-international Armed Conflicts. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe (JEMIE), Issue 1*, 1-33 [interaktyvus]. https://www.ecmi.de/fileadmin/redakteure/publications/JEMIE_Datensätze/Jemie_datensätze_2009/1-2009-Buhl.pdf, p. 12.

kapitalistinio dominavimo⁴⁷. 1960 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja (toliau – GA) žengė pirmą svarbų žingsnį link nacionalinio išsivadavimo karų pripažinimo, balsų dauguma priimdama Rezoliuciją 1514⁴⁸ dar žinomą kaip „Deklaracija dėl nepriklausomybės suteikimo kolonijinėms šalims ir tautoms“. Dar vėliau, 1970 m. spalio 12 d. priimta Rezoliucija 2621⁴⁹ paragino JT valstybes nares teikti „visą būtiną moralinę ir materialinę pagalbą“ tautoms, kovojančioms už laisvę, ir paskelbė, kad „laisvės kovotojai“ turi teisę į apsaugą pagal 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvenciją dėl elgesio su karo belaisviais⁵⁰. Manytina, kad šių rezoliucijų priėmimas susijęs ir su geopolitiniais pokyčiais: dekolonizacijos procese naujos valstybės siekė perskirstyti galios balansą, taip apribojant buvusių metropolijų galią. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal THT reguliavimą, numatytą IV Ženevos konvencijos⁵¹ 2 ir 4 straipsniuose, sąvoka „karo belaisvis“ naudojama išskirtinai tarptautinio ginkluoto konflikto metu. 1977 m. priėmus I Papildomą protokolą⁵², jame numatytos normos tapo privalomos prie protokolo prisijungusioms valstybėms – taip GA rezoliucijų idėja dėl nacionalinių išsivadavimų prilyginimo tarptautiniam ginkluotam konfliktui įgijo tapo tarptautinio teisinio reguliavimo dalimi.

Pažymėtina, kad nepriklausomybės karai gali būti painiojami su pilietiniais karais (*angl. civil wars*). Pasak Buhl, pilietiniai karai dažniausiai apsiriboja veiksmu vienos valstybės teritorijoje, todėl ši koncepcija nepatenka į tarptautinio ginkluoto konflikto kategoriją⁵³. Tačiau nepriklausomybės kovos dažniausiai irgi vyksta tik vienos valstybės teritorijoje, todėl teritorinis kriterijus neturėtų būti esminis. Manytina, kad praktikoje skirtumą tarp nepriklausomybės ir pilietinių karų iliustruoja Alžyro situacija. Prasidėjus dekolonizacijos procesui, tačiau prancūzams išlaikius teisinę fikciją, kad Alžyras yra neatskiriama šalies dalis⁵⁴,

⁴⁷ GLAZIER, David (2009). Wars of National Liberation. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* [interaktyvus]. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e442>.

⁴⁸ Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1960 m. gruodžio 14 d. rezoliucija 1514 „*Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*“.

⁴⁹ Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1970 m. spalio 12 d. rezoliucija 2621 „*Programme of Action for the Full Implementation of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and People*“.

⁵⁰ GLAZIER, David (2009). Wars of National Liberation. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* [interaktyvus]. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e442>.

⁵¹ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija dėl elgesio su karo belaisviais, *Valstybės žinios*, 2000-07-29, Nr. 63-1907.

⁵² 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolai dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolai), *Valstybės žinios*, 2000-07-29, Nr. 63-1909.

⁵³ BUHL, Kenneth Øhlenschläger (2009). Legalization of Civil Wars: The Legal Institutionalization of Non-international Armed Conflicts. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe (JEMIE)*, Issue 1, 1-33 [interaktyvus]. https://www.ecmi.de/fileadmin/redakteure/publications/JEMIE_Datensätze/Jemie_datensätze_2009/1-2009-Buhl.pdf, p. 1.

⁵⁴ MAISEY, Robert (2021-04-09). *The Algerian Revolution Changed the World for the Better* [interaktyvus]. <https://jacobin.com/2021/04/algerian-revolution-france-colonialism>.

1954 m. lapkričio 1 d. Alžyro Nacionalinis išsivadavimo frontas⁵⁵ (*Front de Libération Nationale*) (toliau - ANIF) vienašališkai paskelbė karą Prancūzijai. Prancūzai atsakė intensyvesne kovos su sukilėliais kampanija, kurios metu kankinimai, koncentracijos stovyklos ir civilių gyventojų žudynės tapo oficialia kolonistų vykdoma politika⁵⁶. Tačiau atsakomieji ANIF veiksmai nenusileido metropolijos žiaurumui. Alžyriečiai kovojo partizaninį karą, pasireiškiantį žmogžudystėmis ir terorizmu, ypač išskirdami prancūzų administratorius bei musulmonų kolaborantus, sąmoningai gilindami konflikto poliarizaciją ir verčiant gyventojus rinktis vieną iš dviejų konfliktų pusių⁵⁷. Tokie veiksmai, pasak šio konflikto tyrinėtojų, atitiktų net terorizmą⁵⁸. Nors ANIF taikyta teroro taktika buvo savaime žiauri ir sukrečianti, ji parodė, kad judėjimas buvo pasiryžęs daryti viską ir tiek, kiek reikės, kad būtų pasiekta nepriklausomybė⁵⁹. Nepaisant pralaimėtos karinės kovos, ANIF laimėjo politinį „karą“, įgydamas tarptautinę paramą ir palankią nuomonę, reikalingą nepriklausomybei pripažinti⁶⁰. Prancūzai savo ruožtu situaciją vertino kaip pilietinį karą. Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komiteto duomenimis, Prancūzija tik po 18 mėnesių nuo karo pradžios pripažino „netarptautinio ginkluoto konflikto“ buvimą⁶¹. Primintina, kad šis konfliktas vyko dar nesant I Papildomo protokolo, kuris numatė nepriklausomybės karų kvalifikavimą kaip tarptautinį ginkluotą konfliktą. Tačiau *post factum* pritartina, kad Alžyro karas, kilęs tarp apsisprendimo teisę įgyvendinti siekiančios tautos ir valstybės, atitiko tarptautinio ginkluoto konflikto rūšį ir gali būti apibūdinamas kaip „paskutinis didžiausias ir dramatiškiausias kolonijinis karas“⁶². Taigi, Alžyro atvejis parodo, kad tarptautinio ginkluoto konflikto samprata apima ir tautų kovas dėl nepriklausomybės, kai jos siekia įgyvendinti tautų apsisprendimo teisę. Be to, Alžyro karas

⁵⁵ Vienintelė konstitucinė partija Alžyre, veikusi nuo 1962 iki 1989 m.

⁵⁶ MAISEY, Robert (2021-04-09). *The Algerian Revolution Changed the World for the Better* [interaktyvus]. <https://jacobin.com/2021/04/algerian-revolution-france-colonialism>.

⁵⁷ *Idem.*

⁵⁸ DOOLEY, Kevin; SAUNDERS, Robert A. (2008). Unintended Architectures: Terrorism's Role in Shaping Post-War France, the European Union, and the Muslim Presence in the West. *Journal of Conflict Studies*, Volume 27, No. 2 [interaktyvus]. <https://journals.lib.unb.ca/index.php/jcs/article/view/10545/11753>.

⁵⁹ LILLEY, Kelsey (2012-09-12). *A Policy of Violence: The Case of Algeria* [interaktyvus]. <https://www.e-ir.info/2012/09/12/a-policy-of-violence-the-case-of-algeria/>.

⁶⁰ *Idem.*

⁶¹ HENNI, Samia (2022-07-04). The Battle for Internationalization and Independence. *The Funambulist Magazine*, No. 42: *Algerian Independence and Global Revolution 1962–2022* [interaktyvus]. <https://thefunambulist.net/magazine/algerian-independence/the-battle-for-internationalization-and-independence>.

⁶² PAUL, Christopher; CLARKE, Colin P.; GRILL, Beth; DUNIGAN, Molly (2013). Algerian Independence, 1954–1962: Case Outcome – COIN Loss. In: *Paths to Victory: Detailed Insurgency Case Studies*. Santa Monica: RAND Corporation [interaktyvus]. <http://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt5hhsjk.16>, p. 1.

tapo pavyzdžiu vėlesniems išsivadavimo judėjimams, įskaitant Palestinos išsivadavimo organizaciją (toliau – PIO) ir Afrikos nacionalinį kongresą⁶³.

Tačiau manytina, kad konflikto subjektų statusas nėra vienintelis kriterijus, apibūdinantis tarptautinį ginkluotą konfliktą. Kaip minėta pirmajame šio darbo skyriuje, ne kiekviena ginkluota ataka prilygsta ginkluotam užpuolimui, kuris sukelia THT normų taikymą. Todėl antrasis kriterijus, kuris galėtų identifikuoti tarptautinį ginkluotą konfliktą yra ginkluotos atakos intensyvumas. Pavyzdžiui, Dinstein siūlo akcentuoti ne ginkluotos atakos pobūdį, o jau kilusio konflikto intensyvumą (ar trukmę), taip siekiant į tarptautinio ginkluoto konflikto kategoriją neįtraukti pavienių incidentų, tokių kaip pasienio susirėmimai ar jūriniai incidentai⁶⁴. Šis kriterijus atsispindi ir Jungtinės Karalystės kariniame vadove, kuriame teigiama, kad „...vien pasienio policijos pakeitimas kariais ar atsitiktinis ginkluotųjų pajėgų įsiveržimas per sieną savaime dar nereiškia ginkluoto konflikto, kaip ir atsitiktinis kitos valstybės bombardavimas.“⁶⁵ Diskutuotina, ar realybėje išties galimas „atsitiktinis kitos valstybės bombardavimas“. Be to, kad ir kokio intensyvumo būtų ginkluota ataka, ji turi būti įvykdyta valstybės. Kitaip tariant, nustatant tarptautinį ginkluotą konfliktą, prioritetas vistiek turi būti suteikiamas pagrindiniam požymiui – konflikto subjektų statusui, kadangi ginkluotos atakos pobūdis ir savigynos panaudojimas identifikuoja tik ginkluoto konflikto pradžios faktą, bet ne jo rūšį. Kita vertus, Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus Komitetas (toliau – TRKK) (priešingai nei TTT *Nikaragvos* byloje) palaiko žemą tarptautinio ginkluoto konflikto nustatymo ribą, į kurią patenka net vieno kario paėmimas į nelaisvę⁶⁶.

Atsižvelgiant į išdėstytą medžiagą daromos dvi pagrindinės išvados. Pirmą, Ženevos konvencijų bendrasis 2 straipsnis ir I Papildomo protokolo 1 straipsnio 3 dalis įtvirtina pagrindinį tarptautinį ginkluotą konfliktą identifikuojantį požymį, pagal kurį konflikto subjektais turi būti išskirtinai valstybės, o pagal I Papildomo protokolo 1 straipsnio 4 dalį - ir tautos, įgyvendinančios tautų apsisprendimo teisę. Antra, konflikto intensyvumas nėra absoliutus elementas, nurodantis tarptautinio ginkluoto konflikto egzistavimą. Vadovaujantis klasikiniu požiūriu, tarptautinio ginkluoto konflikto pradžios nustatymo slenkstis yra žemas.

⁶³ CHALK, Peter (2007). Algeria (1954–1962). In: *RABASA, Angel; WARNER, Lesley Anne; CHALK, Peter; KHILKO, Ivan; SHUKLA, Paraag. Money in the Bank: Lessons Learned from Past Counterinsurgency (COIN) Operations.* RAND Counterinsurgency Study, Paper 4 [interaktyvus]. <https://www.jstor.org/stable/10.7249/op185osd.10>, p. 1.

⁶⁴ DINSTEIN, Yoram (2016). War, Aggression and Self-Defence. *Cambridge University Press*. DOI: 10.1017/9781108120555, p. 52.

⁶⁵ UK Ministry of Defence (2004). The Manual of the Law of Armed Conflict. *Oxford: Oxford University Press*, para. 3.3.1.

⁶⁶ International Committee of the Red Cross (2025-12-23). *Frequently Asked Questions: International Armed Conflict (IAC)* [interaktyvus]. <https://www.icrc.org/en/article/faq-international-armed-conflict>.

Tačiau TTT praktika įtvirtina aukštesnę konflikto identifikavimo kartelę, pagal kurią ne kiekviena ginkluota ataka gali būti prilyginta ginkluotam užpuolimui. Be to, intensyvumo kriterijus paprastai yra naudojamas siekiant atskirti pavienius smurto incidentus nuo ginkluoto konflikto situacijos ir yra priskiriamas kitai rūšiai - netarptautiniam ginkluotam konfliktui apibūdinti. Atitinkamai, toliau bus nagrinėjama ši konflikto rūšis.

1.2. Netarptautinio ginkluoto konflikto samprata ir kvalifikavimo kriterijai

Iki Ženevos konvencijų priėmimo visi ginkluotieji konfliktai, vykstantys vienos valstybės teritorijoje, pirmiausia buvo vertinami kaip valstybės vidaus reikalas⁶⁷. Tik su Ženevos konvencijų (ir, vėliau, II Papildomo protokolo⁶⁸) priėmimu įsitvirtino netarptautinio ginkluoto konflikto samprata. Literatūroje sutinkama nuomonė, kad netarptautinio ginkluoto konflikto reguliavimas yra mažiau detalus nei tarptautinio ginkluoto konflikto, todėl vidiniame konflikte dalyvaujantiems subjektams numatoma mažesnė humanitarinių teisių apimtis ir įsipareigojimai⁶⁹. Dėl konflikte dalyvaujančių subjektų galios asimetrijos kyla daugiau neigiamų pasekmių, pavyzdžiui, dėl valstybės naudojamos ginkluotos jėgos žūsta daug civilių⁷⁰. Ši pozicija iš dalies teisinga: pats galios disbalansas savaime nelemia THT pažeidimų, tačiau objektyviai didina riziką, kad karinės operacijos bus vykdomos tokiomis priemonėmis ir mastu, kurie neigiamai paveiks civilius gyventojus. Kita vertus, doktrininiu ir jurisprudenciniu požiūriu netarptautinio ginkluoto konflikto koncepcijos analizė yra platesnė nei tarptautinio ginkluoto konflikto atveju.

THT numato dvi atskiras netarptautinių ginkluotų konfliktų kategorijas: pirmoji apima tas situacijas, kurios patenka į Ženevos konvencijų bendrojo 3 straipsnio reguliavimą, o antroji - situacijas, patenkančias į II Papildomo protokolo materialiąją taikymo sritį⁷¹. Visų pirma, Ženevos konvencijų bendrasis 3 straipsnis netarptautinį ginkluotą konfliktą apibūdina kaip „netarptautinio pobūdžio ginkluotą konfliktą, kylantį vienos iš Aukštųjų Susitariančiųjų Šalių (aut. past. – Ženevos konvencijų dalyvių) teritorijoje“, taip pabrėždamas teritorinio elemento svarbą.

⁶⁷ ČIOČYS, Petras Algirdas (2004). *Tarptautinė humanitarinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 118

⁶⁸ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolas), *Valstybės žinios*, 2000-07-29, Nr. 63-1910.

⁶⁹ WHITE LAW, Ian (2016). Internationalisation of non-international armed conflict. *Perth International Law Journal* 30, 30-41 [interaktyvus]. <https://www6.austlii.edu.au/au/journals/PerIntLawJl/2016/5.pdf>, p. 32.

⁷⁰ VERHOEVEN, Stef (2007). International and non-international armed conflicts. In: *WOUTERS, Jan; VERHOEVEN, Stef (eds.). Armed Conflicts and the Law* [interaktyvus]. <http://www.aihrc.org.af/>, p. 7.

⁷¹ BRADLEY, Martha M. (2021). Additional Protocol II: Elevating the minimum threshold of intensity? *International Review of the Red Cross* 102 (915), 1125–1152 [interaktyvus], <https://international-review.icrc.org/articles/additional-protocol-ii-elevating-the-minimum-threshold-of-intensity>, p. 915.

Pažymėtina, jog keturios Ženevos konvencijos dabar yra visuotinai ratifikuotos, todėl reikalavimas, kad ginkluotas konfliktas turi vykti „vienos iš Aukštųjų Susitariančių Šalių teritorijoje“, praktikoje prarado savo svarbą. Nepaisant to, pirmasis požymis, atspindintis aptariamą konflikto rūšį yra teritorinis⁷². Tačiau tarptautinės organizacijos ir teismai yra linkę gana plačiai interpretuoti iš pirmo žvilgsnio siaurą reguliavimą numatantį 3 straipsnį. Pavyzdžiui, itin plačią interpretaciją yra pateikusi Amerikos žmogaus teisių komisija (toliau – AŽTK) byloje *Juan Carlos Abella v. Argentina*⁷³. Sprendime konstatuota, kad: „Bendrasis 3 straipsnis paprastai suprantamas kaip taikomas žemo intensyvumo ir atviriems ginkluotiems susirėmimams (*angl. open armed confrontations*) tarp organizuotų ginkluotų pajėgų ar grupių, vykstantiems konkrečios valstybės teritorijoje. Todėl jis netaikomas riaušėms, pavieniams banditizmo aktams ar neorganizuotam ir trumpalaikiam sukilimui. Bendrojo 3 straipsnio taikymo situacijos paprastai apima ginkluotą kovą tarp valstybės ginkluotųjų pajėgų ir organizuotų sukilėlių. Jis taip pat reglamentuoja atvejus, kai dvi ar daugiau ginkluotų grupuočių susiduria tarpusavyje be valstybės pajėgų įsikišimo, pavyzdžiui, kai teisėta vyriausybė yra žlugusi arba pernelyg silpna, kad galėtų įsikišti. Svarbu pabrėžti, kad bendrojo 3 straipsnio taikymui nereikalaujama nei plataus masto veiksmų pobūdžio, nei situacijos, prilygstančios pilietiniam karui, kuriame disidentų ginkluotos grupės kontroliuoja dalį nacionalinės teritorijos.”⁷⁴ Kaip matyti, šiame išaiškinime atsispindi bent keletas netarptautinio ginkluoto konflikto požymių. Pirmiausia tai jau minėtas teritorinis aspektas, konflikto dalyvių (subjektų) statusas, jų organizuotumas ir smurtinio pobūdžio veiksmų intensyvumas.

Pasak TRKK, bet koks ginkluotas konfliktas tarp vyriausybinių ginkluotųjų pajėgų ir ginkluotų grupuočių arba tarp tokių grupuočių negali vykti niekur kitur, kaip tik vienos iš Konvencijos Šalių teritorijoje⁷⁵. Kitas elementas, kaip ir tarptautinio ginkluoto konflikto atveju, yra susijęs su konflikte dalyvaujančių subjektų statusu. Šiuo atveju, valstybė gali būti tik viena iš konflikto pusių. Kitas subjektas būtinai turi būti nevalstybinio pobūdžio. Netarptautinio ginkluoto konflikto subjektais gali būti ir du nevyriausybinių pobūdžio dariniai, konfliktuojantys vienos valstybės teritorijoje. Visgi, tiksliausiai subjektų statusą apibūdina II Papildomo protokolo 1 straipsnio 1 dalis, nustatydamą, kad: „<...> šis protokolas <...> apima visus ginkluotus konfliktus, ir kurie nepatenka į 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų

⁷² Priešingai nei bendrasis 3 straipsnis, II Papildomas protokolas netaikomas ginkluotiems konfliktams, vykstantiems tik tarp nevalstybinių ginkluotų grupuočių.

⁷³ Inter-American Commission on Human Rights, *Juan Carlos Abella v. Argentina*, Case No. 11.137, Report No. 55/97, OEA/Ser.L/V/II.95, Doc. 7 rev., decision of 18 November 1997.

⁷⁴ *Idem*, para. 152.

⁷⁵ International Committee of the Red Cross (ICRC). *Non-international armed conflict* [interaktyvus]. https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/non-international-armed-conflict.

Papildomo protokolo dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolą) 1 straipsnio taikymo sritį ir kurie vyksta kokios nors aukštosios susitariančios šalies teritorijoje tarp jos ginkluotųjų pajėgų ir disidentų ginkluotųjų pajėgų arba kitų organizuotų ginkluotų grupių, šios, paklusdamos atsakingai vadovybei, vykdo tokią jos teritorijos dalies kontrolę, kuri leidžia joms įgyvendinti nenutrūkstamus ir suderintus karo veiksmus bei taikyti šį protokolą.” Normoje minimos „kitos organizuotos grupės“ suprantamos kaip nevyriausybinės ginkluotos pajėgos, kurios: a) yra pavaldžios atsakingai vadovybei; b) kontroliuoja dalį valstybės teritorijos taip, kad galėtų vykdyti tęsines ir koordinuotas karines operacijas; ir c) geba įgyvendinti Protokolo nuostatas. Pirmasis kriterijus praktikoje pasižymi tuo, kad grupuotė turi turėti aiškią organizacinę struktūrą ir hierarchiją, leidžiančią užtikrinti pavaldumą bei sprendimų koordinaciją; teritorijos kontrolė suprantama kaip funkcinė, t. y. įgyvendinamas efektyvus teritorijos valdymas; tęsinės operacijos reiškia nuolatinio pobūdžio (ne vienkartinio poveikio) veiksmus, o koordinuotos operacijos pasižymi suderinamumu ir planingu jų vykdymu. Reikalavimas nevalstybiniais ginkluotiems dariniams laikytis THT nuostatų kyla ne tik iš paprotinės teisės, bet ir iš Ženevos konvencijų bendrojo 3 straipsnio bei, kai tenkinamos jo taikymo sąlygos, II Papildomo protokolo. Priešingu atveju būtų paneigtas pats THT tikslas - apsaugoti civilius ir *hors de combat* asmenis nuo smurtinių veiksmų, kadangi nevalstybiniai dariniai galėtų apskritai nesilaikyti jokių humanitarinių ribojimų.

Be jau išvardytų teritorijos ir subjektų statuso, netarptautiniam ginkluotam konfliktui keliami ir kiti kriterijai. Tam, kad smurto veiksmai tarp valstybės ir vienos ar kelių organizuotų ginkluotų grupių arba tik tarp tokių grupių atitiktų THT normų taikymo slenkstį, konfliktas turi pasiekti tam tikrą intensyvumo lygį, o dalyvaujančios grupės turi būti pakankamai organizuotos⁷⁶. Šie požymiai itin svarbūs siekiant atskirti netarptautinį ginkluotą konfliktą nuo mažiau rimtų smurto formų, tokių kaip vidaus neramumai ir įtampos⁷⁷. Tai patvirtina ir jurisprudencija: pagal Tribunolo išaiškinimą, bendrasis 3 straipsnis turi būti taikomas situacijoms, „kai tarp vyriausybinių institucijų ir organizuotų ginkluotų grupuočių arba tarp tokių grupuočių pačioje valstybėje vyksta ilgalaikis ginkluotas smurtas (*angl. protracted armed*

⁷⁶ Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Teisminės kolegijos 1997 m. gegužės 7 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Duško Tadić*, Nr. IT-94-1-T, para. 561-568.

⁷⁷ Pagal II Papildomo protokolo 1 straipsnio 2 dalį: „Šis protokolą netaikomas vidinių neramumų ir įtampos situacijomis, kaip antai: riaušės, paskiri ir stichiniai prievartos veiksmai bei kiti panašūs veiksmai, kurie ginkluotais konfliktais nelaikomi.”

violence)“⁷⁸. Todėl Tribunolo ir tarptautinių teismų jurisprudencija bei TRKK doktrina⁷⁹ detaliai analizuoja minėtus požymius.

Intensyvumą paprastai atspindi sekantys elementai: panaudotų ginklų pobūdis, smurtinių veiksmų kiekis, aukų skaičius ir konflikto trukmė. Tribunolas *Prosecutor v. Haradinaj* byloje aprašė intensyvumo sampratą, nurodydamas, kad „<...> apie jo (*aut. past.* - ginkluoto konflikto) intensyvumą galima spręsti iš individualių susirėmimų skaičiaus, trukmės ir intensyvumo, naudotų ginklų ir kitos karinės technikos rūšių, šaudmenų kiekio ir kalibro, kovoje dalyvaujančių asmenų skaičiaus ir pajėgų pobūdžio, materialinės žalos dydžio, aukų ir iš konflikto zonos bėgančių civilių skaičiaus. Su intensyvumu siejamas smurtinių veiksmų trukmės požymis sulaukia kritikos. Taip yra todėl, nes kai kurie autoriai siūlo trukmės kriterijų vertinti atsietai nuo jau minėto intensyvumo. Tačiau toks požiūris praktikoje sukeltų tam tikrą neapibrėžtumą konflikte dalyvaujantiems subjektams. Reikalavimas įvertinti konflikto trukmę suponuotų būtinybę *ex post* nustatyti, ar netarptautinio ginkluoto konflikto slenkstis buvo pasiektas. Tai reiškia, kad susidarytų teisinis vakuumas: nebūtų aišku, nuo kurio momento reikia laikytis THT reguliavimo⁸⁰. Atitinkamai, pažeidžiami asmenys nebūtų saugomi THT normų suteikiamos protekcijos. Todėl autorė pritaria klasikiniam požiūriui, pagal kurį smurtinių veiksmų trukmė yra sudėtinė konflikto intensyvumo dalis. Ši pozicija itin ryški ir Tribunolo praktikoje: „užsitęsusio ginkluoto smurto“ (*angl. protracted armed violence*) samprata Tribunolo jurisprudencijoje aiškinama kaip nurodanti smurto intensyvumą⁸¹. Šios pozicijos nuosekliai laikytasi ir vėlesnėse bylose⁸². Be to, Tribunolo nuomone, JT ST įsitraukimas taip pat gali būti konflikto intensyvumo požymis.“⁸³ Šiame kontekste pažymėtina, kad ginkluotos jėgos panaudojimo motyvai. Vadinas, nėra svarbu, ar grupuotės tikslas yra, pavyzdžiui, perimti valdžią, taip pat nesvarbūs ir jos naudojami metodai⁸⁴. Be to, smurto intensyvumas paprastai vertinamas kiekvienoje situacijoje atskirai. Tai reiškia, kad kiekvienas organizuotas ginkluotas subjektas turi savarankiškai atitikti intensyvumo kriterijų, net jei

⁷⁸ Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Apeliacinės kolegijos 1995 m. spalio 2 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Duško Tadić*, Nr. IT-94-1-AR72, para. 70.

⁷⁹ PEJIC, Jelena (2011). The Protective Scope of Common Article 3: more than meets the Eye. International Review of the Red Cross, Volume 93, Number 881, 1-37 [interaktyvus]. https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-881-pejic_0.pdf.

⁸⁰ HRNJAZ, Miloš; POPOVIC, Janja Simentic (2021-04-29). *Protracted Armed Violence as a Criterion for the Existence of Non-international Armed Conflict: IHL, ICL and beyond*. Armed Groups and International Law [interaktyvus]. <https://www.armedgroups-internationallaw.org>.

⁸¹ *Idem*.

⁸² Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Teisminės kolegijos 2008 m. balandžio 3 d. sprendimas byloje *Prosecutor v. Haradinaj*, Nr. IT-04-84-T, para. 49.

⁸³ *Idem*.

⁸⁴ ČIOČYS, Petras Algirdas (2004). *Tarptautinė humanitarinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 122.

skirtingos ginkluotos grupuotės veikia prieš tą patį priešininką⁸⁵. Kita vertus, vadovaujantis tokiu požiūriu, koordinuotai veikiančių grupių veiklos būtų teisiškai vertinamos atskirai, todėl vienų subjektų atžvilgiu būtų taikoma THT, o kitų - ne, nors operacijos ir vykdomos bendrai. Pavyzdžiui, Sirijoje ar Libijoje skirtingos ginkluotos grupuotės, turinčios nevalstybinio subjekto statusą, kartu veikia prieš tą patį „priešą“. Formaliu požiūriu, grupuotės yra atskiri subjektai, tačiau bendro tikslo pasiekimui jų veiksmai yra koordinuojami, todėl norint įvertinti, ar situacija peržengė vidinių neramumų slenkstį ir galėtų būti kvalifikuojama kaip netarptautinis ginkluotas konfliktas, grupuočių veiksmus derėtų vertinti bendrame kontekste.

Organizuotumo kriterijus itin plačiai nagrinėtas Tribunolo jurisprudencijoje. Vertindamas ginkluotos grupės organizuotumą, Tribunolas vertino grupuotės vadovavimo struktūrą, vidaus taisyklių egzistavimą, užduočių pasiskirstymą⁸⁶. Taip pat, atsižvelgta į grupuotės gebėjimą organizuoti karinių operacijų vykdymą, vieningos strategijos laikymąsi, gebėjimą kontroliuoti veiksmų ir plano eigą⁸⁷. *Boškovski* byloje organizuotumas taip pat apibūdinamas kaip gebėjimas verbuoti naujus narius, teikti jiems karinį mokymą, uniformų suteikimas. Galiausiai, grupuotės organizuotumą parodo ir jos dalyvavimas politinėse derybose su tarptautinių organizacijų ar užsienio šalių atstovais bei jos gebėjimas derėtis ir sudaryti susitarimus, pavyzdžiui, dėl ugnies nutraukimo⁸⁸. Atitinkamai, jeigu grupuotė yra dezorganizuota, ji neatitinka reikalavimų keliamų subjektui, galinčiam būti netarptautinio ginkluoto konflikto šalimi.

Taigi, išnagrinėjus teisės doktriną ir jurisprudenciją galima konstatuoti, kad netarptautinio ginkluoto konflikto nustatymui taikomas griežtesnis slenkstis. Taip yra todėl, nes istoriškai valstybės sukilimus ir neramumus laikė savo suvereniteto dalimi ir nebuvo suinteresuotos riboti galimybes malšinti maištininkus. Todėl jeigu vadovaujantis klasikiniu požiūriu tarptautinį ginkluotą konfliktą identifikuoja tik subjektų statusas, tai netarptautinio ginkluoto atveju taikomi net keli kriterijai. Vadovaujantis Ženevos konvencijų bendroju 3 straipsniu, II Papildomu protokolu ir jurisprudencija, pastarajai konflikto rūšiai svarbūs teritorijos, subjektų statuso, veiksmų intensyvumo ir nevalstybinio darinio organizuotumo kriterijai.

⁸⁵ NIKOLIC, Jelena; DE SAINT MAURICE, Thomas; FERRARO, Tristan (2020-10-07). *Aggregated intensity: classifying coalitions of non-State armed groups* [interaktyvus]. <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2020/10/07/aggregated-intensity-classifying-coalitions-non-state-armed-groups/>.

⁸⁶ Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Teisminės kolegijos 2008 m. liepos 10 d. sprendimas byloje *Prosecutor v. Boškoski and Tarčulovski*, Nr. IT-04-82-T, para. 199.

⁸⁷ *Idem*.

⁸⁸ *Idem*.

1.3. Transnacionalinio ginkluoto konflikto samprata

Pažymėtina, kad pastaruoju metu populiarėja tendencija nebrėžti griežtos linijos tarp tarptautinio ir netarptautinio ginkluoto konflikto atskyrimo. Taip yra todėl, kad viena situacija gali turėti skirtingų konfliktų požymius. Atitinkamai, doktrinoje keliamas opus klausimas dėl taip vadinamo transnacionalinio ginkluoto konflikto (angl. transnational armed conflict) kvalifikavimo⁸⁹.

Doktrinoje sutinkama nuomonė, transnacionalinį ginkluotą konfliktą apibūdinanti kaip tarpvalstybinio pobūdžio ginkluotą susidūrimą, vykstantį tarp nevalstybinės ginkluotos grupės ir valstybės ginkluotųjų pajėgų⁹⁰. Tačiau šis apibrėžimas kritikuotinas: „tarpvalstybinis“ elementas suprantamas kaip tiesioginis dviejų valstybių įsitraukimas į konfliktą. Tokiu atveju nekiltų abejonių, kad situacija galėtų atitikti tarptautinio ginkluotojo konflikto rūšį. Kita vertus, „nevalstybinės ginkluotos grupuotės“ dalyvavimas konflikte suponuoja netarptautinio ginkluoto konflikto situaciją. Tačiau transnacionalinio ginkluoto konflikto atveju nevalstybinių subjektų veikla pasižymi operacijomis, peržengiančiomis valstybės, kurioje veikia grupuotė, ribas. Tokiu atveju, nėra tenkinamas teritorinis požymis, aptartas 1.2 skyriuje. Todėl, matyt, tiksliausia teigti, kad transnacionalinis konfliktas savo prigimtimi atitinka netarptautinio ginkluoto konflikto požymius: valstybė susiduria su organizuotu nevalstybiniu ginkluotu dariniu, kurio vykdomų smurtinių veiksmų intensyvumas pasiekia THT taikymo slenkstį. Vis dėlto, šią situaciją komplikuoja tai, kad smurtiniai veiksmai peržengia vienos valstybės teritorijos ribas ir yra vykdomi kitos valstybės teritorijoje. Sienos peržengimas rodo „tarptautinio elemento“ atsiradimą, kuris, vėlgi, galėtų suponuoti tarptautinio ginkluoto konflikto kvalifikaciją. Praktikoje nevalstybinio darinio sienos kirtimo situaciją iliustruoja valstybių kovos su teroristine „Islamo valstybe“ (ISIS). „Islamo valstybė“, susikūrusi Irake, atitiko nevalstybinio darinio statusą, pasižymėjo aukšto lygio organizuotumu ir nuo 2014 m. sausio mėn. buvo užėmusi dalį teritorijos Irake ir Sirijoje. „Tarptautinis elementas“ šios situacijos atveju pasireiškė tuo, kad ISIS peržengė „vidinės“ valstybės (Irako) teritoriją ir savo ginkluotą veiklą vykdė kaimyninėje valstybėje. Be to, grupuotės karinio pobūdžio veiksmų mastas be abejonės peržengė minimalų intensyvumo slenkstį: reaguojant į ISIS veiklą, 2014 m. vasarą JAV prezidentas B. Obama suteikė leidimą pradėti karines operacijas prieš „Islamo

⁸⁹ BARTELS, R (2013). Transnational Armed Conflict: Does it Exist? *Scope of Application of International Humanitarian Law*, 114-128 [interaktyvus] https://pure.uva.nl/ws/files/61983693/Transnational_Armed_Conflict.pdf, p. 119.

⁹⁰ *Idem*, p. 115.

valstybę⁹¹. Taigi, JAV ir koalicijos konfliktas prieš ISIS formaliai nepatenka nei į tarptautinio, nei į netarptautinio ginkluoto konflikto kategoriją, kadangi nevalstybinio darinio veikla vykdyta ir už Irako ribų. Atitinkamai, papildomai gali kilti klausimas dėl pastarosios valstybės vaidmens - jos sutikimo, neveikimo ar grupuotės atžvilgiu vykdomos efektyvios kontrolės. Būtent šis elementas lemia doktrines diskusijas dėl transnacionalinio konflikto sąajos su tarptautinio ginkluoto konflikto rūšimi. Praktikoje tai būtų situacijos, kuomet nevalstybinis darinys, veikiantis vienos valstybės teritorijoje ir vykdamas ginkluotas atakas prieš kitą valstybę, yra remiamas trečiosios valstybės. TRKK tokias situacijas vadina internacionalizuotais ginkluotais konfliktais⁹². Pavyzdžiui, Libane veikianti „Hezbollah“ grupuotė vykdė ginkluotas atakas prieš Izraelį. Iš pirmo žvilgsnio, Izraelio ir „Hezbollah“ konfliktas galėtų būti kvalifikuojamas analogiškai JAV ir ISIS situacijai. Tačiau praktikoje keliama klausimai, ar „Hezbollah“ grupuotė išties yra savarankiška, ar veikia remiama Irano. JAV požiūriu, Libane veikianti grupuotė yra Irano sukurtas darinys, siekiant Teheranui netiesiogiai kovoti su Izraeliu⁹³. Įrodžius aktyvų (ginklų tiekimas, suteikiama apsauga, aprūpinimas finansais) ir pastovų Irano įsitraukimą į „Hezbollah“ veiklą, įvyktų perkvalifikavimas: konfliktas prarastų transnacionalinio konflikto pobūdį ir būtų kvalifikuojamas kaip tarptautinis ginkluotas konfliktas tarp Izraelio ir Irano. Atsižvelgiant į šio magistro darbo struktūrą, trečiųjų valstybių paramos nevyriausybiniais dariniais aspektas bus plačiau nagrinėjamas 2.3 skyriuje.

Transnacionalinio ginkluoto konflikto analizė atskleidžia tarptautinio ir netarptautinio ginkluotų konfliktų požymių persidengimą. Tarptautinio ginkluoto konflikto elementas pasireikštų sienos kirtimu, o netarptautinio – subjektų statusu. Atitinkamai, gali kilti sunkumų nustatant, kurias THT normas reikėtų taikyti. Netarptautinio ginkluoto konflikto atveju konflikte dalyvaujantiems subjektams suteikiama apsauga yra mažesnė: Ženevos konvencijų bendrasis 3 straipsnis užtikrina minimalų apsaugos standartą *hors de combat* asmenims. Tačiau minėtas straipsnis nereguliuoja elgesio su pasidavusiaisiais ar į nelaisvę paimtais kovotojais. Taip yra todėl, nes netarptautinio ginkluoto konflikto atveju kovotojai neturi kombatanto statuso. Atitinkamai, tokie subjektai negali turėti karo belaisvio statuso. Be to, priešingai nei

⁹¹ ACKERMAN, S. (2014-08-08). Obama Authorises Air Strikes on ISIS to Help Iraqis Besieged on Mountain. *The Guardian* [interaktyvus]. <http://www.theguardian.com/world/2014/aug/08/obama-authorises-iraq-air-strikes-against-isis>.

⁹² FERRARO, Tristan (2015). The ICRC's legal position on the notion of armed conflict involving foreign intervention and on determining the IHL applicable to this type of conflict. *International Review of the Red Cross*, 97 (900), 1227–1252. DOI :10.1017/S1816383116000448, p. 1230.

⁹³ Congress (2024-11-26). *Iran-Supported Groups in the Middle East and U.S. Policy* [interaktyvus] https://www.congress.gov/crs_external_products/IF/HTML/IF12587.web.html.

kombatantai, kovotojai neturi imuniteto dėl savo atliekamų veiksmų, todėl galėtų būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn. II Papildomas protokolas užtikrina platesnę apsaugą, nustatydamas draudimus elgesio su *hors de combat* asmenimis atžvilgiu; humaniško elgesio su sužeistaisiais, ligoniais, medicinos ir religiniu personalu reikalavimą bei įtvirtindamas bendrą civilių apsaugą nuo karinių operacijų sukeliamų pavojų⁹⁴. Tarptautinio ginkluoto konflikto atveju THT reguliavimas daug platesnis – šią konflikto rūšį reguliuoja keturios Ženevos konvencijos, I Papildomas protokolas ir Hagos konvencijos⁹⁵. Hagos teisė numato draudžiamus kovojimo būdus ir priemones, Ženevos teisė nustato sužeistųjų ir ligonių (I Ženevos konvencija) apsaugą, elgesį su sužeistaisiais jūroje (II Ženevos konvencija) ir karo belaisviais (III Ženevos konvencija) bei civilių apsaugą karo metu (IV Ženevos konvencija). I Papildomas protokolas ne tik papildo Ženevos konvencijas, bet ir įtvirtina esminius THT principus, tokius kaip civilių ir kombatantų atskyrimas, proporcingumas ir karinio būtinumo ribojimas, taip pat nustato papildomas taisykles dėl kovos metodų ir civilių apsaugos. Išanalizavus ginkluotiems konfliktams taikomas THT normas gali susidaryti teisinio vakuumo įspūdis. Specifiškai jis pasireiškų elgesio su pasidavusiaisiais (karo belaisviais) kontekste. Kaip minėta, tarptautinio ginkluoto konflikto atvejais tokie asmenys turi užtikrintą apsaugą, tačiau netarptautinio ginkluoto konflikto situacijose toks reikalavimas nėra įtvirtintas THT normose. Tačiau tai nereiškia, kad su tokiais asmenimis galima elgtis nehumaniškai. Tribunolas *Tadić* byloje konstatavo, kad paprotinės THT normos reikšmingai išplėtė netarptautinių ginkluotų konfliktų reguliavimą, įtvirtindamos civilių, civilinių objektų ir karo veiksmuose nebedalyvaujančių asmenų apsaugą bei uždrausdamos nežmoniškas karo priemones ir metodus⁹⁶. Tai, kas laikoma nežmonišku elgesiu tarptautiniame ginkluotame konflikte, negali būti laikoma leistina ir netarptautiniame konflikte⁹⁷.

Apibendrinant galima teigti, kad transnacionalinis konfliktas nelaikytinas savarankiška konflikto rūšimi, kuri *expressis verbis* įtvirtinta THT normose. Kita vertus, šiuolaikiniame ginkluotų konfliktų kontekste aplinkybė, kad organizuoto nevalstybinio darinio smurtiniai veiksmai peržengia valstybės sieną savaime neturėtų sudaryti pagrindą kurti savarankišką transnacionalinio ginkluoto konflikto kategoriją. Esminę kvalifikacijos reikšmę turi ne teritorinis elementas, o konflikto šalių statusas: jeigu smurtas ir toliau vyksta tarp valstybės ir

⁹⁴ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolas), *Valstybės žinios*, 2000-07-29, Nr. 63-1910, 4, 7, 9, 13 straipsniai.

⁹⁵ Hague Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land and its Annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land, 18 October 1907.

⁹⁶ Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Apeliacinės kolegijos 1995 m. spalio 2 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Duško Tadić*, Nr. IT-94-1-AR72, para. 127.

⁹⁷ *Idem*, para 119.

organizuoto nevalstybinio darinio, o kita valstybė prie šių veiksmų neprisideda, jų nekontroliuoja ar pati netampa konflikto šalimi, vien sienos peržengimas neturi keisti netarptautinio ginkluoto konflikto kvalifikacijos. Todėl tokiai situacijai turėtų būti taikomos netarptautinį ginkluotą konfliktą reglamentuojančios normos. Vis dėlto, nustačius, kad nevalstybinė ginkluota grupė veikia kitos valstybės vardu arba yra jos efektyviai kontroliuojama, konfliktas tampa internacionalizuotu, o atitinkamiems santykiams taikytinos tarptautinį ginkluotą konfliktą reglamentuojančios normos. Būtent tokios kvalifikavimo dilemos ryškiausiai atsiskleidžia ginkluotų konfliktų su teroristinėmis grupuotėmis kontekste, kuomet būtina vertinti ne tik nevalstybinio darinio organizuotumą ir vykdomų veiksmų intensyvumą, bet ir galimą kitos valstybės kontrolę tokios grupuotės veiksmams.

2. Ginkluoti konfliktai su nevalstybiniais dariniais ir teroristinėmis grupuotėmis

Šiuolaikinių ginkluotų konfliktų raida demonstruoja nevalstybinių darinių ir teroristinių grupuočių gebėjimą vykdyti ginkluotus užpuolimus prieš valstybes ir tęsti ilgalaikius karinius veiksmus. 1977 m. priimant II Papildomą protokolą valstybės orientavosi į klasikinius vidaus sukilimus: tuomet nebuvo numatyta, kad ateityje decentralizuoti teroristiniai tinklai galės vykdyti itin plataus masto išpuolius, prilygstančius valstybės ginkluotam užpuolimui. Tokių subjektų veiklos masto ir organizuotumo augimas lemia poreikį iš naujo vertinti THT normų pritaikomumą konfliktams, kuriuose dalyvauja valstybė, kovodama prieš teroristinę grupę. Dėl to būtina įvertinti, ar tradiciniai netarptautinio ginkluoto konflikto kvalifikavimo kriterijai yra aktualūs vertinant šiuolaikinių teroristinių grupuočių vykdomus išpuolius, kadangi nuo tokio teisinio vertinimo priklauso THT taikymas. Be to, svarbu išsiaiškinti, kokiais atvejais teroristinė grupuotė atitinka nevalstybinio subjekto statusą THT taisyklių taikymo kontekste.

Šiuo metu vyksta bent keli ginkluoti konfliktai, kurių vienas iš dalyvių yra nevalstybinis darinys (Mianmaras kovoja prieš sukilėlių grupes, Nigerija - prieš *Boko Haram*⁹⁸ ir t.t.) tačiau tarptautinė teisė nepateikia tokio subjekto sampratos. Pasak teisės mokslininkų, nevalstybiniai subjektai apima asmenis, organizacijas ir korporacijas, kurie turi didelę politinę įtaką, bet negali būti priskirti jokiai konkrečiai valstybės valdymo aparatui⁹⁹. Todėl šį apibrėžimą praktikoje atitiktų JT, UNESCO, nevyriausybinės organizacijos ir, autorės nuomone, autonominės politinės partijos ir aukšto lygio organizuotumu pasižyminčios sukilėlių

⁹⁸ Vakarų Afrikoje aktyviai veikianti ginkluota musulmonų revaivalistų grupuotė, siekianti iš savo veikimo teritorijos išguiti vakarietiškas vertybes ir gyvenseną.

⁹⁹ EDMARVERSON, Santos A. (n.d.). Non-State Actors in International Law. *Diplomacy and law* [interaktyvus]. <https://www.diplomacyandlaw.com/post/non-state-actors-in-international-law>.

grupuotės, galinčios faktiškai vykdyti valdžios funkcijas ar kontroliuoti teritoriją. THT kontekste visi paminėti subjektai gali būti netarptautinio ginkluoto konflikto dalyviai, tačiau esant tik tam tikromis sąlygoms. Visų pirma, nevyriausybiniais subjektams, patenkantiems į Ženevos konvencijų bendrojo 3 straipsnio ir II Papildomo protokolo taikymo sritį yra taikomas privalomasis požymis – jie turi būti ginkluoti. Ši sąlyga yra minimali, t. y. be ginkluotumo kriterijaus, taikomas ir 1.2 skyriuje minėtas organizuotumo požymis.

THT įprasta subjektus, dalyvaujančius netarptautiniame ginkluotame konflikte, vadinti tiesiog ginkluota grupe. 2006 m. vadove „Humanitarian Negotiations with Armed Groups: A Manual for Practitioner“ JT humanitarinių reikalų koordinavimo biuras išskyrė papildomus elementus, nurodančius nevalstybinės ginkluotos grupuotės požymius: a) potencialas naudoti ginkluotą jėgą siekiant politinių, ideologinių ar ekonominių tikslų; b) nepriklausymas oficialioms valstybėms, valstybių aljansų ar tarpyvyriausybinių organizacijų karinėms struktūroms; c) valstybė ar valstybės, kurių teritorijoje ji veikia, nekontroliuoja grupuotės veiksmų; d) grupinės tapatybės egzistavimas; e) pavaldumas tam tikrai vadovavimo grandžiai¹⁰⁰. Visgi plačiausiai ginkluotos grupuotės sąvokos išaiškinimą ir kriterijus savo jurisprudencijoje išplėtojo Tribunolas. Tribunolas konstatavo, kad nors tam tikras organizuotumo lygis grupei ir yra taikomas¹⁰¹, tokiems subjektams nereikia turėti hierarchinės karinės organizacijos, panašios į reguliariųjų kariuomenių struktūrą¹⁰². Nors organizuotumo kriterijus jau buvo aptartas 1.2 skyriuje, verta paminėti, kad *Haradinaj* byloje Tribunolas suformulavo daugiausia požymių, apibūdinančių organizuotą ginkluotą grupuotę: a) vadovavimo struktūros ir disciplinos taisyklių buvimas; b) štabas; c) teritorijos kontrolė, kurią vykdo grupuotė; d) gebėjimas apsirūpinti ginklais, kita karine įranga, karinis asmenų rengimas; e) gebėjimas planuoti, koordinuoti ir vykdyti karines operacijas, įskaitant karių judėjimą ir logistiką; f) gebėjimas sukurti vieningą karinę strategiją ir taikyti karinius taktikos principus; g) gebėjimas veikti kaip vienas subjektas, derėtis ir sudaryti susitarimus, pavyzdžiui, dėl ugnies nutraukimo ar taikos¹⁰³. Šie požymiai praplečia anksčiau minėtus JT biuro pateiktus kriterijus, ir leidžia tiksliau identifikuoti ginkluotas grupuotes. Kita vertus, šių kriterijų svarba

¹⁰⁰ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (2006). *Humanitarian Negotiations with Armed Groups: A Manual for Practitioners* [interaktyvus]. <https://www.unocha.org/publications/report/world/humanitarian-negotiations-armed-groups-manual-practitioners>.

¹⁰¹ Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Teisminės kolegijos 2005 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje *Prosecutor v. Limaj et al.*, Nr. IT-03-66-T, para. 89.

¹⁰² Tarptautinio baudžiamojo tribunolo Ruandai Teisminės kolegijos 2000 m. sausio 27 d. sprendimas byloje *Prosecutor v. Musema*, Nr. ICTR-96-13-T, para. 257.

¹⁰³ Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Teisminės kolegijos 2008 m. balandžio 3 d. sprendimas byloje *Prosecutor v. Ramush Haradinaj, Idriz Balaj and Lahi Brahimaj*, Nr. IT-04-84-T, para. 64.

atsiskleidžia nevalstybinių ginkluotų grupių narių asmeninei baudžiamajai atsakomybei konstatuoti. Todėl doktrinoje sutinkama nuomonė, kad paminėti požymiai neturėtų būti naudojami kaip papildomos sąlygos netarptautiniam ginkluotam konfliktui identifikuoti¹⁰⁴, tačiau gali būti naudojami siekiant detaliau išanalizuoti nevalstybinių ginkluotų grupių organizuotumo lygį.

Šie vertinimo kriterijai ypač aktualūs analizuojant teroristines grupuotes, kurios THT atžvilgiu gali atitikti organizuotos nevalstybinės ginkluotos grupės požymius. Tam, kad teroristinė grupuotė būtų THT subjektu, jai keliami tam tikri reikalavimai. Visų pirma, tai jau minėtas ginkluotumas. Kadangi teroristinės atakos dažniausiai pasižymi sprogmenų, šaudmenų, kitų ginklų panaudojimu¹⁰⁵ neabejojama, kad ginkluotumo kriterijus yra tenkintinas. Tai pat, teroristiniai išpuoliai dažniausiai yra kruopščiai planuojami, o jų įvykdymas priklauso nuo kelių asmenų vykdomo bendradarbiavimo. Įvertinus tai, galima manyti, kad paprastai teroristinės grupuotės atitinka organizuotumo kriterijų, todėl galėtų būti laikomos subjektais THT prasme. Visgi net ir padarius tokią išvadą svarbu nustatyti, ar teroristinės grupuotės įvykdytas išpuolis tenkina intensyvumo slenkstį, tokiu būdu sukeldamas ginkluoto konflikto pradžią.

2.1. Teroristinių išpuolių ir ginkluoto konflikto atribojimo problematika

Tarptautinė viešoji teisė nepateikia terorizmo apibrėžimo. Tarptautiniu lygmeniu šiuo metu vyrauja bendras teisinis sutarimas, kad terorizmas yra nusikalstamas smurtas, kuriuo siekiama įbauginti gyventojus arba priversti vyriausybę vykdyti teroristų keliamus reikalavimus¹⁰⁶. Jungtinės Karalystės Terorizmo įstatymas praplečia šią koncepciją nurodydamas, jog terorizmu gali būti laikomas veiksmas, kuris rimtai sutrikdo elektroninę sistemą¹⁰⁷, taip akcentuodamas ir kibernetinių atakų aktualumą. Nacionaliniai teisės aktai išryškina subjektyvųjį kriterijų, keliamą teroristinei grupuotei, kuris gali pasireikšti politinių, religinių ar ideologinių tikslų įgyvendinimu (Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso¹⁰⁸ 252¹ straipsnio 3 dalis). Taigi,

¹⁰⁴ Medecins Sans Frontieres (n.d.). *The Practical Guide to Humanitarian Law* [interaktyvus]. <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/non-state-armed-groups/>.

¹⁰⁵ PlanNowNYC (n.d.). *Types of Terrorist Attacks* [interaktyvus]. <https://plannownyc.cityofnewyork.us/types-of-terrorist-attacks/>.

¹⁰⁶ SAUL, Ben (2021-12). Defining Terrorism in International Law. *NYU LAW* [interaktyvus]. https://www.nyulawglobal.org/globalex/defining_terrorism_international_law.html

¹⁰⁷ CFR Education (2025-12-18). *Who Counts As a Terrorist?* [interaktyvus]. <https://education.cfr.org/learn/reading/who-counts-terrorist>.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741.

pirmiausia, teroristiniai išpuoliai yra kvalifikuojami kaip nusikaltimai¹⁰⁹, už kuriuos baudžiama pagal baudžiamuosiuose kodeksuose numatytas sankcijas.

Vis dėlto, tarptautiniu mastu dar nėra ir bendro susitarimo dėl to, ar į universalųjį terorizmo apibrėžimą turėtų būti įtrauktas valstybės smurtas malšinant tautų apsisprendimo teisę arba situacijose, kai kovojama už nepriklausomybę nuo okupacijos¹¹⁰. Pažymėtina, kad tautai kovojant nepriklausomybės karus, situacija kvalifikuotina kaip tarptautinis ginkluotas konfliktas (1.1 skyrius). Tai reiškia, kad viena iš kovojimo apraiškų galėtų būti teroristinių išpuolių vykdymas. Toks pat reguliavimas taikomas ir okupacijos atveju. Todėl klausimas, kaip kova su terorizmu turėtų būti derinama su THT, kuri jau nustato taisykles, reguliuojančias smurtą ginkluotų konfliktų metu¹¹¹, turi būti vertinamas diferencijuotai. Ginkluoto konflikto metu vykdomi smurto veiksmai vertinami pagal THT, nepriklausomai nuo to, kaip jie įvardijami. Tačiau situacija skiriasi tais atvejais, kai pavieniai teroristiniai aktai vykdomi nesant ginkluoto konflikto.

Pavienis teroristinis išpuolis paprastai nesukelia ginkluoto konflikto situacijos. Kita vertus, svarbu įvertinti išpuolio vykdytojus, atakos įvykdymo vietą ir pobūdį bei reakciją į tokius veiksmus. Todėl svarbu atskirti keletą skirtingų situacijų, kurios teisiniu požiūriu būtų vertinamos nevienodai. Visų pirma, pavienis teroristinis išpuolis gali būti įvykdytas kaip ir vieno asmens, taip ir grupuotės vardu. Pirmuoju atveju asmuo veikia vadovaudamasis savo ideologiniais, politiniais ar religiniais motyvais ir nėra kuruojamas kitų asmenų. Antru atveju, teroristinė ataka įvykdoma asmenų, veikiančių grupuotės vardu, t. y. po išpuolio įvykdymo organizacija prisiimama atsakomybę už įvykdytus veiksmus. Abiem atvejais situacijas vienija bendri požymiai - veiksmų nukreipimas prieš valstybės gyventojus ar vyriausybę, siekiant sukelti paniką ir baimę. Subjektyvusis kriterijus padeda identifikuoti terorizmo elementą, tačiau THT prasme tai turi mažai prasmės. Šiuo atveju aktualu tai, kad išpuolis būtų įvykdytas organizuotos ginkluotos grupuotės (nevalstybinio darinio).

Kiek kitaip vertinamos situacijos, kuomet teroristinius išpuolius įvykdo valstybė arba grupuotė, remiama valstybės. Teoriškai, mažai tikėtina, kad suvereni valstybė užsiimtų terorizmu. Jau anksčiau minėta sunitų džihadistų grupuotė nors save ir vadina „Islamo valstybe“ bei turi siekį įkurti kalifatą Irake ir Sirijoje, tačiau neatitinka valstybės požymių ir

¹⁰⁹ United Nations (2009). Frequently Asked Question on International Law Aspects of Countering Terrorism. *United Nations Office on Drugs and Crime* [interaktyvus]. <https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/FAQ/English.pdf>, p. 37.

¹¹⁰ SAUL, Ben (2021-12). Defining Terrorism in International Law. *NYU LAW* [interaktyvus]. https://www.nyulawglobal.org/globalex/defining_terrorism_international_law.html

¹¹¹ *Idem*.

yra visuotinai pripažįstama teroristine organizacija. Kita vertus, JAV yra pasirinkusios griežtą terorizmo vykdytojų vertinimą. Išskirdamos subjektus, vykdančius terorizmą, Jungtinės Valstijos akcentuoja, jog terorizmą remiančios valstybės taip pat yra subjektai, atsakingi už šį nusikaltimą. Norėdama nustatyti, kurios šalys patenka į šią kategoriją, JAV vyriausybė naudoja savo nacionalinėje teisėje pateiktą specifinį tarptautinio terorizmo apibrėžimą. Pagal jį, teroro aktas yra susijęs su kelių valstybių piliečiais arba teritorija, o terorizmas apibūdinamas kaip „iš anksto suplanuotas, politiškai motyvuotas smurtas, nukreiptas prieš civilius gyventojus“¹¹². Literatūroje sutinkama nuomonė, kad valstybė, kaip tarptautinės teisės subjektas, gali būti laikoma terorizmo vykdytoja¹¹³. Be to, valstybė gali remti ginkluotas grupuotes, vykdančias tokio pobūdžio išpuolius tiek prieš savo, tiek prieš kitos valstybės civilius gyventojus. Vis dėlto, vien tokia parama savaime nereiškia, kad valstybė vykdo terorizmą. Esant tam tikroms aplinkybėms, remiančioji valstybė gali tapti tarptautinio ginkluoto konflikto dalyve. Tokiu atveju, esminiu tampa TTT praktikoje suformuotas efektyvios kontrolės kriterijus, leidžiantis priskirti nevalstybinio darinio (teroristinės grupuotės) veiksmus valstybei. TTT praktikoje¹¹⁴ taikomas efektyvios kontrolės kriterijus, kuris reikalauja aukšto valstybės įsitraukimo lygio ir yra skirtas valstybės atsakomybei nustatyti. Tuo tarpu baudžiamieji tribunolai, spręsdami individualios atsakomybės klausimus, taiko lankstesnį bendrosios kontrolės testą, leidžiantį identifikuoti taikytiną teisinį režimą ir atitinkamai kvalifikuoti ginkluoto konflikto rūšį.

Pažymėtina, kad tarp teikiamos paramos ir vykdomos kontrolės yra esminis skirtumas. Valstybės remiami terorizmo veiksmai gali pasireikšti išteklių, žvalgybinės informacijos, apsaugos aprūpinimu¹¹⁵. Tokia parama gali būti naudojama kaip įrankis, leidžiantis suinteresuotoms valstybėms siekti geopolitinių tikslų tiesiogiai neįsitraukiant į konfliktą. Tuo tarpu *Tadić* byloje suformuotas bendrosios kontrolės kriterijus (TTT praktikoje – efektyvios kontrolės) pasireiškia ne tik grupuotės aprūpinimu ginklais ar finansais, bet ir karinės veiklos koordinavimu arba pagalba planuojant bendrąsias karines operacijas¹¹⁶. Visgi, TTT suformuluotas efektyvios kontrolės testas yra griežtesnis: jis reiškia, kad ginkluota grupuotė neturi pakankamo savarankiškumo ir faktiškai veikia atitinkamos valstybės valios bei kontrolės

¹¹² CFR Education (2025-12-18). *Who Counts As a Terrorist?* [interaktyvus]. <https://education.cfr.org/learn/reading/who-counts-terrorist>.

¹¹³ WILKINSON, Paul (1981). Can a State be Terrorist? *International Affairs*, Volume 57, No. 3, 467-472 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.2307/2619580>, p. 467.

¹¹⁴ Tarptautinio Teisingumo Teismo 1996 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia)*, para. 404.

¹¹⁵ COLLINS, Stephen D. (2014). State-Sponsored Terrorism: In Decline, Yet Still a Potent Threat. *Politics & Policy* 42 (1): 131–159. <https://doi.org/10.1111/polp.12061>, p. 140.

¹¹⁶ Medecins Sans Frontieres (n.d.) *The Practical Guide to Humanitarian Law* [interaktyvus]. <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/international-armed-conflict-iac/>

ribose¹¹⁷. Pavyzdžiui, *Kongo Demokratinė Respublika (toliau – KDR) prieš Ugandą* byloje KDR teigė, kad Uganda turi būti atsakinga už ginkluotos agresijos veiksmus, vykdytus KDR teritorijoje, įskaitant paramą sukilėlių judėjimams ar „nereguliarioms pajėgoms“, veikiančioms KDR viduje. Uganda tvirtino, kad jos karinis buvimas KDR teritorijoje (operacija „*Safe Haven*“) buvo būtinas siekiant apsiginti nuo tarpvalstybinių išpuolių, kylančių iš KDR teritorijos¹¹⁸. Teismas pripažino, kad okupuotoje KDR teritorijoje esančių atskirų Ugandos ginkluotųjų pajėgų narių elgesys priskirtinas Ugandos valstybei¹¹⁹. Tačiau tai dar nereiškia, kad visų KDR teritorijoje veikusių nereguliarių ginkluotų grupių veiksmai automatiškai priskirtini Ugandai – tokiam priskyrimui būtina nustatyti pakankamą bendros kontrolės lygį, kurio TTT nenustatė. Visgi, tai buvo pirmasis atvejis, kai Afrikos šalis buvo pripažinta atsakinga už jėgos naudojimo draudimo ir nesikišimo principų pažeidimą, kilusio dėl teikiamos paramos ginkluotoms grupuotėms. Ši byla išryškina kontrolės koncepciją, kuri gali pakeisti konflikto rūšies kvalifikavimą. Todėl tais atvejais, kai valstybė tiesiogiai nesikiša į kitos valstybės teritoriją savo karinėmis pajėgomis, bendrosios kontrolės testas naudojamas nustatyti, ar ginkluotosios pajėgos veikia pirmosios valstybės vardu¹²⁰. Atitinkamai, minėtas kriterijus leidžia nustatyti, ar netarptautinis ginkluotas konfliktas tarp valstybės ir nevalstybinio darinio gali įgauti tarptautinį pobūdį¹²¹. Taigi, vien parama nevalstybiniam dariniui ar teroristinei grupuotei savaime nekeičia konflikto pobūdžio: būtent pakankamas kontrolės lygis leidžia priskirti grupės veiksmus valstybei ir gali lemti konflikto internacionalizavimą.

Kitas svarbus požymis siekiant nustatyti ar teroristinis išpuolis sukelia ginkluoto konflikto pradžią yra išpuolio intensyvumo įvertinimas. Šis kriterijus vertinamas ne vien pagal aukų ar atakos mastą, bet pirmiausia pagal ginkluoto smurto tęstinumą, reguliarumą, koordinuotą pobūdį ir faktinių ginkluotų susirėmimų tarp grupuotės bei valstybės pajėgų egzistavimą. Dėl to net ir itin didelio masto pavienis teroristinis išpuolis savaime dar nebūtinai reiškia netarptautinio ginkluoto konflikto pradžią, kadangi neegzistuoja smurtinių veiksmų tęstinumas. Manytina, kad dėl teroristinio išpuolio prasidėjęs netarptautinis ginkluotas konfliktas gali būti nustatomas tik tada, kai teroristinės grupuotės veikla perauga į sistemingus,

¹¹⁷ *Idem*.

¹¹⁸ DIXON, Martin; MCCORQUODALE, Robert; WILLIAMS, Sarah (2025). *Cases & Materials on International Law*. Seventh edition. Oxford; Oxford University Press, p. 464.

¹¹⁹ Tarptautinio Teisingumo Teismo 2005 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *Armed Activities on the Territory of the Congo* (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), para. 213.

¹²⁰ Tarptautinio baudžiamojo teismo 2007 m. sausio 29 d. ikiteisminės kolegijos sprendimas byloje *The Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo*, bylos Nr. ICC-01/04-01/06, para. 211.

¹²¹ *Idem*, para. 541.

pasikartojančius ir koordinuotus ginkluotus susirėmimus su valstybės pajėgomis, leidžiančius aiškiai identifikuoti konflikto šalis ir dėl to taikyti THT režimą.

2.2. 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių reikšmė ginkluoto konflikto kvalifikavimo doktrinai

Kaip minėta anksčiau, paprastai teroristinės grupuotės išpuolis nesukelia ginkluoto konflikto pradžios. Šio požiūrio šalininkai laikosi klasikinės pozicijos, kad Chartija skirta tik valstybėms. Chartijos 4 straipsnio 1 dalis nurodo, kad „Jungtinių Tautų narės gali būti visos kitos taikingos valstybės, kurios prisiima šioje Chartijoje įtvirtintus įsipareigojimus ir kurios Organizacijos sprendimu gali ir nori šiuos įsipareigojimus vykdyti.“ Tokios pozicijos atstovai teigia, kad ginkluoto užpuolimo sąvoka Chartijos 51 straipsnyje gali būti siejama su agresijos apibrėžimu, kuris aiškiai siejamas su valstybių veiksmais¹²². Byersas taip pat laikosi nuomonės, kad teroristiniai aktai savaime nesuteikia teisės į savigyną: jo teigimu, dauguma valstybių nepalaikytų veiksmų, kurie leistų pulti jų teritoriją vien dėl įtarimų, kad iš jos veikia teroristai¹²³. Tai atsispindi ir TTT praktikoje. *Nikaragvos* byloje TTT pripažino savigynos teisę tik į ginkluotos atakos, kuri įvykdyta kitos valstybės, atsaką¹²⁴. Atskirojoje nuomonėje teisėja Higgins griežtai nepritarė šiai pozicijai ir teigė, kad jėgos panaudojimas, kylantis ne iš valstybės, o iš kitų subjektų (sukilėlių grupių ar teroristinių organizacijų) taip pat gali suteikti užpultai valstybei teisę pasinaudoti savigynos teise¹²⁵. Pažymėtina, kad paneigus valstybių teisę naudotis savigyna, tokiu atveju nevalstybinio darinio vykdomos ginkluotos atakos galimai taip pat nebūtų vertinamos kaip jėgos naudojimo draudimo pažeidimas. Palestinos *Sienos* byloje TTT pakartojęs, kad savigynos teisė gali būti įgyvendinama tik prieš valstybinio subjekto vykdomas atakas¹²⁶, netiesiogiai suponavo, jog vien nevalstybinio darinio veiksmai, nesant jų priskyrimo valstybei, nėra pakankami jėgos naudojimo draudimo pažeidimui konstatuoti.

¹²² GAJA, G. (n.d). In What Sense was There an „Armed Attack“? *Discussion Forum: The Attack on the World Trade Center: Legal Responses. European Journal of International Law*.

¹²³ BYERS, Michael (2002). Terrorism, the Use of Force and International Law After 11 September. *International & Comparative Law Quarterly* [interaktyvus]. https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5575&context=faculty_scholarship, p. 407.

¹²⁴ Tarptautinio Teisingumo Teismo 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua* (Nicaragua v. United States of America), para. 195.

¹²⁵ The Open University (2024). *The Use of Force in International Law: 1.3.1 Criteria for Self-Defence* [interaktyvus]. <https://www.open.edu/openlearn/society-politics-law/the-use-force-international-law/content-section-1.3.1>

¹²⁶ Tarptautinio Teisingumo Teismo 2004 m. liepos 9 d. konsultacinė išvada *Legal Consequences of the Construction of a Wall on Occupied Palestinian Territory*, para. 139.

Valstybių ir JT pozicija šiuo klausimu taip pat nėra vieninga. Ankstesnėje valstybių praktikoje teiginiai, kad teroristiniai aktai prilygsta ginkluotam užpuolimui, dažnai nebuvo plačiai pripažįstami. Pavyzdžiui, ST nepateisino Izraelio veiksmų 1982 m. prieš Libaną, nors Izraelis teigė įsiveržęs siekdamas sustabdyti Palestinos išlaisvinimo organizacijos (toliau – PIO) gebėjimą vykdyti teroristinius išpuolius šiaurinėje Izraelio dalyje¹²⁷. Panašiai, 1985 m. ST pasmerkė Izraelio veiksmus prieš Tunisą, kurie buvo atsakas į PIO išpuolius¹²⁸. Vis dėlto, yra buvę atvejų, kai valstybės laikėsi nuomonės, kad teroristiniai sprogdinimai gali būti laikomi ginkluotu užpuolimu, suteikiančiu teisę į savigyną. 1998 m., kai „Al-Qaeda“ surengė JAV ambasadų Kenijoje ir Tanzanijoje sprogdinimus, Jungtinės Valstijos pasinaudojo teise į savigyną ir smogė teroristų mokymo stovykloms Afganistane bei farmacijos fabrikui Sudane. Nei GA, nei ST šių veiksmų nepasmerkė. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, jog JAV ir Izraelis pasisako už teisę įgyvendinti savigyną prieš nevalstybinių darinių vykdomas ginkluotas atakas¹²⁹. Po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių tarptautinė bendruomenė neprieštaravo tokiai pozicijai.

Pirminė Jungtinių Valstijų reakcija į 2001 m. rugsėjo 11-osios išpuolius Niujorke buvo smūgiai Talibano ir „Al-Qaeda“ taikiniams Afganistane. Todėl ši situacija turėtų būti nagrinėjama dviem aspektais: teroristinio išpuolio įtaka netarptautinio ginkluoto konflikto pradžiai ir JAV konflikto su Afganistanu pagrindas. Visų pirma, problemų kyla identifikuojant „Al-Qaeda“ statusą. Nors grupuotės veiksmai pasireiškė kaip teroristinių išpuolių seka skirtingose valstybėse, literatūroje sutinkama nuomonė, kad iš esmės „Al-Qaeda“ veikimo pobūdis greičiausiai neleidžia jos laikyti ginkluota grupe, kuri galėtų būti kvalifikuojama kaip ginkluoto konflikto šalis¹³⁰. Tai reikštų, kad grupuotė netenkina organizuotumo kriterijaus. Taip pat, būtina įvertinti ir intensyvumo kriterijų. Rugsėjo 11-osios išpuolis galimai būtų priskirtas prie pavienės atakos kategorijos, kurios Tarptautinės teisės asociacija nelaiko netarptautinio ginkluoto konflikto išraiška¹³¹. Tačiau byloje *Hamdan v. Rumsfeld* JAV Aukščiausiasis teismas pasirinko priešingą poziciją, pripažindamas, kad Ženevos konvencijų

¹²⁷ Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucijos Nr. 508 (1982 m. birželio 5 d.), 509 (1982 m. birželio 6 d.) ir 512 (1982 m. birželio 19 d.).

¹²⁸ Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 573 (1985 m. spalio 4 d.).

¹²⁹ GARWOOD-GOWERS, Andrew (2004). Self-Defence Against Terrorism in the Post-9/11 World. *Queensland University of Technology Law and Justice Journal (QUTLJJ)*, t. 4, Nr. 2 [interaktyvus]. <https://lr.law.qut.edu.au/article/download/200/194/200-1-390-1-10-20120625.pdf>, p. 3.

¹³⁰ VITÉ, Sylvain (2009-03). *Typology of armed conflicts in international humanitarian law: legal concepts and actual situations*. International Review of the Red Cross, Volume 91, No. 873 [interaktyvus]. <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/irrc-873-vite.pdf>, p. 93.

¹³¹ Tarptautinės teisės asociacija (2010). *Final Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law*, Use of Force Committee, Haga, p. 28.

bendrasis 3 straipsnis taikytinas „Al-Qaeda“ nariams ir su šia organizacija susijusiems asmenims, sulaikytiems kovos su terorizmu kontekste¹³². Šis išaiškinimas turėjo reikšmingų pasekmių, nes patvirtino, kad net ir kovojant su nevalstybiniais subjektais privaloma laikytis minimalių THT standartų. Tai reiškia, kad tokie subjektai negali būti laikomi visiškai nepatenkančiais į THT apsaugos sritį, o jų sulaikymas ir teisinis persekiojimas turi atitikti minimalias bendrojo 3 straipsnio nustatytas garantijas, įskaitant humaniško elgesio principą.

Visgi, JAV atsakomieji veiksmai prieš nevalstybinį darinį peraugo į tarpvalstybinį susidūrimą - 2001 m. spalį Jungtinės Valstijos įsiveržė į Afganistaną, kuriame Talibanas buvo *de facto* vyriausybė. Savo veiksmus JAV grindė sekančiais argumentais: „2001 m. rugsėjo 11 d. išpuoliai ir nuolatinė grėsmė Jungtinėms Valstijoms bei jų piliečiams, kurią kelia „Al-Qaeda“ organizacija, tapo įmanomi dėl Talibano režimo sprendimo leisti jo kontroliuojamoms Afganistano teritorijoms būti naudojamoms šiai organizacijai kaip veiklos bazei. <...> Iš Afganistano teritorijos „Al-Qaeda“ organizacija toliau rengia ir remia teroro vykdytojus, kurie puola nekaltus žmones visame pasaulyje ir taikosi į Jungtinių Valstijų piliečius bei interesus tiek Jungtinėse Valstijose, tiek užsienyje.“¹³³ Ši, tuomet dar nauja, praktika tapo užuomazga 2.1 skyriuje minėti politikai, pagal kurią valstybė, leidžianti savoje teritorijoje veikti teroristinėms grupuotėms, vykdančioms išpuolius, yra atsakinga už tokius savo veiksmus.

Kita vertus, valstybių reakcija į 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykius parodė, kad tarptautinė bendruomenė palaikė platesnį Chartijos 51 straipsnio aiškinimą. ST rezoliucijos¹³⁴, priimtose po rugsėjo 11 d. įvykių ir pabrėžiančios prigimtinių individualios ir kolektyvinės savigynos teisę, netiesiogiai pripažino, kad įvykę teroristiniai išpuoliai prilygo ginkluotam užpuolimui, nepriklausomai nuo subjekto, kuris juos įvykdė. Iš tiesų, rezoliucija 1368¹³⁵ buvo priimta jau kitą dieną po išpuolių, kai dar net nebuvo svarstoma galimybė, kad už juos galėtų būti atsakinga kuri nors valstybė. ST poziciją išreiškė ir tai, kad ji taip ir neišreiškė tiesioginio nepritarimo (pasmerkimo) dėl JAV atsako į išpuolį. Atitinkamai, nei viena valstybė neteigė, kad paprotinė savigynos teisė ar JT Chartijos 51 straipsnis gali būti taikomas tik tais atvejais, kai veiksmus atlieka valstybė. NATO priėmė sprendimą, kuriuo pirmą kartą istorijoje pritaikytas Vašingtono sutarties 5 straipsnis. Organizacijos pozicija buvo aiški: „Taryba sutarė, kad jei bus nustatyta, jog šis išpuolis buvo nukreiptas iš užsienio prieš Jungtines Valstijas, jis bus laikomas veiksmu, kuriam taikomas Vašingtono sutarties 5 straipsnis, pagal kurį ginkluotas užpuolimas prieš

¹³² Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 29 d. sprendimas byloje *Hamdan v. Rumsfeld*, Nr. 548 U.S. 557 (2006), para. 65–69.

¹³³ Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos 2001 m. rugsėjo 12 d. rezoliucija Nr. 1368, S/RES/1368(2001).

¹³⁴ Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos 2001 m. rugsėjo 28 d. rezoliucija Nr. 1373, S/RES/1373(2001).

¹³⁵ Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos 2001 m. rugsėjo 12 d. rezoliucija Nr. 1368, S/RES/1368(2001).

vieną ar daugiau sąjungininkių Europoje ar Šiaurės Amerikoje laikomas išpuoliu prieš jas visas.¹³⁶ Todėl daroma išvada, kad ir valstybių praktika po rugsėjo 11 d. įvykių taip pat patvirtina požiūrį, jog savigyna gali būti taikoma ir prieš nevalstybinį veikėją. TTRKK savo ruožtu pasirinko kiek neutralesnę poziciją, akcentuodamas būtinumą atskirti pavienio terorizmo atvejus nuo organizuoto ir sisteminio terorizmo¹³⁷.

Taigi, teroristinis išpuolis gali sukelti netarptautinio ginkluoto pradžią esant šioms sąlygoms: pirma, jei išpuolį įvykdo organizuota ginkluota grupuotė ir, antra, išpuolis yra tęstinio pobūdžio, arba po jo įvykdymo prasideda ginkluotas susirėmimas tarp valstybės karinių pajėgų ir grupuotės kovotojų. Po 2001 m. rugsėjo 11 d. išpuolių įvykęs pokytis savigynos, taikomos prieš nevalstybinį darinį, kontekste patvirtina ginkluoto konflikto pradžios galimybę.

2.3. Nevalstybinio darinio vykdomos *de facto* valdžios teisinė reikšmė

Tarptautinės viešosios teisės mokslininkai išskyrė keletą principų, susijusių su teisine tvarka, taikomą *de facto* režimams, t. y. subjektams, kurie faktiškai kontroliuoja esamos valstybės teritoriją, tačiau nėra pripažįstami kaip nepriklausoma valstybė ar oficiali esamos valstybės vyriausybė¹³⁸. Ši sąvoka galėtų apimti tarptautinės bendruomenės nepripažintas vyriausybes (Talibano režimą Afganistane); iš dalies pripažintas valstybes (Kosovas, Taivanas, Palestina) bei nepripažintas teritorijas (Kalnų Karabachas). Visgi, reikėtų skirti *de facto* režimus nuo *de facto* valstybių. Pastarosios siekia visiškos konstitucinės nepriklausomybės, tuo tarpu *de facto* režimai nori, kad tarptautinė bendruomenė juos pripažintų kaip jau egzistuojančios valstybės oficialią vyriausybę¹³⁹. Nepaisant reikšmingų skirtumų tarp šių kategorijų, manytina, kad *de facto* režimai gali būti nevalstybiniais dariniais, kuriems galioja THT nuostatos. Tačiau kaip ir teroristinės grupuotės atveju, tokie režimai turi atitikti tam tikrus požymius.

Pasak Van Essen, *de facto* režimai turi būti atskiriami nuo kariaujančių (*angl. belligerent*) ir sukilėlių (*angl. insurgent*) grupių¹⁴⁰. Tokioms grupėms nebūtinai reikia politinių motyvų ir

¹³⁶ NATO (2001-09-12). Statement by the North Atlantic Council [interaktyvus]. <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2001/09/12/statement-by-the-north-atlantic-council>.

¹³⁷ *Idem*

¹³⁸ BERKES, Antal (2016). De Facto Regimes and the Responsibility to Protect. *Beyond Responsibility to Protect: Generating Change in International Law*, International Law, eds. Barnes Richard and Tzevelekos Vassilis. Intersentia. chapter, 155–74. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781780687483.010>, p. 155.

¹³⁹ TAN, Daron (2019). Filling the Lacuna: de facto regimes and effective power in international human rights law. *International law and politics*, Volume 51:435 [interaktyvus]. <https://nyujilp.org/wp-content/uploads/2019/04/NYI203.pdf>, p. 441.

¹⁴⁰ Van ESSEN, Jonte (2012). De facto regimes in International Law. *Merkourios Utrecht Journal of International and European Law*, Volume 28, Issue 74, 31-49. ISSN: 0927-460X, p. 33.

veiksmingos organizacijos, kad įgytų savo statusą, priešingai nei *de facto* režimų atveju¹⁴¹. Todėl kariaujančios ir sukilėlių grupės galėtų įgyti *de facto* režimo statusą tik esant atitinkamam organizuotumo kriterijui bei turėdamos politinį tikslą. Tokiu atveju, ir teroristinė grupuotė gali vykdyti *de facto* teritorijos kontrolę bei būti saistoma Ženevos konvencijų bendrojo 3 straipsnio reguliavimo¹⁴².

Kita vertus, reikia įvertinti ir intensyvumo kriterijų, kuris ne visada gali būti akivaizdus. *Al Mahdi* byloje buvo pripažinta, kad, nesant aktyvaus ginkluoto smurto, konflikto intensyvumą gali rodyti ir grupuotės vykdoma teritorijos kontrolė¹⁴³. Panašiai, *Ntagandos* bylos Teismo kolegija pažymėjo, kad nors teritorijos kontrolė nėra būtina organizuotumo kriterijui nustatyti, nesant aktyvių karo veiksmų, ji gali būti lemiamas veiksnys vertinant, ar pasiektas konflikto intensyvumo slenkstis¹⁴⁴. Teismas taip pat paaiškino, kad jei tam tikrais laikotarpiais nevyksta tiesioginiai susirėmimai, organizuotos ginkluotos grupės vykdoma teritorijos kontrolė gali rodyti, jog vyriausybė ar kitos ginkluotos grupės negali arba nenori mesti iššūkio šiai kontrolei¹⁴⁵.

Apibendrinant galima teigti, jog jei ginkluota grupė faktiškai kontroliuoja dalį valstybės teritorijos taip, kad vyriausybė galėtų atkurti savo valdžią tik panaudodama ginkluotą jėgą, netarptautinio ginkluoto konflikto kontekste intensyvumo kriterijus turėtų būti laikomas įvykdytu net ir tuo atveju, kai ilgesnį laiką nevyksta aktyvūs susirėmimai. Tačiau vien ilgalaikė ir efektyvi ginkluotos grupuotės vykdoma *de facto* teritorijos kontrolė (pavyzdžiui, „Hamas“ vykdoma Gazos Ruožo teritorijos kontrolė) nėra požymis, kvalifikuojantis ginkluoto konflikto egzistavimą. Vis dėlto, tais atvejais, kai toks subjektas faktiškai perima valstybės valdžios funkcijas, veikia kaip *de facto* vyriausybė (Talibanas Afganistane) ir dalyvauja ginkluotame konflikte prieš valstybę, toks konfliktas atitiktų tarptautinio ginkluoto konflikto rūšį. Tuo tarpu kai efektyvią kitos valstybės teritorijos kontrolę įgyvendina užsienio valstybė, susiklosto okupacijos situacija, kuriai taikomas savarankiškas tarptautinės humanitarinės teisės režimas.

¹⁴¹ *Idem*.

¹⁴² PICTET, J (1952). *Commentary on the I Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in the Armed Forces in the Field*, p. 51.

¹⁴³ Tarptautinio baudžiamojo teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v Ahmad Al Faqi Al Mahdi*, bylos Nr. ICC-01/12-01/15, para. 49.

¹⁴⁴ Tarptautinio baudžiamojo teismo 2019 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v Bosco Ntaganda*, bylos Nr. ICC-01/04-02/06, para. 717.

¹⁴⁵ *Idem*, para. 721.

2.4. Okupacijos ir efektyvios kontrolės sąsaja ginkluoto konflikto kvalifikavime

Iš tiesų, ginkluotų konfliktų metu konfliktų šalys neretai siekia užvaldyti kitos valstybės teritoriją ar jos dalį. Kaip minėta, pagal Ženevos konvencijų bendrąjį 2 straipsnį, okupacija laikoma tarptautinio ginkluoto konflikto forma. Okupacijos apibrėžimas pateikiamas 1907 m. Hagos reglamento, pridėto prie IV Hagos konvencijos, 42 straipsnyje, kuris laikomas pagrindiniu kriterijumi nustatant okupacijos egzistavimą THT: pagal šią nuostatą teritorija laikoma okupuota tuomet, kai ji faktiškai patenka į priešiškos kariuomenės valdžią, o okupacija apima tik tas teritorijos dalis, kuriose ši valdžia yra nustatyta ir gali būti realiai vykdoma¹⁴⁶. Okupacijos teisės kontekste lemiamą reikšmę turi ne formalus teritorijos administravimo modelis, bet faktinis užsienio valstybės gebėjimas vykdyti veiksmingą kontrolę teritorijoje, įskaitant atvejus, kai ši kontrolė įgyvendinama per vietos *de facto* valdžios institucijas ar kitus jos kontroliuojamus subjektus¹⁴⁷.

Tokia pozicija randama ir praktikoje: Tadić byloje Tribunolas nurodė, kad *de facto* organų ar agentų santykis su užsienio valstybe apima ir tas situacijas, kai užsienio valstybė tam tikrą teritoriją „okupuoja“ arba joje veikia išimtinai per vietos *de facto* organų ar agentų veiksmus¹⁴⁸. Paskutinis Tribunolo Apeliacinės kolegijos sprendimas *Prlić et al.* byloje taip pat pateikė įdomių išaiškinimų dėl okupacijos ir nevalstybinių subjektų vykdomos valdžios sąsają. Apeliacinė kolegija konstatavo, kad valdžia gali būti įgyvendinama per faktiškai organizuotas ir hierarchiškai struktūruotas grupes¹⁴⁹. Tai reiškia, kad okupacijos teisė gali būti taikoma ir tais atvejais, kai ginkluota grupė, veikianti trečiosios valstybės bendros kontrolės sąlygomis, faktiškai kontroliuoja teritoriją¹⁵⁰. Panašaus požiūrio laikėsi ir TTT byloje *KDR v Uganda* vertindamas, ar Uganda Kongo sukilėlių grupuočių atžvilgiu vykdė kontrolę¹⁵¹. Tai aiškiai

¹⁴⁶ GROTE, Tatjana (n.d.). The Janus Face of ‘Effective Control’: The ICJ’s Approach to Determining the Applicability of the Law of Occupation in Gaza After the Israeli Withdrawal. *OpinioJuris* [interaktyvus]. <https://opiniojuris.org/2024/09/19/the-janus-face-of-effective-control-the-icjs-approach-to-determining-the-applicability-of-the-law-of-occupation-in-gaza-after-the-israeli-withdrawal/>

¹⁴⁷ FERRARO, Tristan (2012). Determining the beginning and end of an occupation under international humanitarian law. *International Review of the Red Cross*, Volume 94, Number 885, 133-163 [interaktyvus]. <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-885-ferraro.pdf>, p. 158.

¹⁴⁸ Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Apeliacinės kolegijos 1995 m. spalio 2 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Duško Tadić*, Nr. IT-94-1-AR72, para. 584.

¹⁴⁹ Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai 2017 m. lapkričio 29 d. apeliacinės kolegijos sprendimas byloje *The Prosecutor v. Jadranko Prlić et al.*, para 232 pastraipa.

¹⁵⁰ GAL, Tom Gal, ‘Unexplored Outcomes of *Tadić*: Applicability of the Law of Occupation to War by Proxy’, 12(1) *Journal of International Criminal Justice*, 59–80.

¹⁵¹ Para 177.

rodo, kad TTT pritarė Tribunolo išplėtotai pozicijai ir pripažino, kad okupacija gali vykti ir per netiesioginiai vykdomą efektyvią kontrolę¹⁵².

Doktrinoje taip pat pripažįstama pozicija, kad okupacinės valdžios egzistavimas nėra siejamas vien su nuolatinio fizinio okupanto karinių pajėgų buvimu okupuotoje teritorijoje. TRKK požiūriu, okupacijos pabaiga ne visada siejama vien su fiziniu užsienio valstybės pajėgų pasitraukimu iš teritorijos. Išimtiniais atvejais okupacijos teisė gali būti taikoma ir toliau, jeigu užsienio valstybė išlaiko esmines valdžios funkcijas ar kitus reikšmingus viešojo valdymo elementus. Toks funkcinis požiūris leidžia pripažinti okupacijos tęstinumą teritorijoje net ir nesusant nuolatinio karinių pajėgų buvimu.

Funkcinis požiūris aiškiai atsispindi ir TTT konsultacinėje išvadoje. Teismas pabrėžė, kad sprendžiant dėl okupacijos tęstinumo lemiamą reikšmę turi ne nuolatinis fizinis užsienio valstybės kariuomenės buvimas teritorijoje, bet jos gebėjimas toliau vykdyti esminius valdžios elementus¹⁵³. Vertindamas Gazos situaciją po 2005 m. kariuomenės pasitraukimo, TTT konstatavo, kad Izraelis išlaikė kontrolę sausumos, jūros ir oro sienų, asmenų bei prekių judėjimo, mokesčių surinkimo ir buferinės zonos atžvilgiu, todėl valstybės okupantės pareigos išliko tiek, kiek jos atitiko išsaugotos efektyvios kontrolės mastą¹⁵⁴.

Taigi, okupacijos režimas THT laikytinas viena iš tarptautinio ginkluoto konflikto kvalifikavimo formų. Vis dėlto, okupacija neapsiriboja vien klasikinėmis situacijomis, kai užsienio valstybės karinės pajėgos tiesiogiai vykdo valdžios funkcijas okupuotoje teritorijoje. Ji gali pasireikšti ir tais atvejais, kai faktinė kontrolė įgyvendinama per vietos *de facto* valdžios institucijas ar kitas užsienio valstybės kontroliuojamas organizuotas grupes. Be to, TTT praktika patvirtina, kad okupaciją gali atspindėti ir situacijos, kai teritorijoje nėra nuolatinio užsienio kariuomenės buvimu, tačiau užsienio valstybė kitomis priemonėmis išlaiko esmines valdžios funkcijas ir gebėjimą vykdyti efektyvią kontrolę.

3. 2023 m. spalio 7 d. įvykių kvalifikavimo analizė

Izraelio ir „Hamas“ nesantaika tęsiasi jau ne vienerius metus. Valstybė prieš grupuotę yra įvykdžiusi ne vieną karinę operaciją: svarbiausios iš jų yra „Cast Lead“ (2008 m.), „Pillar of Defence“ (2012 m.) ir „Protective Edge“ (2014 m.). Visų minėtų veiksmų tikslas, pasak

¹⁵² FERRARO, Tristan (2012). Determining the beginning and end of an occupation under international humanitarian law. *International Review of the Red Cross, Volume 94, Number 885*, 133-163 [interaktyvus]. <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-885-ferraro.pdf>, p. 159.

¹⁵³ Tarptautinio Teisingumo Teismo 2005 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *Armed Activities on the Territory of the Congo* (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), para. 91.

¹⁵⁴ Tarptautinio Teisingumo Teismo 2024 m. liepos 19 d. konsultacinė išvada *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*, para. 92-93.

Izraelio, buvo sustabdyti iš Gazos leidžiamas raketos. Tačiau 2023 m. spalio 7 d. prasidėjusi karinė operacija, pavadinta „Iron Sword“, iš esmės skiriasi nuo ankstesnių operacijų tiek panaudotais ištekliais, tiek trukme, tiek padaryta žala¹⁵⁵. Ši operacija lėmė dešimtis tūkstančių aukų bei humanitarinę krizę Gazos Ruože. Visgi, Izraelio veiksmus lėmė beprecedentis „Hamas“ išpuolis – grupuotė, neapsiribojusi vien raketų leidimu, pradėjo didelio masto operaciją. 2023 m. spalio 7 d., kartu su nuolatiniu raketų leidimu į Izraelį, tūkstančiai kovotojų įsiveržė į Izraelio teritoriją, taip sukeldami apie 1 140 žmonių (daugiausia civilių) žūtį Izraelyje¹⁵⁶. Po šio įvykio, Izraelio premjeras iškėlė tikslą visiškai sunaikinti „Hamas“ grupuotę¹⁵⁷.

Tarptautinės teisės mokslininkų tarpe nėra vieningos nuomonės dėl to, ar Izraelio atsakomieji veiksmai galėtų būti kvalifikuojami kaip Chartijoje numatytos savigynos teisės realizavimas. Iš esmės, pateikiami keli pagrindiniai argumentai, atmetantys tokią teisę. Pirmiausia, teigiama, kad Gazos Ruožas buvo okupuotas (faktiškai kontroliuojamas Izraelio) tuo metu, kai įvyko spalio 7 d. išpuolis¹⁵⁸. Tai reikštų, kad Izraelis negalėtų naudotis savigynos teise, kadangi grėsmė kilo iš teritorijos, kurios atžvilgiu jis pats išlaikė efektyvią kontrolę. Šis argumentas turi svarų teisinį pagrindą: 2004 m. TTT pateikta konsultacinė nuomonė konstatavo, kad savigyna netaikoma teritorijai, kuri yra okupuota ir faktiškai kontroliuojama valstybės, iš kurios kilo išpuolis¹⁵⁹.

Kitas argumentas yra susijęs su Chartijos taikymo nevalstybinių subjektų atžvilgiu. Kaip minėta anksčiau, ne visi autoriai pritaria plačiajam Chartijos interpretavimui ir jos straipsnių taikymui grupuočių atžvilgiu. Atitinkamai, šio požiūrio šalininkai nepripažįsta savigynos teisės, įgyvendinamos prieš „Hamas“ grupuotę ir neigia naująją doktriną, susiformavusią po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių. Visgi, tiek vienos, tiek kitos pusės vykdomos užsitęsios ginkluotos atakos ir dėl jų atsiradusios civilių aukos rodo, kad faktiškai susiklostė ginkluoto konflikto situacija.

3.1. Palestinos valstybingumo reikšmė konflikto kvalifikavimui

¹⁵⁵ Van STEENBERGHE, Raphaël (2024). The armed conflict in Gaza, and its complexity under international law: *Jus ad bellum, jus in bello*, and international justice. *Leiden Journal of International Law*, 37, 983–1017. doi:10.1017/S0922156524000220, p. 984.

¹⁵⁶ *idem*.

¹⁵⁷ Statement by Prime Minister Benjamin Netanyahu (2023-10-07) [interaktyvus]. <https://www.gov.il/en/pages/statement-by-pm-netanyahu-7-oct-2023>

¹⁵⁸ GILL, T.D. (2024). *The Jus ad Bellum and the War in Gaza*. *Journal of International Peacekeeping*, 27(3), 249-263. <https://doi.org/10.1163/18754112-27030002>, p. 250.

¹⁵⁹ Tarptautinio Teisingumo Teismo 2004 m. liepos 9 d. konsultacinė išvada *Legal Consequences of the Construction of a Wall on Occupied Palestinian Territory*, para. 139.

Vertinant 2023 m. spalio 7 d. įvykių teisinę kvalifikaciją, atskirai analizuotinas Palestinos valstybingumo klausimas. Jeigu Palestina tarptautinės teisės požiūriu laikoma valstybe, tuomet jos teritorijoje vykstantys Izraelio kariniai veiksmai gali būti vertinami ne tik per okupacijos prizmę, bet ir kaip tarptautinio ginkluoto konflikto forma. Visgi, Palestinos valstybingumo klausimas iki šiol išlieka itin jautrus ir nevienareikšmis.

1947 m. GA priėmė rezoliuciją 181 (II)¹⁶⁰, pagal kurią tuomet britų mandato valdoma Palestinos teritorija turėjo būti padalyta į dvi valstybes - vieną žydų, kitą - arabų. Tačiau 1948 m. Izraeliui paskelbus nepriklausomybę ir dėl to prasidėjus kaimyninių arabų valstybių intervencijai, rezoliucijoje numatytas planas nebuvo įgyvendintas. Tik 1988 m. lapkričio 15 d. PLO, kuri buvo pripažinta teisėta palestiniečių tautos atstove, paskelbė „Palestinos valstybės“ nepriklausomybę. Tuo metu politinė situacija jau buvo pasikeitusi dėl Izraelio pergalės 1967 m. Šešių dienų kare: teritorijos, anksčiau aneksuotos Jordanijos (Vakarų Krantas ir Rytų Jeruzalė) arba kontroliuotos Egipto (Gazos Ruožas), dabar buvo okupuotos Izraelio¹⁶¹. Nepaisant tokių teritorinių pokyčių, 1988 m. nepriklausomybės deklaracija paskatino daugelį valstybių pripažinti Palestinos valstybingumą. Tik 2011 m. rugsėjo 23 d. Palestina pateikė prašymą dėl jos priėmimo į JT. Šis prašymas nebuvo patenkintas, bet 2012 m. lapkričio 29 d. Palestinai buvo suteiktas narės stebėtojos statusas JT Generalinėje Asamblėjoje.

Iš tiesų, abejonės dėl Palestinos valstybingumo pasireiškia nagrinėjant požymius, identifikuojančius valstybę, kaip tarptautinės teisės subjektą. Pagal tarptautinę teisę valstybė paprastai apibrėžiama keturiais elementais: teritorija, gyventojais, valdžia, ir gebėjimu užmegzti santykius su kitomis valstybėmis¹⁶². Palestinos atveju beveik visi aspektai yra ginčytini. Visų pirma, Palestinos teritorija nėra vientisa - Vakarų Krantas yra padalytas į sektorius, kuriuose kontrolę vykdo Izraelis, PIO arba Izraelis ir PIO bendrai¹⁶³, tuo tarpu kai Gazos Ruožas yra išskirtinai valdomas „Hamas“. Šiuo atveju pasireiškia problematika ir dėl subjektų, įgyvendinančių valdžios funkcijas. Tam, kad Palestina atitiktų šį Montevideo kriterijų, būtina įrodyti, jog egzistuoja valdžios organas, kuris veikia nepriklausomai nuo išorinio kišimosi. Palestinos vadovybė teigia, kad valdžios institucijos, sukurtos pagal Izraelio ir PIO susitarimus, atitinka šį valstybingumo kriterijų, tačiau šių susitarimų turinys ir jų įgyvendinimo praktika aiškiai rodo, kad Palestina neatitinka griežtų tarptautinės teisės

¹⁶⁰ Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1947 m. lapkričio 29 d. rezoliucija 181 (II) „Future government of Palestine“.

¹⁶¹ Van STEENBERGHE, Raphaël (2024). The armed conflict in Gaza, and its complexity under international law: *Jus ad bellum, jus in bello*, and international justice. *Leiden Journal of International Law*, 37, 983–1017. doi:10.1017/S0922156524000220, p. 985.

¹⁶² Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, 1933 December 26, Article 1.

¹⁶³ Council on Foreign Relations (2024-05-28). Who Governs the Palestinians?

reikalavimų dėl nepriklausomos valdžios įgyvendinimo¹⁶⁴. Pagal sudarytų susitarimų nuostatas tam tikri įgaliojimai ir atsakomybės (kurie yra pagrindiniai suverenios vyriausybės atributai) arba lieka Izraelio išimtinai jurisdikcijai, arba yra aiškiai išskirti iš palestiniečių jurisdikcijos, todėl realybėje PIO neturi jurisdikcijos svarbiose atsakomybės srityse, kurios yra būtinos veiksmingai ir nepriklausomai vyriausybei¹⁶⁵. Be to, kai kurie autoriai mano, kad PIO neturėjo nei nepriklausomumo, nei veiksmingos kontrolės Palestinos teritorijoje nepriklausomybės paskelbimo metu, ir kad panaši situacija su Palestinos valdžia išlieka ir šiandien, daugiausia dėl Izraelio vykdomos okupacijos¹⁶⁶. Šiai nuomonei pritaria ir kiti mokslininkai, kurie teigia, kad Palestinos teritorija 1947 m. buvo okupuota arabų, o nuo 1967 m. – Izraelio, todėl pastovios okupacijos laikotarpiu net nebuvo įmanoma sukurti efektyvios valdžios mechanizmo¹⁶⁷. Kita vertus, net jeigu Izraelio okupacija ir yra neteisėta¹⁶⁸, manytina, kad valdžios elementas vistiek nebūtų tenkinamas dėl išskaidyto valdymo aparato. PIO, įsikūrusi 1964 m., ir „Hamas“ grupuotė, Gazos Ruože rinkimus laimėjusi 2006 m., nevykdo vieningos politikos. Be to, 2007-2014 m. tarp „Hamas“ ir PIO priklausančiai „Fatah“ partijos netgi vyko ginkluotos kovos¹⁶⁹.

PIO nesugebėjimas laisvai užmegzti santykius su kitomis valstybėmis taip pat akivaizdus praktikoje. Palestinos institucijos išlieka tiek neturinčios įgaliojimų, tiek nepajėgios savarankiškai ir nevaržomai vykdyti užsienio politiką¹⁷⁰. Tai patvirtina faktas, kad tarptautiniai vizitai dažnai vykdomi ne oficialiu valstybiniu lygmeniu, o per neformalius susitikimus. Pavyzdžiui, Vakarų Kranto atstovų vizitai užsienio valstybėse paprastai neturi oficialaus valstybinio statuso, o tai rodo valdžios atstovų ribotą gebėjimą efektyviai užmegzti užsienio santykius. Kita vertus, Gazos Ruože kontrolę vykdančias „Hamas“ turi tarptautinių ryšių su

¹⁶⁴ Jerusalem Center for Public Affairs (n.d.). International Recognition of a Unilaterally Declared Palestinian State: Legal and Policy Dilemmas [interaktyvus]. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/dplc/dv/8_internationalrecognitionpalesti/8_in_ternationalrecognitionpalestine.pdf, p. 3.

¹⁶⁵ *Idem*, p. 5.

¹⁶⁶ BECHER, T. (n.d.). International Recognition of a Unilaterally Declared Palestinian State: Legal and Policy Dilemmas. *Jerusalem Center for Public Affairs* [interaktyvus]. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/dplc/dv/8_internationalrecognitionpalesti/8_in_ternationalrecognitionpalestine.pdf.

¹⁶⁷ MASTORODIMOS, Konstantinos (2010-08-20). The Character of the Conflict in Gaza: Another Argument Towards Abolishing the Distinction between International and Non-International Armed Conflicts. *International Community Law Review*, 12(4), 437-469. <https://doi.org/10.1163/187197310X531004>, p. 441.

¹⁶⁸ Neteisėta okupacija tarptautinės teisės kontekste reiškia situaciją, kuomet valstybė pažeisdama *jus ad bellum* vykdo efektyvią svetimos teritorijos kontrolę, tam panaudodama karinę intervenciją.

¹⁶⁹ SHEIKH, Salman Rafi (2023-12-12). Hamas vs PLO: Anatomy of Anti-Israel Resistance. *Asia Sentinel* [interaktyvus]. <https://www.asiasentinel.com/p/hamas-plo-anatomy-anti-israel-resistance>

¹⁷⁰ Jerusalem Center for Public Affairs (n.d.). International Recognition of a Unilaterally Declared Palestinian State: Legal and Policy Dilemmas [interaktyvus]. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/dplc/dv/8_internationalrecognitionpalesti/8_in_ternationalrecognitionpalestine.pdf, p. 13.

Turkija, Rusija ir Kataru¹⁷¹. Tačiau abejotina, ar teroristinės organizacijos statusą turinčios grupuotės santykiai su keliomis užsienio valstybėmis tenkintų Montevideo kriterijų. Todėl manytina, kad Palestina neatitinka tarptautinėje teisėje keliamo kriterijaus dėl užsienio santykių užmezgimo.

Pažymėtina, kad Palestinos dalyvavimas kai kurių tarptautinių organizacijų veikloje taip pat nereiškia jos valstybingumo pripažinimo. Pavyzdžiui, kai Palestinai buvo suteiktas stebėtojos statusas JT, nemaža dalis JT narių net nebalsavo už šį sprendimą, o kai kurios valstybės aiškiai nurodė, kad jų balsavimas „dar nereiškia visiško valstybės pripažinimo“¹⁷². Nors Palestina yra prisijungusi prie kai kurių tarptautinių sutarčių, tai taip pat nebūtinai reiškia, kad pripažįstamas jos valstybingumas: nors 2021 m. TBT pripažino, kad Palestina yra valstybė pagal Romos statutą jurisdikcijos tikslais, tačiau pabrėžė, kad tai nėra sprendimas dėl jos valstybingumo pagal bendrąją tarptautinę teisę¹⁷³. Galiausiai, pats TTT savo konsultacinėse išvadose vengia aiškiai pasisakyti dėl Palestinos valstybės statuso.

Taigi, vienintelis Montevideo kriterijus, dėl kurio Palestinos atveju nekyla abejonių - tai pastovios populiacijos požymis. Kita vertus, doktrinoje randama ir priešinga nuomonė: nepakanka vien to, kad egzistuotų nuolatinė gyventojų bendruomenė, nes valstybė privalo vykdyti veiksmingą ir nepriklausomą valdžios kontrolę šios bendruomenės atžvilgiu¹⁷⁴. Pagal JAV Apeliacinio teismo išaiškinimą, kai kyla pagrįstų abejonių dėl tariamos valstybės teritorinės struktūros, neišvengiamai abejonių kyla ir dėl jos pretenzijos į nuolatinę gyventojų bendruomenę¹⁷⁵. Kadangi Palestinos teritorija išlieka teritoriškai nevientisa, toks neapibrėžtumas gali apsunkinti gyventojų, priskirtinų šiai valstybei, identifikavimą. Dėl to galima teigti, kad teritorinio kriterijaus neapibrėžtumas gali tiesiogiai silpninti ir Palestinos valstybingumo vertinimą pagal nuolatinių gyventojų kriterijų.

Atitinkamai, vadovaujantis požiūriu, kad Palestina nėra valstybė, t. y. tarptautinės teisės subjektas, negalima taikyti teisinio reguliavimo, būdingo tarptautiniam ginkluotam konfliktui. Kita vertus, jos teritorijoje (Gazos Ruože ir Vakarų Krante) gyvenantys žmonės turi būti

¹⁷¹ BORSHCHEVSKAYA, Anna (2023-11-06). *Russia's Relationship with Hamas and Putin's Global Calculations* [interaktyvus]. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/russias-relationship-hamas-and-putins-global-calculations>.

¹⁷² Van STEENBERGHE, Raphaël (2024). The armed conflict in Gaza, and its complexity under international law: *Jus ad bellum, jus in bello*, and international justice. *Leiden Journal of International Law* (2024), 37, 983–1017, doi:10.1017/S0922156524000220, p. 987.

¹⁷³ *Idem*.

¹⁷⁴ Jerusalem Center for Public Affairs (n.d). *International Recognition of a Unilaterally Declared Palestinian State: Legal and Policy Dilemmas* [interaktyvus]. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/dplc/dv/8_internationalrecognitionpalesti/8_inernationalrecognitionpalestine.pdf, p. 15.

¹⁷⁵ *Idem*, p. 14.

laikomi tauta, turinčia teisę į apsisprendimą, t. y. „teisę laisvai, be išorinio kišimosi, nustatyti savo politinį statusą ir siekti savo ekonominio, socialinio ir kultūrinio vystymosi“¹⁷⁶. Tokiu atveju, nei viena kita valstybė negali trukdyti tautai siekti įgyvendinti šios teisės.

3.2. Faktinė situacija Gazoje 2023 m. spalio 7 d.

Kaip minėta, nuo 2007 m. efektyvią teritorijos kontrolę Gazos Ruože vykdo „Hamass“ grupuotė. Todėl net jei Palestinos valstybės statusas būtų pripažintas, „Hamass“ nėra nei faktinė visos Palestinos valžia, nei pripažinta teisėta vyriausybė - grupuotė *de facto* kontroliuoja Gazos Ruožą, kuris yra tik dalis visos Palestinos teritorijos¹⁷⁷. Be to, „Hamass“ 8 valstybių ir Europos Sąjungos yra pripažįstama kaip teroristine organizacija¹⁷⁸.

JT nepriklausomos ekspertų grupės atliktame tyrime nustatyta, kad 2023 m. spalio 7 d. iš Gazos Ruožo didelės atakuojančiųjų grupės taikėsi į numatytus Izraelio miestus ir kaimus, kol kitos grupės atakavo karines bazines¹⁷⁹. Taip pat, taikiniu tapo ir vykusiame „Nova“ muzikos festivalyje dalyvavę žmonės – į juos taikytasi tiek iš oro, tiek ir naudojant kovotojus¹⁸⁰. Savo ruožtu „Hamass“ veiksmus argumentuoja „gynybinio pobūdžio veiksmu, kuriuo siekta atsikratyti Izraelio okupacijos ir atgauti palestiniečių teises.“¹⁸¹ Įvertinus tai, darytina išvada, kad „Hamass“ atitinka nevalstybinio darinio statusą ir yra ginkluota grupuotė, gebanti rengti aukšto lygio karines operacijas. Kita vertus, doktrinoje sutinkamas bandymas „Hamass“ kvalifikuoti kaip išsivadavimo judėjimo statusą turintį subjektą. Tačiau tuomet grupuotė privalo atitikti tris būtinus požymius, numatytus I Papildomo protokolo 1 straipsnio 4 dalyje. Pirmiausia, kontekste turi egzistuoti ginkluotas konfliktas. Šis požymis yra akivaizdus: pastaruosius du dešimtmečius tarp Izraelio gynybos pajėgų (IDF) ir „Hamass“ karinio sparno tęsiasi ginkluotas smurtas¹⁸². Antra, būtina įvertinti, ar palestiniečių tauta turi teisę į tautos

¹⁷⁶ Tarptautinio Teisingumo Teismo 2004 m. liepos 9 d. konsultacinė išvada *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, para. 118.

¹⁷⁷ MASTORODIMOS, Konstantinos (2010-08-20). The Character of the Conflict in Gaza: Another Argument Towards Abolishing the Distinction between International and Non-International Armed Conflicts. *International Community Law Review*, 12(4), 437-469. <https://doi.org/10.1163/187197310X531004>, p. 442.

¹⁷⁸ Comsure (2024-10-09). *9 out of 195 countries have designated Hamas as a terrorist organisation* [interaktyvus]. <https://www.comsuregroup.com/news/9-out-of-195-countries-have-designated-hamas-as-a-terrorist-organisation>

¹⁷⁹ Human Right Council (2024-06-10). *Detailed findings on attacks carried out on and after 7 October 2023 in Israel* [interaktyvus]. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session56/a-hrc-56-crp-3.pdf>, para. 24.

¹⁸⁰ *Idem*, para. 25

¹⁸¹ Al Jazeera (2023-10-07). *Israel retaliation kills 230 Palestinians after Hamas operation* [interaktyvus]. <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/7/sirens-warn-of-rockets-launched-towards-israel-from-gaza-news-reports>

¹⁸² NDIAYE, Dior Anna (2025-11-06). Which legal framework for wars of national liberation? Addressing the thorny question of qualification under international humanitarian law through the cases of Palestine and Western

apsisprendimą. Šis požymis yra tenkintinas, kadangi JT jau seniai pripažino palestiniečių tautos teisę į apsisprendimą, pirmą kartą tai patvirtindamos 1974 m. GA rezoliucija Nr. 3236. Šiuo aspektu kyla klausimas dėl „Hamas“ ir palestiniečių tautos atstovavimo ryšio. Pasak Ndiaye, tik tuo atveju, jei grupuotė iš tiesų būtų laikoma PIO dalimi, kurią JT oficialiai pripažįsta kaip palestiniečių tautos atstovę, konfliktas galėtų būti laikomas nacionalinio išsivadavimo karu¹⁸³. Taigi, esminiu tampa „Hamas“ grupuotės realus palestiniečių balso atstovavimas. Galiausiai, trečiasis minėtame Protokole paminėtas kriterijus susijęs su vyriausybės, prieš kurią kovoja tauta, pobūdžiu: ji turi būti laikoma kolonijine arba svetima. Izraelis gali būti laikomas valdžia, vykdančia svetimą dominavimą palestiniečių atžvilgiu¹⁸⁴. Ši teiginį pagrįstų keli argumentai. Pirmiausia, I Papildomo protokolo 1 straipsnio 4 dalies rengimo istorija rodo, kad sąvoka „svetimas dominavimas“ buvo suformuluota turint omenyje būtent Palestinos teritorijos okupaciją, vykdomą Izraelio¹⁸⁵. Antra, savo naujausioje konsultacinėje nuomonėje TTT nurodė, kad „dėl Izraelio politikos ir praktikos, trunkančios dešimtmečius, palestiniečių tauta ilgą laiką buvo atimta iš teisės į išorinį apsisprendimą, o šios politikos ir praktikos tęsimas ateityje dar labiau silpnina šios teisės įgyvendinimą“¹⁸⁶.

Priešingos nuomonės dėl „Hamas“ statuso laikosi Mastorodimos, teigdamas, kad tarptautiniu mastu pripažinta institucija, atstovaujanti palestiniečiams, yra Palestinos valdžia (*aut. past.* – PIO, veikianti Vakarų Krante), o „Hamas“ gali būti laikoma politine partija Palestinos sistemoje, turinčia religinį, bet ne etninį pobūdį, todėl ji neatstovauja palestiniečiams labiau nei, pavyzdžiui, „Fatah“¹⁸⁷. Tai, kad kai kurios Vakarų valstybės ją laiko teroristine organizacija, savaime nėra lemiamas argumentas - praityje pripažinti išsivadavimo judėjimai, tokie kaip PIO, taip pat buvo laikomi teroristiniais¹⁸⁸. Tačiau manytina, kad teroristinės grupuotės statusas neleidžia laikyti „Hamas“ pilnaverčiu tarptautinės teisės subjektu ir, matyt, yra viena iš sąlygų, dėl kurių jai negalima suteikti išsivadavimo judėjimo statusą.

Kitas svarbus aspektas, turintis reikšmę kvalifikuojant situaciją yra tai, kad 2023 m. spalio 7 dienai Gazos Ruožas buvo laikomas okupuota teritorija. 2024 m. liepos 19 d. TTT pateiktoje

Sahara, *Journal on the Use of Force and International Law*, Volume 12, 81-121. DOI: 10.1080/20531702.2025.2579466, p. 107

¹⁸³ *Idem.*

¹⁸⁴ *Idem.*

¹⁸⁵ *Idem.*

¹⁸⁶ Tarptautinio Teisingumo Teismo 2024 m. liepos 19 d. konsultacinė išvada *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*, para. 243.

¹⁸⁷ MASTORODIMOS, Konstantinos (2010-08-20). The Character of the Conflict in Gaza: Another Argument Towards Abolishing the Distinction between International and Non-International Armed Conflicts. *International Community Law Review*, 12(4), 437-469. <https://doi.org/10.1163/187197310X531004>, p. 451.

¹⁸⁸ *Idem.*

konsultacinėje išvadoje pasisakė dėl Izraelio vykdomos politikos ir praktikos pasekmių okupuotoje Palestinos teritorijoje, įskaitant Rytų Jeruzalę. Primintina, kad okupacija prasidėjo 1967 m. per Izraelio Šešių dienų karą, kai buvo užimtos tokios teritorijos kaip Vakarų Krantas, Gazos Ruožas ir Rytų Jeruzalė. Tarptautinė bendruomenė visuotinai pripažįsta šias teritorijas kaip okupuotas pagal Ketvirtąją Ženevos konvenciją¹⁸⁹. Tačiau pateiktoje išvadoje Teismas transformavo okupacijos koncepciją nustatydamas funkcinės okupacijos teoriją. Tai reiškia, kad teritorija išlieka okupuota tol, kol okupuojanti valstybė išlaiko tam tikrą kontrolės lygį, kuris gali pasireikšti prieigos prie teritorijos kontrole (uostų, pasienio ar oro erdvės kontrole). Šį požiūrį palaiko įvairios JT institucijos, TRKK bei žmogaus teisių organizacijos, tokios kaip „Amnesty International“ ir „Human Rights Watch“¹⁹⁰. Teismas taip pat pažymėjo, kad po „Hamas“ spalio 7 d. išpuolio Izraelio kontrolė Gazos Ruože sustiprėjo ir kad jo išipareigojimai yra „proporcingi jo faktinės kontrolės Gazos Ruože mastui“¹⁹¹. Funkcinės okupacijos koncepcija Gazos atveju grindžiama Izraelio vykdoma oro ir jūrų erdvės stebėseną, beveik visų įėjimo ir išėjimo punktų kontrole (išskyrus vieną), taip pat viešųjų paslaugų - geriamojo vandens ir elektros tiekimo - kontrole¹⁹². Be to, pažymima, kad elektroninių jutiklių naudojimas pasienyje suteikė Izraelio kariuomenei galimybę efektyviai stebėti ir kontroliuoti priešišką veiklą, nepaisant to, kad Izraelio kariai fiziškai nebuvo Gazos teritorijoje. Kita vertus, tai buvo pirmasis kartas, kuomet pritaikyta funkcinės okupacijos koncepcija. Pasak Gill, funkcinė okupacija nebūtinai reiškia okupaciją Hagos reglamento 42 straipsnio prasme, nes jai trūksta tiek fizinės kontrolės, tiek administracinės valdžios vykdymo elementų, kurie yra esminiai nustatant okupacijos egzistavimą. Be to, ši teorija neatsižvelgia į tai, kad iki 2023 m. spalio 7 d. išpuolio vienintelis subjektas, vykdęs administracinę valdžią Gazos ruože, buvo „Hamas“, kuris veikė ne Izraelio interesais ir ne jo priežiūroje¹⁹³. Tačiau Gazos Ruožo atveju kritikos sulaukia ir efektyvios kontrolės kriterijus. Nors Izraelis 2023 m. turėjo aiškų karinį pranašumą ir technines galimybes stebėti bent dalį Gazoje vykdomos veiklos, tai nebūtinai reiškia efektyvios kontrolės vykdymą. Manytina, kad esminių prekių ar paslaugų blokada taip pat neatitiktų šio požymio. Lygiai taip pat, oro erdvės kontrolė ar jūrų blokada savaime nesukelia

¹⁸⁹ Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2018 m. gruodžio 17 d. rezoliucija Nr. A/RES/73/171 „Palestinian Question“.

¹⁹⁰ GILL, T.D. (2024-12-20). The Jus ad Bellum and the War in Gaza. *Journal of International Peacekeeping*, 27 (2024), 249-263, p. 252.

¹⁹¹ Tarptautinio Teisingumo Teismo 2024 m. liepos 19 d. konsultacinė išvada *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*, para. 93-94.

¹⁹² GILL, T.D. (2024-12-20). The Jus ad Bellum and the War in Gaza. *Journal of International Peacekeeping*, 27 (2024), 249-263, p. 252.

¹⁹³ *Idem*, p. 253.

okupacijos¹⁹⁴. Tačiau TTT nusprendė, kad Izraelio politika ir neteisėta okupacija pažeidžia tarptautinę teisę ir sukelia teisinės pasekmės pačiam Izraeliui, kitoms valstybėms ir Jungtinėms Tautoms¹⁹⁵. Be to, Izraelis privalo nutraukti neteisėtą veiklą, įskaitant gyvenviečių plėtrą, užbaigti okupuotų Palestinos teritorijų okupaciją, panaikinti diskriminacinius įstatymus ir politiką bei grąžinti visą nuo 1967 m. konfiskuotą turtą¹⁹⁶. Šiuo aspektu galima sutikti, kad tam tikros Izraelio pareigos, kylančios iš THT ar žmogaus teisių apsaugos normų ir susijusios su būtinybe užtikrinti pakankamą humanitarinės pagalbos (maisto, geriamojo vandens, medicinos priemonių) teikimą, Gazos situacijai turėtų būti taikomos, atsižvelgiant į didelę gyventojų priklausomybę nuo tokių tiekimų, Izraelio kontrolę daugumos prieigos punktų atžvilgiu ir ilgalaikį jo santykį su šia teritorija. Pasak Gill, net ir tokių pareigų konstatavimas nebūtinai reiškia efektyvios kontrolės egzistavimą¹⁹⁷. Toliau analizuodamas šį aspektą, jis pabrėžia kad Hamas“, sugebėdamas sukaupti didelį raketų ir kitų karinės paskirties ginklų arsenalą, suplanuoti ir įvykdyti plataus masto išpuolį prieš Izraelį, o Izraelio gynybos pajėgoms prireikė mėnesių intensyvių kovų, kad (at)gautų reikšmingą kontrolės dalį Gazos ruože, aiškiai rodo, kad iki 2023 m. spalio 7 d. Izraelio vykdyta kontrolė buvo gerokai mažesnė nei efektyvi¹⁹⁸. Šiai pozicijai pritartina: 2023 m. Izraelio veiksmai tikrai neprilygo kontrolės lygiui, kurį valstybė tebevykdė Vakarų Krante bei Rytų Jeruzalėje.

3.3. Konflikto Gazoje kvalifikavimo problematika tarptautinės humanitarinės teisės požiūriu

Vadovaujantis po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių susiformavusia praktika, galima teigti, kad „Hamas“ ataka prilygo didelio masto teroristiniam išpuoliui, į kurį Izraelis galėjo reaguoti remdamasis savigynos teise. Tačiau teisės mokslininkai neturi vieningos pozicijos dėl tinkamo THT reguliavimo nustatymo.

Egzistuoja daug argumentų, kurie konfliktą kvalifikuoja kaip tarptautinį. Visų pirma, šis požiūris gali būti grindžiamas „Hamas“ kaip *de facto* režimo statusu. Kadangi Palestina neturi vieningos vyriausybės, o valdžią Vakarų Krante vykdo ne tik PIO, bet ir Izraelis, galima teigti, kad „Hamas“ Gazos Ruože atitinka vyriausybės analogiją. Pažymėtina, kad šis požiūris gali būti kritikuojamas dėl to, nes Palestinos (kaip valstybės) statusas yra ginčytinas. Tai reiškia,

¹⁹⁴ *Idem.*

¹⁹⁵ Tarptautinio Teisingumo Teismo 2024 m. liepos 19 d. konsultacinė išvada *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*, para. 265.

¹⁹⁶ *Idem.*, para. 274.

¹⁹⁷ GILL, T.D. (2024-12-20). The Jus ad Bellum and the War in Gaza. *Journal of International Peacekeeping*, 27 (2024), 249-263, p. 253.

¹⁹⁸ *Idem.*

kad teisiškai neegzistuojant valstybei, negalima konstatuoti oficialios valdžios buvimo fakto. Atitinkamai, „Hamas“ tiesiog būtų *de facto* teritorijos kontrolę vykdomas nevyriausybinis subjektas, nesantis oficialios valdžios analogija. Su šiuo argumentu susijęs ir kitas faktorius - okupacijos režimas. Pagal TTT, Gazos Ruožas dar vis yra okupuota teritorija. Todėl faktiškai valdymo funkcijas turėtų atlikti Izraelis. Visgi, ši TTT konsultacinė nuomonė sulaukia kritikos: oficialiai Izraelis pasitraukė iš Gazos Ruožo dar 2005 m., tačiau pagal naujausią Teismo išaiškinimą, okupaciją apibūdina ir kiti reikšmingi efektyvios kontrolės elementai, pavyzdžiui, jau minėta uostų ar pasienio kontrolė.

Pritarus tokiai TTT pozicijai, konfliktas tarp „Hamas“ ir Izraelio būtų kvalifikuojamas kaip tarptautinis ginkluotas konfliktas. Tačiau jeigu Izraelis išties dar vykdė tam tikrą kontrolę Gazos atžvilgiu, diskutuotina, ar 2023 m. išpuolis būtų įvykęs. Manytina, kad Izraelio specialiosios pajėgos ir žvalgyba būtų užfiksavusios šalia savo sienos vykstantį judėjimą - „Hamas“ kovotojų susibūrimą ir, galimai, imtųsi priemonių būsimam išpuoliui sustabdyti. Kita vertus, sutikus su Gazos okupacijos faktu, susidarytų paradoksali situacija: valstybė vykdytų ginkluotus veiksmus teritorijoje, esančioje jos pačios efektyvioje kontrolėje, taip iš esmės veikdama prieš save pačią. Tokiu atveju „Hamas“ galėtų įgyti besipriešinančio okupacijai subjekto statusą. Tačiau, kaip minėta anksčiau, teroristinis grupuotės pobūdis paneigia jos atitikimą išsilaisvinimo judėjimui.

Dar vienas argumentas dėl tarptautinio ginkluoto konflikto kvalifikavimo atspindėtų išnaginėjus „Hamas“ santykį su užsienio valstybe. Analizuojant Izraelio pusės paviešintų dokumentų turinį, randama informacija, kad nuo 2014 m. Iranas yra pagrindinis strateginis „Hamas“ rėmėjas, teikiantis karinę įrangą ir rengiantis mokymus, taip pat skiriantis šimtais milijonų dolerių siekiančią finansinę pagalbą judėjimo vadovybei ir jo kariniam sparnui¹⁹⁹. Šiuose dokumentuose taip pat pateikiama nauja informacija apie Irano dalyvavimą „Hamas“ pasirengimuose 2023 m. spalio 7 d. išpuoliui ir žudynėms, įskaitant bendradarbiavimą su „Hezbollah“ ir „Hamas“ pajėgų dislokavimą Libane²⁰⁰. Jeigu oficialiai būtų įrodytas Irano įsitraukimas į „Hamas“ veiklą bei Teherano pagalba organizuojant surengtą ataką, galima būtų teigti, kad keistųsi konflikto kvalifikavimas. Kita vertus, šiuo atveju aktualu tai, kad grupuotė būtų visiškai priklausoma nuo Irano, t. y. be jo įsitraukimo ir paramos, „Hamas“ nustotų egzistuoti. Tokiu atveju, 2023 m. spalio 7 d. prasidėjęs konfliktas būtų ne tarp „Hamas“ ir

¹⁹⁹ The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center (2024-11-18). *Captured Documents Show Iranian Support for Hamas in the Gaza Strip* [interaktyvus]. <https://www.terrorism-info.org.il/en/captured-documents-show-iranian-support-for-hamas-in-the-gaza-strip/>.

²⁰⁰ *Idem*.

Izraelio, bet įgytų tarpvalstybinį pobūdį vienai iš konflikto šalių tapus Iranui. Tačiau praktikoje nėra atlikto nešališko tyrimo, įrodančio tokį „Hamas“ ir Irano ryšį. Atsižvelgiant į tai, kad „Hamas“ susikūrė dar iki Irano revoliucijos, jo formavimasis negali būti siejamas su Irano įtaka, todėl vien vėlesnė parama nėra pakankamas pagrindas laikyti šią grupuotę visiškos Irano įtakos dariniu.

Galiausiai, pažymėtina tai, kad Izraelis yra pasirinkęs aiškia poziciją. 2005 m. Izraelio Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad susirėmimams, susijusiems su karinės okupacijos situacija, taikytina tarptautinio ginkluoto konflikto teisinė kvalifikacija, nepriklausomai nuo to, ar regione veikiančios ginkluotos grupės laikomos teroristinėmis organizacijomis²⁰¹. Teismas taip pat pabrėžė, kad tarp Izraelio ir okupuotoje teritorijoje veikiančių organizuotų ginkluotų grupių egzistuoja tęstinė tarptautinio pobūdžio ginkluoto konflikto situacija. Kita vertus, Izraelis nesutinka su 2024 m. TTT išvada, kad Gazos Ruožas tebėra okupuotas. Atitinkamai, Izraelio pozicija 2023 m. spalio 7 d. atžvilgiu atitiktų netarptautinio ginkluoto konflikto kvalifikavimą.

Įvertinus tai, kad „Hamas“ yra organizuota ginkluota grupuotė, turinti aiškia vadovavimo struktūrą bei gebanti vykdyti sudėtingas karines operacijas, koordinuotus raketų paleidimus bei sausumos įsiveržimą į kariniu požiūriu pajėgų Izraelį, esminę reikšmę įgyja klausimas, ar jos įvykdytas išpuolis pasiekė netarptautinio ginkluoto konflikto intensyvumo slenkstį. Šiuo aspektu pažymėtina, kad nepriklausomai atliktų ataskaitų duomenimis vien 2023 m. spalio 7 d. į Izraelio teritoriją buvo paleista apie 2200 raketų²⁰², o „Hamas“ kovotojai pagal iš anksto duotus nurodymus peržengė valstybės sieną ir vykdė smurtinius veiksmus Izraelio teritorijoje. Toks plataus masto ir koordinuotas smurto pobūdis leidžia konstatuoti, kad intensyvumo kriterijus buvo akivaizdžiai pasiektas. Todėl minėtų požymių tenkinimas leistų konstatuoti netarptautinio ginkluoto konflikto egzistavimą. Tokios kvalifikacijos teisinė pasekmė yra ta, kad Izraelio ir „Hamas“ santykiams taikomas bendrasis Ženevos konvencijų 3 straipsnis ir II Papildomo protokolo nuostatos, nustatančios abiem šalims pareigas saugoti asmenis, tiesiogiai nedalyvaujančius karo veiksmuose, įskaitant iš kovos pasitraukusius asmenis (*hors de combat*)²⁰³.

²⁰¹ Izraelio Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje *Public Committee against Torture in Israel v. Government of Israel*, Nr. HCJ 769/02, para. 18

²⁰² Human Right Council (2024-06-10). *Detailed findings on attacks carried out on and after 7 October 2023 in Israel* [interaktyvus]. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session56/a-hrc-56-crp-3.pdf>, para. 22.

²⁰³ NDIAYE, Dior Anna (2025-11-06). Which legal framework for wars of national liberation? Addressing the thorny question of qualification under international humanitarian law through the cases of Palestine and Western

Išanalizavus teisinę doktriną, jurisprudenciją ir 2023 m. spalio 7 d. įvykių kontekstą darytina išvada, kad „ Hamas“ teroristinis išpuolis ir Izraelio savigynos panaudojimas sukėlė ginkluoto konflikto pradžią. Kadangi „ Hamas“ nėra nei valstybė, nei išsivadavimo judėjimas ar subjektas, prilygintas Palestinos vyriausybės analogijai, konfliktas neatitinka tarptautinio ginkluoto konflikto kriterijų. Sutinkama, kad „ Hamas“ vykdo *de facto* kontrolę Gazos Ruože, tačiau minėta teritorija yra tik Palestinos (kurios valstybingumas kelia klausimų) dalis. Dėl tos pačios priežasties, kad grupuotė nevaldo Vakarų Kranto teritorijos, negalima teigti, kad „ Hamas“ atstovauja visai palestiniečių tautai ir turi išsilaisvinimo judėjimo statuso. Manytina, vienintelis argumentas, kvalifikuojantis Izraelio ir „ Hamas“ konfliktą kaip tarptautinį ginkluotą konfliktą būtų tai, kad Gazos Ruožas yra Izraelio okupuota teritorija. Tačiau tokiu atveju reiktų pripažinti, kad Izraelis, po išpuolio pasinaudojęs savigynos teise ir bombardavęs Gazą, faktiškai veikė prieš save. Kita vertus, „tarptautinis elementas“, t. y. „ Hamas“ kovotojų sienos kirtimas galėtų suponuoti transnacionalinio ginkluoto konflikto rūšies kvalifikavimą. Tačiau kaip jau šiame darbe minėta, transnacionaliniam konfliktui, galiojant netarptautinio ginkluoto konflikto normas. Todėl teoriškai galima sutikti su šia rūšies kvalifikacija, tačiau praktinė tokios išvados reikšmė nebūtų naudinga nei vienai konflikto šaliai. Atitinkamai, įvertinus 2023 m. spalio 7 d. prasidėjusio ginkluoto konflikto subjektų statusus, nevalstybinio darinio organizuotumo požymį ir smurtinio pobūdžio veiksmų intensyvumą daroma išvada, kad konfliktas tarp Izraelio ir „ Hamas“ atitinka netarptautinio ginkluoto konflikto rūšį. Tokiu atveju taikomas Ženevos konvencijų bendrasis 3 straipsnis, II Papildomo protokolo nuostatos ir paprotinė teisė.

Sahara, *Journal on the Use of Force and International Law*, Volume 12, 81-121. DOI: 10.1080/20531702.2025.2579466, p. 108.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. THT *expressis verbis* įtvirtina dvi pagrindines ginkluoto konflikto rūšis - tarptautinį ir netarptautinį ginkluotą konfliktą. Jų atribojimą pirmiausia lemia konflikto šalių statusas. Tarptautiniam ginkluotam konfliktui būdingas valstybių (nepriklausomybės karų atveju – tautos, įgyvendinančios tautų apsisprendimo laisvę) dalyvavimas. Netarptautinį ginkluotą konfliktą apibūdina valstybės ir organizuoto nevalstybinio darinio priešprieša arba dviejų nevalstybinių darinių konfliktas valstybės viduje. Siekiant netarptautinį ginkluotą konfliktą atskirti nuo vidaus neramumų ir pavienių smurtinių veiksmų protrūkio, šiai konflikto rūšiai papildomai keliami nevalstybinio darinio organizuotumo ir veiksmų intensyvumo kriterijai. Transnacionaliniam ginkluotam konfliktui siūlytina taikyti netarptautiniam ginkluotam konfliktui galiojančias THT normas, kadangi ši konflikto rūšis neatitinka tarptautiniam ginkluotam konfliktui taikomų požymių. Siekiant išvengti neaiškumų, kylančių dėl transnacionalinio ginkluoto konflikto sampratos, kvalifikavimo kriterijų ir taikytinų THT normų, siūlytina papildyti esamą teisinį reguliavimą aiškesnėmis nuostatomis.
2. Pavienis teroristinis išpuolis nelemia ginkluoto konflikto pradžios, kadangi netarptautiniam ginkluotam konfliktui konstatuoti keliamas aukštas kvalifikavimo slenkstis. Nevalstybinis darinys, galintis turėti teroristinės organizacijos statusą, turi atitikti *Tadič* byloje suformuotą organizuotumo kriterijų, be to, tokio darinio įvykdytas išpuolis ar ginkluota ataka turi atitikti intensyvumo kriterijų. Praktikoje šis kriterijus pasireiškia smurtinio pobūdžio veiksmų tęstinumu, trukme ar prasidėjusiais ginkluotais susirėmimais tarp valstybės ginkluotojų pajėgų ir kovotojų. Įvertinus po 2001 m. rugsėjo 11 d. susiformavusią praktiką ir šiuolaikinių teroristinių grupuočių pobūdį, siūlytina pritarti pozicijai dėl valstybės teisės pasinaudoti savigyna reaguojant į teroristinį išpuolį, kuris savo pobūdžiu nėra pavienis, o lydimas tęstinių ginkluotų veiksmų.
3. Tais atvejais, kai nustatoma, jog trečioji valstybė vykdo efektyvią kontrolę nevalstybinio ginkluoto darinio atžvilgiu, atsiranda pagrindas konstatuoti tarptautinio ginkluoto konflikto egzistavimą. Tokiu atveju lemiamą reikšmę turi tai, kad ginkluotos grupuotės veikla tampa teisiškai priskirtina trečiajai valstybei, todėl konflikto subjektais tampa anksčiau konflikte dalyvavusi valstybė ir trečioji valstybė. Efektyvi kontrolė gali pasireikšti nuolatinio grupuotės finansavimu, aprūpinimu, veiksmų koordinavimu, bendru karinių operacijų planavimu. Šiuo atveju lemiamu kriterijumi tampa trečiosios valstybės įsitraukimo mastas ir ginkluotos grupuotės priklausymas nuo trečiosios valstybės

vykdomos kontrolės. Siūlytina efektyvios kontrolės nustatymui taikyti itin aukštą slenkstį, pavyzdžiui, įtvirtinant, kad be tolimesnio trečiosios valstybės fizinio egzistavimo, ginkluota grupuotė negalėtų toliau tęsti savo veiklos.

4. Nevalstybinis darinys, ilgą laiką vykdamas stabilią *de facto* teritorijos kontrolę, joje užtikrinantis pagrindinių valdžios funkcijų įgyvendinimą ir taip faktiškai pakeičiantis neveiksmingą ar neveikiančią vyriausybę, gali būti vertinamas kaip vyriausybės analogas. Tokiu atveju, ginkluotas konfliktas tarp užsienio valstybės ir tokio darinio turi būti kvalifikuojamas kaip tarptautinis ginkluotas konfliktas. Praktikoje tokį konflikto rūšies kvalifikavimo modelį atitinka 2001 m. vykę ginkluoti susirėmimai tarp JAV ir Afganistane veikiančios Talibano ginkluotos grupuotės. Siekiant prilyginti *de facto* teritorijos kontrolę vykdančią nevalstybinį subjektą vyriausybės analogijai, rekomenduojama atsižvelgti į tokios kontrolės vykdymo trukmę ir valstybės teritorijos vientisumo aspektą. Atitinkamai, Lietuvos pozicija dėl Palestinos valstybingumo nepripažinimo yra teisinga dėl Palestinos teritorijoje neegzistuojančio vieningo valstybės valdymo aparato.
5. Atsižvelgiant į 2024 m. TTT pateiktą konsultacinę išvadą, Gazos Ruožas laikomas Izraelio okupuota teritorija. Tokiu atveju konfliktas tarp Izraelio ir „Hamas“ būtų kvalifikuojamas kaip tarptautinis ginkluotas konfliktas. Manytina, kad Teismo išplėtotą funkcinės okupacijos sampratą, kuri leidžia konstatuoti okupaciją ir nesant nuolatinio fizinio karinių pajėgų buvimo okupuotoje teritorijoje, turėtų būti vertinama kritiškai. Lietuvai, formuojant poziciją dėl Gazos Ruožo okupacijos pripažinimo, siūlytina atsižvelgti į Hagos reglamente suformuluotą okupacijos koncepciją, TTT 2004 m. liepos 9 d. konsultacinę išvadą ir faktą, TTT jurisprudencijoje vystytą efektyvios teritorijos kontrolės kriterijų ir faktą, kad 2005 m. Izraelis oficialiai pasitraukė iš Gazos Ruožo, o šiuo metu dalis jo pajėgų yra Vakarų Krante.
6. Paneigus tarptautinio ginkluoto konflikto požymių egzistavimą, siūlytina 2023 m. spalio 7 d. prasidėjusį ginkluotą konfliktą tarp Izraelio ir „Hamas“ vertinti kaip netarptautinį ginkluotą konfliktą. Rekomenduojama Lietuvos poziciją grįsti argumentais, kad „Hamas“ yra teroristinė organizacija, vykdanči *de facto* kontrolę Palestinos, kuri neatitinka Montevideo valstybingumo kriterijų, dalyje. Tai reiškia, kad neegzistuojant valstybei (tarptautinės teisės subjektui) nei „Hamas“, nei Vakarų Krante veikianti Palestinos savivalda nesudaro vieningo valdžios aparato, kuris būtų vienas iš požymių, identifikuojančių Palestinos valstybingumą. Atitinkamai, „Hamas“ grupuotės sukeltas

išpuolis ir Izraelio reakcija į jį atitinka konflikto tarp nevalstybinio darinio ir valstybės situaciją.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741.

Lietuvos Respublikos ratifikuotos tarptautinės sutartys

2. Jungtinių Tautų Chartija (1945). *Valstybės žinios*, 2002-02-13, Nr. 15-557.
3. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolai dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolai), *Valstybės žinios*, 2000-07-29, Nr. 63-1909.
4. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolai dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolai), *Valstybės žinios*, 2000-07-29, Nr. 63-1910.
5. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijos. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 63-1907.
6. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija dėl elgesio su karo belaisviais, *Valstybės žinios*, 2000-07-29, Nr. 63-1907.

Lietuvos Respublikos neratifikuotos tarptautinės sutartys

7. Hague Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land and its Annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land, 18 October 1907.
8. Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, 1933 December 26.

Specialioji literatūra

9. BARTELS, R (2013). Transnational Armed Conflict: Does it Exist? *Scope of Application of*
10. BERKES, Antal (2016). De Facto Regimes and the Responsibility to Protect. *Beyond Responsibility to Protect: Generating Change in International Law, International Law*, eds. Barnes Richard and Tzevelekos Vassilis. Intersentia. chapter, 155–74. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781780687483.010>.
11. BLANK, Laurie R. (2020-11-13). Irreconcilable Differences: The Thresholds for Armed Attack and Irreconcilable Differences: The Thresholds for Armed Attack and International Armed Conflict. *Notre Dame Law Review, Volume 96, Issue 1*, 249-290

- [interaktyvus].<https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4929&context=ndlr>.
12. BRADLEY, Martha M. (2021). Additional Protocol II: Elevating the minimum threshold of intensity? *International Review of the Red Cross* 102 (915), 1125–1152 [interaktyvus], <https://international-review.icrc.org/articles/additional-protocol-ii-elevating-the-minimum-threshold-of-intensity>
 13. BUHL, Kenneth Øhlenschläger (2009). Legalization of Civil Wars: The Legal Institutionalization of Non-international Armed Conflicts. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe (JEMIE)*, Issue 1, 1-33 [interaktyvus].https://www.ecmi.de/fileadmin/redakteure/publications/JEMIE_Datensätze/Jemie_datensätze_2009/1-2009-Buhl.pdf
 14. CHALK, Peter (2007). Algeria (1954–1962). In: RABASA, Angel; WARNER, Lesley Anne; CHALK, Peter; KHILKO, Ivan; SHUKLA, Paraag. *Money in the Bank: Lessons Learned from Past Counterinsurgency (COIN) Operations*. RAND Counterinsurgency Study, Paper 4 [interaktyvus]. <https://www.jstor.org/stable/10.7249/op185osd.10>
 15. COLLINS, Stephen D. (2014). State-Sponsored Terrorism: In Decline, Yet Still a Potent Threat. *Politics & Policy* 42 (1): 131–159. <https://doi.org/10.1111/polp.12061>
 16. ČIOČYS, Petras Algirdas (2004). *Tarptautinė humanitarinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
 17. DINSTEIN, Yoram (2016). War, Aggression and Self-Defence. *Cambridge University Press*. DOI: 10.1017/9781108120555, p. 52.
 18. DIXON, Martin; MCCORQUODALE, Robert; WILLIAMS, Sarah (2025). *Cases & Materials on International Law*. Seventh edition. Oxford ; Oxford University Press
 19. FERRARO, Tristan (2012-03). Occupation and other forms of administration of foreign territory. *International Committee of the Red Cross*, 1-147 [interaktyvus] <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/publications/icrc-002-4094.pdf>.
 20. FERRARO, Tristan (2015). The ICRC's legal position on the notion of armed conflict involving foreign intervention and on determining the IHL applicable to this type of conflict. *International Review of the Red Cross*, 97 (900), 1227–1252. DOI :10.1017/S1816383116000448
 21. GAL, Tom (2014-01-22). Unexplored Outcomes of *Tadić*: Applicability of the Law of Occupation to War by Proxy. *Journal of International Criminal Justice, Volume 12, Issue 1*, 59–80. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqt076>.

22. GARWOOD-GOWERS, Andrew (2004). Self-Defence Against Terrorism in the Post-9/11 World. *Queensland University of Technology Law and Justice Journal (QUTLJJ)*, t. 4, Nr. 2 [interaktyvus]. <https://lr.law.qut.edu.au/article/download/200/194/200-1-390-1-10-20120625.pdf>.
23. GILL, T.D. (2024). *The Jus ad Bellum and the War in Gaza*. *Journal of International Peacekeeping*, 27(3), 249-263. <https://doi.org/10.1163/18754112-27030002>.
24. GLAZIER, David (2009). Wars of National Liberation. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* [interaktyvus]. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e442>
25. HRNJAZ, Miloš; POPOVIC, Janja Simentic (2021-04-29). Protracted Armed Violence as a Criterion for the Existence of Non-international Armed Conflict: IHL, ICL and beyond. *Armed Groups and International Law* [interaktyvus]. <https://www.armedgroups-internationalallaw.org>
26. HRNJAZ, Miloš; POPOVIC, Janja Simentic (2021-04-29). *Protracted Armed Violence as a Criterion for the Existence of Non-international Armed Conflict: IHL, ICL and beyond*. *Armed Groups and International Law* [interaktyvus]. <https://www.armedgroups-internationalallaw.org>.
27. *International Humanitarian Law*, 114-128 [interaktyvus] https://pure.uva.nl/ws/files/61983693/Transnational_Armed_Conflict.pdf, p. 119.
28. KINACIOGLU, Muge (2007-09-01). War, Aggression and Self-Defence. *European Journal of International Law*, Volume 18, Issue 4, 778-782 [interaktyvus]. <https://academic.oup.com/ejil/article/18/4/778/453786>.
29. MASTORODIMOS, Konstantinos (2010-08-20). The Character of the Conflict in Gaza: Another Argument Towards Abolishing the Distinction between International and Non-International Armed Conflicts. *International Community Law Review*, 12(4), 437-469. <https://doi.org/10.1163/187197310X531004>.
30. MILANOVIC, Marko and HADZI-VIDANOVIC, Vidan (2012-01-20). A Taxonomy of Armed Conflict. *Research Handbook on International Conflict and Security Law: Jus ad Bellum, Jus in Bello, and Jus Post Bellum*. Edward Elgas Publishing, Inc. DOI978184980857.
31. NDIAYE, Dior Anna (2025-11-06). Which legal framework for wars of national liberation? Addressing the thorny question of qualification under international humanitarian law through the cases of Palestine and Western Sahar. *Journal on the Use*

- of Force and International Law, Volume 12*, 81-121. DOI: 10.1080/20531702.2025.2579466.
32. NIKOLIC, Jelena; DE SAINT MAURICE, Thomas; FERRARO, Tristan (2020-10-07). *Aggregated intensity: classifying coalitions of non-State armed groups* [interaktyvus]. <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2020/10/07/aggregated-intensity-classifying-coalitions-non-state-armed-groups/>.
 33. NILSSON, Charlotta (2008). *The Legality of Anticipatory Self-Defence in International Law*. Master thesis, Public International Law, University of Lund, Sweden [interaktyvus]. <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1560475&fileId=1565324>.
 34. PAUL, Christopher; CLARKE, Colin P.; GRILL, Beth; DUNIGAN, Molly (2013). Algerian Independence, 1954–1962: Case Outcome – COIN Loss. In: *Paths to Victory: Detailed Insurgency Case Studies*. Santa Monica: RAND Corporation [interaktyvus]. <http://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt5hhsjk.16>
 35. PEJIC, Jelena (2011). The Protective Scope of Common Article 3: more than meets the Eye. *International Review of the Red Cross*, Volume 93, Number 881, 1-37 [interaktyvus]. https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-881-pejic_0.pdf.
 36. PICTET, J. (1952). *Commentary on the I Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in the Armed Forces in the Field*.
 37. POPOVYCH, Tereziiia; TOPOLNYTSKA, Mariana; VASHKOVYCH, Victoriia (2023). Criteria for Defining an Armed Conflict in International Legal Acts. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law, Issue 78, Part 1* [interaktyvus]. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.1.8>
 38. STAHN, Carsten (2006). ‘Jus ad bellum’, ‘jus in bello’ ... ‘jus post bellum’? Rethinking the Conception of the Law of Armed Force. *European Journal of International Law*, Volume 17, No. 5, 921-943 [interaktyvus]. <https://www.ejil.org/pdfs/17/5/111.pdf>.
 39. TAN, Daron (2019). Filling the Lacuna: de facto regimes and effective power in international human rights law. *International law and politics*, Volume 51:435 [interaktyvus]. <https://nyujilp.org/wp-content/uploads/2019/04/NYI203.pdf>.
 40. TSAGOURIAS, Nicholas; MORRISON, Alasdair (2013). *International Humanitarian Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 1-10 [interaktyvus]. https://assets.cambridge.org/97811070/90590/excerpt/9781107090590_excerpt.pdf.

41. Van ESSEN, Jonte (2012). De facto regimes in International Law. *Merkourios Utrecht Journal of International and European Law*, Volume 28, Issue 74, 31-49. ISSN: 0927-460X.
42. Van STEENBERGHE, Raphaël (2024). The armed conflict in Gaza, and its complexity under international law: *Jus ad bellum, jus in bello*, and international justice. *Leiden Journal of International Law* (2024), 37, 983–1017, doi:10.1017/S0922156524000220.
43. VERHOEVEN, Stef (2007). International and non-international armed conflicts. In: *WOUTERS, Jan; VERHOEVEN, Stef (eds.). Armed Conflicts and the Law* [interaktyvus]. <http://www.aihrc.org.af/>.
44. VITÉ, Sylvain (2009-03). Typology of armed conflicts in international humanitarian law: legal concepts and actual situations. *International Review of the Red Cross*, Volume 91, No. 873, 69-94 [interaktyvus]. <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/irrc-873-vite.pdf>.
45. WHITE LAW, Ian (2016). Internationalisation of non-international armed conflict. *Perth International Law Journal* 30, 30-41 [interaktyvus]. <https://www6.austlii.edu.au/au/journals/PerIntLawJl/2016/5.pdf>.
46. ŽILINSKAS, Justinas; Marozas, Tomas (2016). Tarptautinė humanitarinė (ginkluotojo konflikto) teisė. Registru centras. ISBN: 9789955302308.

Teismų praktika

47. Izraelio Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje *Public Committee against Torture in Israel v. Government of Israel*, Nr. HCJ 769/02.
48. Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 29 d. sprendimas byloje *Hamdan v. Rumsfeld*, Nr. 548 U.S. 557 (2006).
49. Tarptautinio baudžiamojo teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje *Prosecutor v Ahmad Al Faqi Al Mahdi*, Nr. ICC-01/12-01/15.
50. Tarptautinio baudžiamojo teismo 2019 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v Bosco Ntaganda*, Nr. ICC-01/04-02/06.
51. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Apeliacinės kolegijos 1995 m. spalio 2 d. tarpinis sprendimas dėl jurisdikcijos byloje *The Prosecutor v. Duško Tadić*, Nr. IT-94-1-AR72.

52. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Apeliacinės kolegijos 2017 m. lapkričio 29 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Jadranko Prlić etc.*
53. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Teisminės kolegijos 1997 m. gegužės 7 d. sprendimas byloje *The Prosecutor v. Duško Tadić*, Nr. IT-94-1-T.
54. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Teisminės kolegijos 2008 m. balandžio 3 d. sprendimas byloje *Prosecutor v. Ramush Haradinaj, Idriz Balaj and Lahi Brahimaj*, Nr. IT-04-84-T.
55. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Teisminės kolegijos 2005 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje *Prosecutor v. Limaj et al.*, Nr. IT-03-66-T.
56. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai Teisminės kolegijos 2008 m. liepos 10 d. sprendimas byloje *Prosecutor v. Boškoski and Tarčulovski*, Nr. IT-04-82-T.
57. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo Ruandai Teisminės kolegijos 2000 m. sausio 27 d. sprendimas byloje *Prosecutor v. Musema*, Nr. ICTR-96-13-T.
58. Tarptautinio Teisingumo Teismo 1986 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*.
59. Tarptautinio Teisingumo Teismo 1996 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia)*.
60. Tarptautinio Teisingumo Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*.
61. Tarptautinio Teisingumo Teismo 2004 m. liepos 9 d. konsultacinė išvada *Legal Consequences of the Construction of a Wall on Occupied Palestinian Territory*.
62. Tarptautinio Teisingumo Teismo 2005 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*.
63. Tarptautinio Teisingumo Teismo 2024 m. liepos 19 d. konsultacinė išvada *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*.

Internetiniai šaltiniai

64. ACKERMAN, S. (2014-08-08). Obama Authorises Air Strikes on ISIS to Help Iraqis Besieged on Mountain. *The Guardian* [interaktyvus].

<http://www.theguardian.com/world/2014/aug/08/obama-authorises-iraq-air-strikes-against-isis>.

65. Al Jazeera (2023-10-07). Israel retaliation kills 230 Palestinians after Hamas operation [interaktyvus]. <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/7/sirens-warn-of-rockets-launched-towards-israel-from-gaza-news-reports>.
66. Aljazeera (2025-09-09). *Israel attacks Hamas leadership in Qatar: What we know* [interaktyvus]. <https://www.aljazeera.com/news/2025/9/9/israel-attacks-hamas-leadership-in-qatar-all-to-know>.
67. Amnesty International (n.d.). *Russia's aggression in Ukraine* [interaktyvus]. <https://www.amnesty.org/en/projects/russias-aggression-in-ukraine/>.
68. BECHER, T. (n.d.). International Recognition of a Unilaterally Declared Palestinian State: Legal and Policy Dilemmas. *Jerusalem Center for Public Affairs* [interaktyvus]. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/dplc/dv/8_internationalrecognitionpalesti/8_internationalrecognitionpalestine.pdf.
69. BYERS, Michael (2002). Terrorism, the Use of Force and International Law After 11 September. *International & Comparative Law Quarterly* [interaktyvus]. https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5575&context=faculty_scholarship.
70. Center for strategic and international studies (2026-01-27). *Russia's Grinding War in Ukraine* [interaktyvus]. <https://www.csis.org/analysis/russias-grinding-war-ukraine>.
71. CFR Education (2025-12-18). *Who Counts As a Terrorist?* [interaktyvus]. <https://education.cfr.org/learn/reading/who-counts-terrorist>.
72. Comsure (2024-10-09). *9 out of 195 countries have designated Hamas as a terrorist organisation* [interaktyvus]. <https://www.comsuregroup.com/news/9-out-of-195-countries-have-designated-hamas-as-a-terrorist-organisation/>.
73. Congress (2024-11-26). *Iran-Supported Groups in the Middle East and U.S. Policy* [interaktyvus]. https://www.congress.gov/crs_external_products/IF/HTML/IF12587.web.html.
74. DOOLEY, Kevin; SAUNDERS, Robert A. (2008). Unintended Architectures: Terrorism's Role in Shaping Post-War France, the European Union, and the Muslim Presence in the West. *Journal of Conflict Studies, Volume 27, No. 2* [interaktyvus]. <https://journals.lib.unb.ca/index.php/jcs/article/view/10545/11753>.

75. EDMARVERSON, Santos A. (n.d.). Non-State Actors in International Law. *Diplomacy and law* [interaktyvus]. <https://www.diplomacyandlaw.com/post/non-state-actors-in-international-law>.
76. Encyclopaedia Britannica (2026). *The Russian invasion of Ukraine* [interaktyvus]. <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Russian-invasion-of-Ukraine>.
77. GROTE, Tatjana (n.d.). The Janus Face of ‘Effective Control’: The ICJ’s Approach to Determining the Applicability of the Law of Occupation in Gaza After the Israeli Withdrawal. *OpinioJuris* [interaktyvus]. <https://opiniojuris.org/2024/09/19/the-janus-face-of-effective-control-the-icjs-approach-to-determining-the-applicability-of-the-law-of-occupation-in-gaza-after-the-israeli-withdrawal/>.
78. HENNI, Samia (2022-07-04). The Battle for Internationalization and Independence. *The Funambulist Magazine, No. 42: Algerian Independence and Global Revolution 1962–2022* [interaktyvus]. <https://thefunambulist.net/magazine/algerian-independence/the-battle-for-internationalization-and-independence>.
79. International Committee of the Red Cross (2024). *FAQ: ICRC work in Russia-Ukraine international armed conflict* [interaktyvus]. <https://www.icrc.org/en/article/FAQ-icrc-work-russia-ukraine-international-armed-conflict>.
80. International Committee of the Red Cross (2025-12-23). *Frequently Asked Questions: International Armed Conflict (IAC)* [interaktyvus]. <https://www.icrc.org/en/article/faq-international-armed-conflict>.
81. International Committee of the Red Cross (ICRC). *Non-international armed conflict* [interaktyvus]. https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/non-international-armed-conflict.
82. Justia (2024). *Use of Force under International Law* [interaktyvus]. <https://www.justia.com/international-law/use-of-force-under-international-law/>.
83. LILLEY, Kelsey (2012-09-12). *A Policy of Violence: The Case of Algeria* [interaktyvus]. <https://www.e-ir.info/2012/09/12/a-policy-of-violence-the-case-of-algeria/>.
84. MAISEY, Robert (2021-04-09). *The Algerian Revolution Changed the World for the Better* [interaktyvus]. <https://jacobin.com/2021/04/algerian-revolution-france-colonialism>.
85. MARXSEN, Christian (2025-05). *Armed Attack*. Oxford Public International Law [interaktyvus]. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e241>.

86. Medecins Sans Frontieres (n.d.). *The Practical Guide to Humanitarian Law* [interaktyvus]. <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/non-state-armed-groups/>.
87. PlanNowNYC (n.d.). *Types of Terrorist Attacks* [interaktyvus]. <https://plannownyc.cityofnewyork.us/types-of-terrorist-attacks/>.
88. RONA, Gabor (2015-11-11). The Start, End, and Territorial Scope of Armed Conflict. *Just Security* [interaktyvus]. <https://www.justsecurity.org/27543/start-end-territorial-scope-armed-conflict/>.
89. SAUL, Ben (2021-12). Defining Terrorism in International Law. *NYU LAW* [interaktyvus]. https://www.nyulawglobal.org/globalex/defining_terrorism_international_law.html
90. SHEIKH, Salman Rafi (2023-12-12). Hamas vs PLO: Anatomy of Anti-Israel Resistance. *Asia Sentinel* [interaktyvus]. <https://www.asiasentinel.com/p/hamas-plo-anatomy-anti-israel-resistance>
91. The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center (2024-11-18). *Captured Documents Show Iranian Support for Hamas in the Gaza Strip* [interaktyvus]. <https://www.terrorism-info.org.il/en/captured-documents-show-iranian-support-for-hamas-in-the-gaza-strip/>.
92. The Open University (2024). *The Use of Force in International Law: 1.3.1 Criteria for Self-Defence* [interaktyvus]. <https://www.open.edu/openlearn/society-politics-law/the-use-force-international-law/content-section-1.3.1>.
93. ULRICHSEN, Kristian Coates (2025-10-14). *Israel's Attack on Qatar and the Failure of GCC Defense Cooperation* [interaktyvus]. <https://arabcenterdc.org/resource/israels-attack-on-qatar-and-the-failure-of-gcc-defense-cooperation/>.
94. Amnesty International (2017-06-12). Military Occupation as an Amnesty Policy Issue. *33rd International Council Meeting Circular* [interaktyvus]. <https://www.amnestyusa.org/wpcontent/uploads/2017/11/2017ICMCircular12FinalICMOccupation.pdf>.

Kiti šaltiniai

95. Council on Foreign Relations (2024-05-28). Who Governs the Palestinians? [interaktyvus]. <https://www.cfr.org/backgrounders/who-governs-palestinians>.

96. GAJA, G. (n.d). In What Sense was There an „Armed Attack“? *Discussion Forum: The Attack on the World Trade Center: Legal Responses. European Journal of International Law*.
97. Human Right Council (2024-06-10). *Detailed findings on attacks carried out on and after 7 October 2023 in Israel* [interaktyvus].
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session56/a-hrc-56-crp-3.pdf>.
98. Human Right Council (2024-06-10). *Detailed findings on attacks carried out on and after 7 October 2023 in Israel* [interaktyvus].
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session56/a-hrc-56-crp-3.pdf>.
99. Inter-American Commission on Human Rights, *Juan Carlos Abella v. Argentina*, Case No. 11.137, Report No. 55/97, OEA/Ser.L/V/II.95, Doc. 7 rev., decision of 18 November 1997.
100. International Law Association (2010). Final Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law. *Use of Force Committee, Haga*.
101. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1947 m. lapkričio 29 d. rezoliucija Nr. 181 (II) „Future government of Palestine“.
102. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1960 m. gruodžio 14 d. rezoliucija 1514 „Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples“.
103. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1970 m. spalio 12 d. rezoliucija 2621 „Programme of Action for the Full Implementation of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and People“.
104. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2018 m. gruodžio 17 d. rezoliucija Nr. A/RES/73/171 „Palestinian Question“.
105. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos 1981 m. birželio 19 d. rezoliucija Nr. 487.
106. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos 1982 m. birželio 5 d. rezoliucija Nr. 508, 1982 m. birželio 6 d. rezoliucija Nr. 509, 1982 m. birželio 19 d. rezoliucija Nr. 512.
107. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos 1985 m. spalio 4 d. rezoliucija Nr. 573.
108. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos 2001 m. rugsėjo 12 d. rezoliucija Nr. 1368, S/RES/1368(2001).
109. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos 2021 m. rugsėjo 28 d. rezoliucija Nr. 1373, S/RES/1373(2001)

110. NATO (2001-09-12). *Statement by the North Atlantic Council* [interaktyvus]. <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2001/09/12/statement-by-the-north-atlantic-council>.
111. Statement by Prime Minister Benjamin Netanyahu (2023-10-07) [interaktyvus]. <https://www.gov.il/en/pages/statement-by-pm-netanyahu-7-oct-2023/>.
112. UK Ministry of Defence (2004). *The Manual of the Law of Armed Conflict*. Oxford: Oxford University Press.
113. United Nations (2009). Frequently Asked Question on International Law Aspects of Countering Terrorism. *United Nations Office on Drugs and Crime* [interaktyvus]. <https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/FAQ/English.pdf>.
114. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (2006). *Humanitarian Negotiations with Armed Groups: A Manual for Practitioners* [interaktyvus]. <https://www.unocha.org/publications/report/world/humanitarian-negotiations-armed-groups-manual-practitioners>.

SANTRAUKA

Ginkluotų konfliktų su nevalstybiniais dariniais kvalifikavimas pagal tarptautinę teisę: konflikto Gazoje atvejo analizė

Kristina Jakovleva

Magistro darbe analizuojama 2023 m. spalio 7 d. prasidėjusio ginkluoto konflikto tarp Izraelio ir „Hamas“ teisinė kvalifikacija tarptautinės humanitarinės teisės požiūriu. Darbe gvildinama ginkluoto konflikto samprata, tarptautinių ir netarptautinių ginkluotų konfliktų požymiai kriterijai, taip pat transnacionalinio ginkluoto konflikto doktrinos reikšmė šiuolaikinių grėsmių, kylančių iš nevalstybinių ginkluotų darinių, kontekste. Analizuojant tarptautinės humanitarinės teisės normas, mokslinę doktriną ir tarptautinių teismų praktiką siekiama atskleisti, kokie kriterijai lemia ginkluoto konflikto rūšies kvalifikavimą ir kaip jie taikytini 2023 m. spalio 7 d. įvykių kontekste.

Darbe ypatingas dėmesys skiriamas ginkluotų konfliktų su nevalstybiniais dariniais ir teroristinėmis grupuotėmis analizei. Nagrinėjama teroristinių išpuolių ir ginkluoto konflikto atribojimo problematika, 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių įtaka ginkluoto konflikto kvalifikavimo doktrinai, taip pat nevalstybinių darinių vykdomos de facto valdžios bei okupacijos ir efektyvios kontrolės reikšmė. Atskirai vertinama Palestinos valstybingumo, Gazos okupacijos tęstinumo ir „Hamas“ kaip organizuotos nevalstybinės ginkluotos grupės statuso įtaka konflikto teisiniam kvalifikavimui.

Darbe taip pat atliekama 2023 m. spalio 7 d. įvykių faktinės situacijos ir teisinio kvalifikavimo analizė, vertinant konflikto intensyvumo, organizuotumo, teritorinės kontrolės, okupacijos ir transnacionalinio pobūdžio elementus. Tyrimas atskleidžia, kad nagrinėjama situacija nepatenka į tradicinę tarptautinių ir netarptautinių ginkluotų konfliktų kategoriją, todėl jos kvalifikavimas išlieka ginčytinas. Darbo išvadose konstatuojama, kad 2023 m. spalio 7 d. įvykiai atitinka netarptautinio ginkluoto konflikto rūšį, o transnacionalinio konflikto doktrina išlieka reikšminga aiškinant tokių šiuolaikinių konfliktų teisinį pobūdį.

SUMMARY

Qualification of Conflicts with non-state Entities under International Law: Gaza Conflict as the Case Study

Kristina Jakovleva

This master's thesis analyzes the legal characterization of the armed conflict between Israel and Hamas, which began on October 7, 2023, from the perspective of international humanitarian law. The thesis examines the concept of armed conflict, the criteria for distinguishing between international and non-international armed conflicts, as well as the significance of the doctrine of transnational armed conflict in the context of contemporary threats posed by non-state armed groups. By analyzing the norms of international humanitarian law, legal doctrine, and the practice of international courts, the study aims to reveal which criteria determine the classification of the type of armed conflict and how they should be applied in the context of the events of October 7, 2023.

The study pays particular attention to the analysis of armed conflicts involving non-state actors and terrorist groups. The paper examines the issue of distinguishing between terrorist attacks and armed conflict, the impact of the events of September 11, 2001, on the doctrine of classifying armed conflict, as well as the significance of de facto authority exercised by non-state actors and the concepts of occupation and effective control. The influence of Palestinian statehood, the continuity of the occupation of Gaza, and the status of Hamas as an organized non-state armed group on the legal classification of the conflict is assessed separately.

The study also analyzes the factual circumstances and legal characterization of the events of October 7, 2023, assessing elements such as the intensity of the conflict, its level of organization, territorial control, occupation, and transnational nature. The study reveals that the situation under examination does not fall into the traditional categories of international and non-international armed conflicts, and therefore its classification remains controversial. The conclusions of the study state that the events of October 7, 2023, correspond to the type of non-international armed conflict, and the doctrine of transnational conflict remains significant in interpreting the legal nature of such contemporary conflicts.